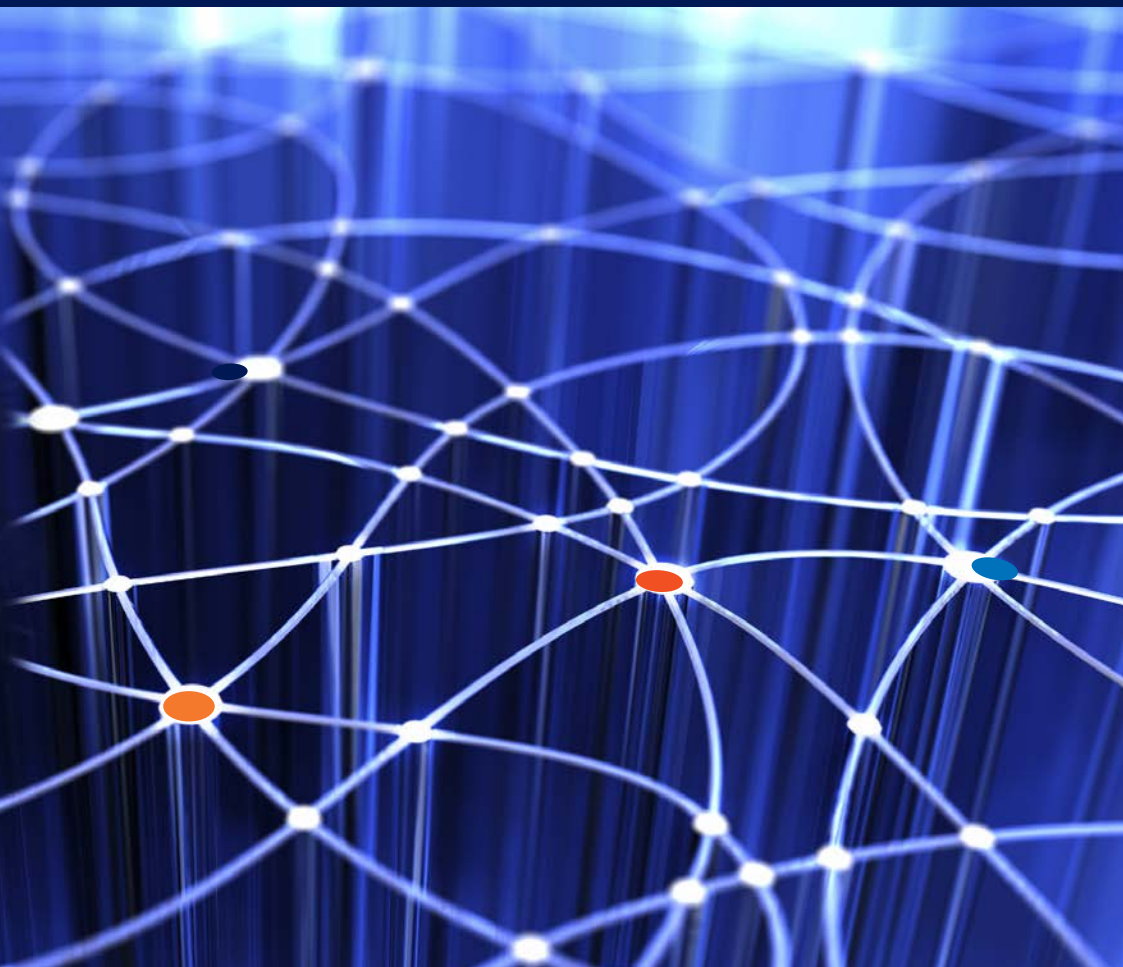

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen,
Noora Ellonen ja Heikki Sariola

Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013

Lapsiuhritutkimuksen tuloksia

LASTEN JA NUORTEN
VÄKIVALTAKOKEMUKSET 2013
Lapsiuhritutkimuksen tuloksia

LASTEN JA NUORTEN
VÄKIVALTAKOKEMUKSET 2013
Lapsiuhritutkimuksen tuloksia

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen,
Noora Ellonen, Heikki Sariola

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2014

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen,
Noora Ellonen, Heikki Sariola:
LASTEN JA NUORTEN VÄKIVALTAKOKEMUKSET 2013
Lapsiuhritutkimuksen tuloksia

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110

ISBN 978-951-815-269-2 (painettu)
ISBN 978-951-815-270-8 (pdf)
ISSN 1797-5743

Taitto ja paino: Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere 2014

ESIPUHE

Valtakunnallisia uhritutkimuksia on Suomessa toteutettu vuodesta 1980, mutta lapset rikosten ja muun väkivallan uhreina saivat oman tutkimuksen vasta vuonna 2008. Lapsiuhritutkimus tuotti tuolloin perustiedon suomalaisten lasten väkivaltakokemuksista. Tutkimusta onkin hyödynnetty laajasti muun muassa viranomaisten koulutuksessa ja toiminnan ohjauksessa. Jo aiemman lapsiuhritutkimushankkeen suunnitteluvaiheessa tavoitteena oli luoda pysyvä lapsiin kohdistuvan väkivallan mittaristo, ja käsillä oleva tutkimus on jatkoa näille pyrkimyksille.

Tämä tutkimus on toteutettu Poliisiammattikorkeakoulun ja Nuorisotutkimusseuran yhteistyönä, ja sen ovat rahoittaneet sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, oikeusministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat seuraavat henkilöt: professori Päivi Honkatukia, Tampereen yliopisto; poliisitarkastaja Heidi Kankainen (sijainen Mikko-Petteri Masalin), sisäministeriö; hallitussihteeri Heidi Manns-Haatanen, sosiaali- ja terveysministeriö; kulttuurineuvos Immo Parviainen, opetus- ja kulttuuriministeriö; suunnittelija Elina Ruuskanen, oikeusministeriö; erityisasiantuntija Heikki Sariola, Lastensuojelun Keskusliitto sekä poliisitarkastaja Vesa Tikkala, Poliisihallitus.

Hanketta tukivat erityisesti seuraavat tahot: lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula, sisäministeri Päivi Räsänen, opetusministeri Jukka Gustafsson, oikeusministeri Anna-Maja Henriksson, sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko sekä Opetusalan ammattijärjestö OAJ. Kiitämme edellä mainittuja tahoja siitä, että heidän osoittamansa tuen avulla olemme saaneet tutkimukselle aiheen vaatimaa painoarvoa ja näkyvyyttä.

Kiitokset myös tutkimukseen osallistuneiden koulujen työntekijöille tutkimuksen mahdollistaneesta yhteistyöstä sekä kuntien opetustoimille ja muille vastaaville tahoille hankkeelle myönnettyistä tutkimusluvista. Erityisesti kiitämme niitä yli 11 300 lasta ja nuorta, jotka vastasivat kyselyyn ja viimekädessä mahdollistivat ajantasaisen tutkimustiedon tuottamisen lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista.

Tampereella 28.2.2014

Monica Fagerlund, YTM, tutkija, Poliisiammattikorkeakoulu
Marja Peltola, VTT, tutkija, Nuorisotutkimusseura
Juha Kääriäinen, YTT, erikoistutkija, Poliisiammattikorkeakoulu
Noora Ellonen, YTT, erikoistutkija, Poliisiammattikorkeakoulu
Heikki Sariola, VTM, erityisasiantuntija, Lastensuojelun Keskusliitto

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa selvitettiin suomalaisten kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia valtakunnallisen kyselytutkimuksen avulla. Koska vain pieni osa väkivallasta ja hyväksikäytöstä tulee viranomaisten tietoon, itseilmoitukseen perustuvia menetelmiä tarvitaan kattavan kokonaiskuvan saamiseksi ilmiöstä. Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että esimerkiksi lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta väheni selvästi 80-luvun lopulta 2000-luvun alkuun verrattaessa, mutta monen tässä tutkimuksessa käsitellyn väkivaltatyypin osalta ajantasaista vertailutietoa ei ole aiemmin ollut saatavilla. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut kuvata viime vuosina tapahtuneita muutoksia väkivallan esiintyvyydessä ja ilmenemismuodoissa.

Vertailukelpoisen tutkimustiedon saamiseksi lasten väkivaltakokemuksista tutkimuksen lähtökohdaksi otettiin vuoden 2008 lapsiuhritutkimus, jonka kysymykset on tässä tutkimuksessa toistettu pääosin samalaisina. Yhdeksäsluokkalaisten osalta tuloksia verrattiin lisäksi vuoden 1988 koululaiskyselyn tuloksiin. Syksyllä 2013 kyselyyn vastasi 11 364 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista lasta ja nuorta Manner-Suomesta sekä Ahvenanmaalta. Vastajat ovat edustava otos suomen- ja ruotsinkielisistä 12- ja 15-vuotiaista lapsista ja nuorista. Kyselylomakkeen aiheet kattoivat väkivallan rikoksena, väkivallan ikätovereiden välillä, vanhempien kotona lapsiin kohdistaman väkivallan, perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemisen kotona, seksuaalisen hyväksikäytön sekä sähköisesti tapahtuvan häirinnän ja kiusaamisen. Uusina teemoina tarkasteltiin lisäksi väkivaltaa ohjattujen harrastusten parissa, perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemistä julkisella paikalla sekä väkivallasta kertomista.

Tutkimuksen perusteella lapsiin kohdistuva väkivalta on yhä yleisempää ja hyväksyttävämpää kuin aikuisiin kohdistuva väkivalta. Useat tutkimuksen havainnot kuitenkin osoittavat, että myönteinen kehitys väkivallan vähenemisessä on jatkunut 2000-luvun alun aikana. Esimerkiksi pahoinpitelyt, niiden yritykset ja uhkailu ovat vähentyneet vuodesta 2008 selvästi. Myös ikätovereiden välistä väkivaltaa ilmoitettiin aiempaa vähemmän. Muutos näkyy sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisten kokemuksissa ja molemmilla sukupuolilla.

Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet selvästi kielteisemmiksi, ja tämä näkyy myös lasten ja nuorten raportoimissa kokemuksissa vanhempien tekemästä väkivallasta. Yleisin vanhempien käyttämä fyysisen rankaisun muoto on edelleen tukistaminen, jota ilmoitti yhdeksäsluokkalaisista lähes puolet pienempi osuus kuin vuonna 2008 ja neljäsosa vuoden 1988 tasosta. Jotain lievää fyysistä väkivaltaa vanhempien taholta elämänsä aikana raportoi nyt kokeneensa joka viides yhdeksäsluokkalainen ja hieman useampi kuin joka kymmenes kuudesluokkalainen lapsi. Kahta viimeistä kyselykertaa verrattaessa merkittävästi on vähentynyt myös vanhempien lapsiinsa kohdis-

tama henkinen väkivalta, joka on kuitenkin edelleen melko yleistä. Muihin perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemisessä ja kuulemisessa yleisin havaittu muoto on yhä sisarusten välinen väkivalta, mutta myös isän tai äidin perheen muihin lapsiin kohdistamaa väkivaltaa raportoitiin enemmän kuin vanhempien keskinäistä väkivaltaa.

Internetinkäytön ja älypuhelinien yleistymisestä huolimatta sähköisten viestimien välityksellä tapahtuva väkivalta on vähentynyt. Jo pelkästään lasten ja nuorten tavat tutustua ja vaihtaa yhteystietoja internetissä ovat muuttuneet vuodesta 2008 niin selvästi, että kattavan kuvan saamiseksi sähköisestä kiusaamisesta häirinnästä on tutkimuksessa jatkossakin pyrittävä huomioimaan yhä moninaisempia väkivallan muotoja.

Muutokset lapsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön yleisyydessä ovat niin ikään pääosin myönteistä. Kaiken kaikkiaan nuorten seksuaalinen kanssakäyminen aikuisten kanssa on vähentynyt 80-lukuun verrattuna selvästi, ja sen myötä myös hyväksikäytön tunnusmerkit täyttäviä kokemuksia on nuorista yhä harvemmalla. Yhdeksäluokkalaisten tyttöjen kohdalla seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyys laski seitsemästä prosentista neljään prosenttiin verrattaessa vuosia 2008 ja 2013, kun pojilla hyväksikäyttöä kokeneiden osuus pysyi noin yhdessä prosentissa.

Ensimmäistä kertaa omana kysymysosionaan mukaan otettu ohjatun harrastustoiminnan parissa koettu väkivalta oli nuorten keskuudessa verrattain yleistä. Muun väkivallan tavoin myös harrastusten parissa kohdattu väkivalta lisääntyy iän myötä, sillä kuudesluokkalaisista henkistä väkivaltaa harrastuksen parissa oli kokenut 16 prosenttia ja yhdeksäluokkalaisista melkein kolmannes. Harvinaisempia olivat kokemukset fyysisestä väkivallasta ja seksuaalisesta häirinnästä, joita oli kohdannut teon muodosta sekä vastaajan luokka-asteesta ja sukupuolesta riippuen kolmesta viiteen prosenttia vastaajista. Pojat raportoivat kaikkia edellä mainittuja väkivaltatyyppejä harrastusten parissa tyttöjä yleisemmin.

Väkivallasta kertomisessa korostuivat ystävien, perheen ja erityisesti äidin rooli uskottuna henkilönä, jolle tapahtumista oli kerrottu. Yleisin syy jättää kokonaan kertomatta kokemuksista oli, ettei tapahtumia koettu vakaviksi. Kuitenkin melkein viidennes oli jättänyt kertomatta väkivaltakokemuksistaan jonkin muun synn takia, esimerkiksi siksi, että ei uskaltanut tai arveli, ettei kertomisesta olisi mitään apua. Koska suuri osa väkivaltakokemuksista tapahtuu lasten ja nuorten lähipiirissä – osin myös niiden läheisten taholta, joille lasten ja nuorten tulisi voida väkivaltakokemuksistaan kertoa – korostavat tulokset luotettavien ammattilaistahojen saavutettavuuden tärkeyttä väkivaltakokemusten käsittelemiseksi.

ENGLISH SUMMARY

This study examined violence in the lives of Finnish children and adolescents. As only a small proportion of violence and abuse are reported to authorities, self-reporting measures need to be implemented in order to attain a comprehensive picture of the phenomenon. Whereas previous research has shown an overall decrease in the use of corporal punishment and disciplinary violence by parents in Finland since the 1980s, there is a lack of up-to-date comparable data regarding the range of types of violence covered in the present study. The aim of the study was to describe the changes in prevalence and patterns of victimisation in recent years.

In order to obtain comparable data on children's experiences of violence and abuse, a questionnaire survey closely based on the 2008 Finnish Child Victim Survey was carried out. In addition, the results for 9th graders were compared with the 1988 Finnish Child Victim Survey. A nationally representative sample (N=11,364) of Finnish 6th and 9th graders, 12 and 15 years old respectively, answered the questionnaire, which asked about the respondents' experiences of general criminal violence, sibling and peer victimisation, parental corporal punishment, sexual abuse, violence and harassment connected to online activity and mobile phones, and witnessing domestic violence. As new themes, the study also covered victimisation in the context of organised free-time activities, witnessing violence against family members in public, and reporting different kinds of violent acts to authorities, family members or friends.

The results indicate that violence against children is still more common and more commonly tolerated than violence against adults. However, a number of the study's findings indicate a steady decline in the prevalence of violence since the 2000s. For instance, assaults, attempted assaults and threats have clearly decreased compared to the 2008 survey, and peer violence was also reported less in the present study. The positive shift is evident among both 6th and 9th graders and both genders.

Attitudes towards corporal punishment have changed remarkably in recent decades and are reflected in children's experiences of violent acts perpetrated by parents. Hair pulling remains the most common type of corporal punishment, being reported by just under half the proportion of 9th graders compared to the 2008 survey and a quarter compared to the 1988 survey. Some form of mild physical violence perpetrated by parents was reported by one in five 9th graders and just over one in ten 6th graders. In addition, compared to the 1988 and 2008 surveys emotional violence by parents has decreased considerably, but is, however, still relatively common. Violence between siblings remains the most common form of violence witnessed against other family members, and parental violence towards other children in the family was more commonly reported than violence between parents.

Despite rapid growth in the use of the internet and smartphones, internet-based harassment and violence have decreased. The ways in which children meet people and share contact information online have changed dramatically since 2008. Therefore, in order to gain a comprehensive picture of online violence and harassment, the multiple and constantly evolving forms of internet violence must be taken into account in any future research.

The results regarding child sexual abuse (CSA) are also mainly positive. In general, the prevalence of sexual contact with children has decreased significantly since the 1980s and, correspondingly, the number of experiences categorised as abuse have also dropped. For 9th grade girls the prevalence of abuse declined from 7% to 4% from 2008 to 2013. For boys the prevalence remained unchanged at 1%.

Violence in the context of organised free-time activities was for the first time included as an independent item in the questionnaire, and violence in this context proved to be relatively common. As with all violence types covered in the study, the prevalence of violence in organised free-time activities was found to increase with age. A total of 16% of 6th graders and one third of 9th graders reported emotional violence perpetrated by an instructor or coach. In addition, depending on school grade and gender, 3% to 5% also reported physical or sexual violence and harassment. Boys reported violence in organised free-time activities more often than girls, and this was true for all types of violence; emotional, physical and sexual.

As regards reporting violent experiences, the role of friends and family, especially the mother, as trusted persons was emphasised. The most common reason for not telling others was that the incident was not considered serious enough. However, almost one in five had not told anyone about their experiences for some other reason, for example due to fear or thinking that telling someone would not do any good. As a considerable proportion of violence experienced by adolescents occurs in close relationships – partly committed by the very people that they should be able to confide in – the results stress the importance of reliable professionals in discussing and processing violent experiences.

SISÄLLYS

1	Johdanto	25
2	Tutkimuksen toteutus	27
	Otos	27
	Kyselyn toteutus	28
	Katoanalyysi ja tulosten luotettavuus.....	29
	Vuosien 1988 ja 2008 aineistot	33
	Kyselylomakkeen uudistaminen.....	33
	Tutkimusluvut.....	35
3	Väkivalta rikoksena ja ikätovereiden välillä	37
	Rikosnimikkeet ja niitä vastaavat mittarit	37
	Kokemusten yleisyys vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan	38
	Uhrikokemusten toistuvuus.....	40
	Teon vakavuus, vammat ja muita teon piirteitä pahoinpitely- tapauksissa.....	40
	Tekijän ja uhrin suhde pahoinpitelytapauksissa	41
	Väkivalta ja sosiaaliset taustatekijät.....	43
	Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen	44
4	Perheessä koettu väkivalta	47
	Mittari.....	47
	Yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemukset perheessään.....	48
	Kuudesluokkalaisten perheessään kokema väkivalta.....	53
5	Perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkeminen	57
	Kotona nähty tai kuultu perheenjäseneneen kohdistunut väkivalta ...	57
	Julkisella paikalla nähty tai kuultu perheenjäseniin kohdistunut väkivalta	65
6	Seksuaalinen hyväksikäyttö	73
	Mittarit.....	73
	Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa	76
	Kuudesluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa	80
	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	82
	Lasten ja nuorten omat kokemukset hyväksikäytöstä.....	85
	Insesti.....	86
	Seksuaalikokemukset ikätovereiden kanssa.....	88

7	Harrastuksissa koettu väkivalta	91
	Harrastuksessa kohdatun väkivallan määrä.....	92
	Harrastuksessa kohdattu väkivalta taustamuuttujittain	95
8	Väkivalta sähköisten viestimien kautta	99
	Mittarit.....	99
	Internet tutustumispaikkana	102
	Häirintä ja kiusaaminen internetissä ja matkapuhelimella	104
	Seksuaalinen ehdottelu ja häirintä internetissä.....	106
9	Väkivallasta kertominen	111
	Tukiresurssit lasten ja nuorten lähiympäristössä	111
	Väkivallasta, vahingonteosta ja internetin kautta tapahtuneesta kiusaamisesta tai häirinnästä kertominen	114
	Vastentahtoisista seksuaalisista kokemuksista kertominen	119
10	Yhteenveto ja pohdintaa	121
	Lapsiin ja nuoriin kohdistunut väkivalta lähes kaikissa muodoissaan vähentynyt	121
	Väkivaltakokemuksissa yhä eroja sukupuolen ja etnisen taustan mukaan	123
	Suuri osa uhrikokemuksista jää kertomatta.....	124
	<i>Lähteet</i>	127
	<i>Liitteet</i>	131

TAULUKOT

Taulukko 1.	Luottamusvälilaskelma prosenttiosuuksille (95 %:n todennäköisyys).....	31
Taulukko 2.	Eräiden väkivaltaosoittimien arvoja painottamattomassa ja painotetussa aineistossa, väkivaltaa kokeneiden osuuksia (%)......	32
Taulukko 3.	Väkivalta rikoksena: rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset.....	37
Taulukko 4.	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen, vastaajan luokka-asteen sekä tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista.	41
Taulukko 5.	Viimeisten 12 kk: aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista.....	42
Taulukko 6.	Ikätovereiden välisen väkivallan ulottuvuudet ja niitä vastaavat kysymykset.....	45
Taulukko 7.	Väkivallan tekijät lasten ja nuorten kotona näkemissä fyysisissä väkivallanteoissa (%)......	62
Taulukko 8.	Kotona nähtyjen väkivallantekojen seurauksena vammoja saaneiden uhrien osuudet (% uhreista).....	63
Taulukko 9.	Niiden lasten ja nuorten osuudet, jotka ilmoittavat nähneensä väkivaltaa kotona (%) eräiden taustatietojen mukaan.	65
Taulukko 10.	Perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan.	69
Taulukko 11.	Kotona väkivaltaa nähneiden osuudet (%) sen mukaan, onko vastaaja nähnyt väkivaltaa julkisella paikalla.	71
Taulukko 12.	Kysytyt seksuaalisen kanssakäymisen muodot vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.....	74
Taulukko 13.	Jatkokysymykset seksuaalisesta kanssakäymisestä vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.....	75

Taulukko 14.	Väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan.	96
Taulukko 15.	Sähköisten viestimien kautta tapahtunutta kiusaamista ja häirintää kartoittavat kysymykset.....	100
Taulukko 16.	Internetissä tapahtunutta seksuaalista häirintää ja ehdottelua kartoittavat kysymykset.....	101
Taulukko 17.	Internetin kautta alkunsa saanutta seksuaalista hyväksikäyttöä kartoittavat kysymykset.	101
Taulukko 18.	Mitä väkivallanteosta kertomisesta seurasi?	118
Taulukko 19.	Kenelle kokemuksista seksuaalisesta kanssakäymisestä vanhemman henkilön kanssa tai vastentahtoisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ikätoverin kanssa on kerrottu?	120

KUVIOT

Kuvio 1.	Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan	39
Kuvio 2.	Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan	39
Kuvio 3.	Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden tekemää väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	45
Kuvio 4.	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	49
Kuvio 5.	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %	50
Kuvio 6.	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset isän käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	50
Kuvio 7.	Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	51
Kuvio 8.	Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, %	54
Kuvio 9.	Vanhempien kuudesluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, %.....	55
Kuvio 10.	Henkistä, lievää fyysistä ja vakavaa fyysistä väkivaltaa kotonaan nähneiden vastaajien osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	58
Kuvio 11.	Äitiin, isään ja sisarukseen kohdistuvaa väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) luokka-asteen mukaan.....	59
Kuvio 12.	Henkistä, lievää fyysistä ja vakavaa fyysistä väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) vuosina 2013 ja 2008....	60

Kuvio 13.	Perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	67
Kuvio 14.	Sisarukseen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan	68
Kuvio 15.	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	76
Kuvio 16.	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %	77
Kuvio 17.	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %...	78
Kuvio 18.	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 2008 ja 2013, %.....	81
Kuvio 19.	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiän mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %	83
Kuvio 20.	Yhdeksäsluokkalaisten poikien hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiän mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	84
Kuvio 21.	Kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaalikokemuksessa vuosina 2008 ja 2013, %	85
Kuvio 22.	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätovereiden kanssa vuosina 2008 ja 2013, %	88
Kuvio 23.	Väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	93
Kuvio 24.	Onko valmentaja tai harrastuksen ohjaaja tehnyt sinulle jotakin seuraavista: pilkannut tai nimitellyt, kiroillut tai huutanut, uhkaillut väkivallalla, uhkaillut muuten, tarjonnut päihteitä, kertonut seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita? Joskus ja usein vastanneet (%).....	94
Kuvio 25.	Fyysistä väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneet (%), luokka-asteen ja sukupuolen mukaan ...	95

Kuvio 26.	Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	103
Kuvio 27.	Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	103
Kuvio 28.	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013...	105
Kuvio 29.	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista suku-puolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	105
Kuvio 30.	Viimeisten 12 kuukauden aikana internetissä seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 ..	107
Kuvio 31.	Viimeisten 12 kuukauden aikana internetissä seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013..	107
Kuvio 32.	Pystyvätkö vastaajat keskustelemaan asioistaan vanhempiensa kanssa (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	112
Kuvio 33.	Jos sinulla on tai olisi ongelmia, huolia tai murheita, voisitko ajatella puhuvasi niistä seuraaville viranomaisille? Kyllä-vaihtoehdon valinnee (%) luokka-asteen mukaan	113
Kuvio 34.	Kenelle koetusta väkivallasta, vahingonteosta, häirinnästä tai kiusaamisesta on kerrottu (%)	116
Kuvio 35.	Miksi tapahtuneesta väkivallanteosta ei ole kerrottu kenellekään (%).....	117
Kuvio 36.	Miksi tapahtuneesta väkivallasta tai vahingonteosta ei ole kerrottu (%), luokka-asteen mukaan.	118

LIITTEET

Liitetaulukko 1.	Otoksen ja aineiston vertailua koulu- ja vastaajatasolla opetuskielen ja aluemuuttujien avulla tarkasteltuna, % kouluista ja vastanneista... 131
Liitetaulukko 2.	Lapsiuhritutkimuksen tunnuslukujen vertailu Kouluterveyskyselyyn ja Nuorisoriikollisuuskyselyyn, % ^a 132
Liitetaulukko 3.	Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan (kuviot 1 ja 2)..... 133
Liitetaulukko 4.	Väkivalta- tai omaisuusrikosten kohteeksi viimeisten 12 kk:n aikana joutumisen kerrat: keskiarvot sukupuolen, luokka-asteen ja tutkimusvuoden mukaan..... 134
Liitetaulukko 5.	Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (% pahoinpitelyjä kokeneista) luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusajankohdan mukaan..... 135
Liitetaulukko 6.	Vammojen vakavuus viimeisimmässä pahoinpitelyssä luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan (% pahoinpitelyn seurauksena loukkaantuneista)..... 136
Liitetaulukko 7.	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän, vastaajan luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista..... 137
Liitetaulukko 8.	Viimeisten 12 kuukauden aikana pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden kuudesluokkalaisten osuudet (% sulkeissa N) sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan... 138
Liitetaulukko 9.	Viimeisten 12 kuukauden aikana pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (% sulkeissa N) sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan... 140
Liitetaulukko 10.	Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta koettua väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 3)..... 142

Liitetaulukko 11.	Perheessä koettua väkivaltaa koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.	143
Liitetaulukko 12.	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuviot 4, 5 ja 6).....	144
Liitetaulukko 13.	Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 7).....	145
Liitetaulukko 14.	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkivallasta kuluneen vuoden aikana vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	146
Liitetaulukko 15.	Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet sukupuolen mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	147
Liitetaulukko 16.	Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet äidinkielen mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.....	148
Liitetaulukko 17.	Elämänsä aikana henkistä väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.	149
Liitetaulukko 18.	Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.	150
Liitetaulukko 19.	Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 8).....	151
Liitetaulukko 20.	Vanhempien kuudesluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 9).....	152
Liitetaulukko 21.	Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013, %.....	152

Liitetaulukko 22.	Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet äidinkielen mukaan vuosina 2008 ja 2013, %	153
Liitetaulukko 23.	Elämänsä aikana henkistä väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013	154
Liitetaulukko 24.	Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013	156
Liitetaulukko 25.	Kotona johonkin perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 10).....	157
Liitetaulukko 26.	Perheenjäseniin kohdistuvia väkivallantekoja kotona nähneiden osuudet (%) sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 11).....	158
Liitetaulukko 27.	Kotona nähtyä väkivaltaa koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) sukupuolen ja luokka-asteen mukaan	158
Liitetaulukko 28.	Perheenjäseniin kohdistunutta väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 2013 ja 2008 (kuvio 12).....	159
Liitetaulukko 29.	Perheenjäseniin kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuviot 13 ja 14)	160
Liitetaulukko 30.	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 15)	161
Liitetaulukko 31.	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 16).....	161
Liitetaulukko 32.	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakaumat ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 17)	162
Liitetaulukko 33.	Pakko, väkivalta ja lahjonta yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalikokemuksissa aikuisen kanssa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % kaikista vastanneista.....	163

Liitetaulukko 34.	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ensimmäisten seksuaalikokemusten kumppanit vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (n)	164
Liitetaulukko 35.	Yhdeksäsluokkalaisten poikien ensimmäisten seksuaalikokemusten kumppanit vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (n)	165
Liitetaulukko 36.	Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten prosenttiosuudet perhemuodon mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2012, % (N)	166
Liitetaulukko 37.	Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten prosenttiosuudet eräiden taustamuuttujien mukaan vuonna 2008 ja 2013, %... ..	167
Liitetaulukko 38.	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 6.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 2008 ja 2013, %	168
Liitetaulukko 39.	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden 6.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakaumat ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 18)	168
Liitetaulukko 40.	Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiän mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 19 ja 20)	169
Liitetaulukko 41.	Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten yleisyys ja yleisyys, josta kokemukset ystävien kanssa rajattu pois elleivät sisällä pakkoa ja/tai väkivaltaa, % vuosina 1988, 2008 ja 2013	170
Liitetaulukko 42.	Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaalikokemuksessa vuosina 2008 ja 2013, %	170
Liitetaulukko 43.	Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaalikokemuksessa vuosina 2008 ja 2013, %	170
Liitetaulukko 44.	Kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus seksuaalisen hyväksikäytön kriteerit täyttävistä tapauksista, % hyväksikäyttötapauksista vuosina 2008 ja 2013	171

Liitetaulukko 45.	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätoverien kanssa vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 22).....	171
Liitetaulukko 46.	Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalisen koskettamisen toistuvuus ikätoverin kanssa vuosina 2008 ja 2013, %.....	171
Liitetaulukko 47.	Yhdeksäsluokkalaisten yhdyntöjen toistuvuus ikätoverin kanssa vuosina 2008 ja 2013, %.....	172
Liitetaulukko 48.	Ikätoverin kanssa koetun seksuaalisen koskettamisen kumppaneiden määrä vuosina 2008 ja 2013, %.....	172
Liitetaulukko 49.	Ikätoverin kanssa koettujen yhdyntöjen kumppaneiden määrä vuosina 2008 ja 2013, %	173
Liitetaulukko 50.	Pakkoa ja lahjontaa ikätoverin kanssa seksuaalisen koskettamisen yhteydessä kokeneet yhdeksäsluokkalaiset vuosina 2008 ja 2013, %.....	173
Liitetaulukko 51.	Pakkoa ja lahjontaa ikätoverin kanssa yhdyntäkokemuksen yhteydessä kokeneet yhdeksäsluokkalaiset vuosina 2008 ja 2013, %.....	174
Liitetaulukko 52.	Henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 24).....	174
Liitetaulukko 53.	Erilaisia väkivallan ja häirinnän muotoja harrastuksen ohjaajan taholta joskus ja usein kohdanneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan	175
Liitetaulukko 54.	Väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) harrastuksen tyypin mukaan.....	176
Liitetaulukko 55.	Sähköisesti tapahtunutta kiusaamista ja häirintää koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013	177

Liitetaulukko 56.	Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 26).....	178
Liitetaulukko 57.	Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 27).....	179
Liitetaulukko 58.	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden 6.-luokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 28).....	180
Liitetaulukko 59.	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden 9.-luokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 29).....	181
Liitetaulukko 60.	Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	182
Liitetaulukko 61.	Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013	183
Liitetaulukko 62.	Luottamukselliset ystävyysuhteet (%) sukupuolen mukaan	183
Liitetaulukko 63.	Pystyvätkö vastaajat keskustelemaan asioistaan vanhempiensa kanssa (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 32)	184

Liitetaulukko 64.	Jos sinulla on tai olisi ongelmia, huolia tai murheita, voisitko ajatella puhuvasi niistä seuraaville viranomaisille? Kyllä-vaihtoehdon valinneet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 33).....	184
Liitetaulukko 65.	Kenelle koetusta väkivallasta, vahingonteosta, häirinnästä tai kiusaamisesta on kerrottu (kuvio 34).....	185
Liitetaulukko 66.	Miksi koetusta väkivallanteosta tai häirinnästä ei ole kerrottu (kuvio 35).....	186
Liitetaulukko 67.	Miksi tapahtuneesta väkivallasta ei ole kerrottu (%), luokka-asteen mukaan (kuvio 36).....	186
Liitetaulukko 68.	Miksi tapahtuneesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ei ole kerrottu kenellekään?	187

1 JOHDANTO

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (PL 1999/731, 7 §).

Edellä siteerattu Suomen perustuslain seitsemäs pykälä takaa kaikille yhtäläiset perusoikeudet. Koskemattomuus ja turvallisuus tarkoittavat lastenkin kohdalla oikeutta kasvaa ja kehittyä ilman henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Käytännössä kuitenkin tiedämme, että nämä oikeudet eivät aina toteudu parhaalla mahdollisella tavalla, ja että jo asennetasolla on merkittäviä eroja siinä, miten näiden oikeuksien katsotaan koskevan lapsia ja aikuisia (ks. Sariola 2012).

Viranomaisten tietoon väkivallasta tulee vain pieni osa, sillä väkivalta – ja erityisesti lapsiin kohdistuva väkivalta – on suurelta osin piilorikollisuutta. Niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin on havaittu, että esimerkiksi parisuhdeväkivallasta ilmoittavat ovat selvä vähemmistö sitä kokeneista (Salmi 2009). Nuorten tekemissä ja nuoriin kohdistuvissa rikoksissa piilorikollisuuden osuus on arvioitu varsin suureksi, ja ikätovereiden välisiä väkivalta-antekoja ei aina edes mielletä väkivallaksi, kun on kyse kouluikäisistä tai sitä nuoremmissa lapsista (Finkelhor ym. 2005, 18). Aiemman tutkimuksen perusteella tiedämme, että lapsiin ja nuoriin kohdistuu Suomessa jopa enemmän väkivaltaa kuin aikuisiin (Kääriäinen 2008, 44).

Koska vain pieni osa väkivaltaisista teoista ilmoitetaan poliisille, ovat itseilmoitukseen perustuvat kyselytutkimukset vakiinnuttaneet paikansa kriminologisessa tutkimuksessa (Kivivuori 2011; Thornberry & Krohn 2000). Väkivallan kokonaismäärän kuvaamiseksi on Suomessakin tietolähteinä käytetty 1980-luvun alusta lähtien kysely- ja haastattelututkimuksia. Kansalliseksi uhritutkimukseksi nimetty tutkimus on toteutettu vuodesta 1980 alkaen ja viimeisin tutkimus on vuodelta 2009 (ks. Sirén ym. 2010). Tutkimus uudistui vuonna 2012 rikollisuutta ja rikollisuuden pelkoa mittaavaksi kansalliseksi rikosuhritutkimukseksi (Siren & Danielsson & Kivivuori 2013). Lisäksi on toteutettu uhrispesifejä kyselytutkimuksia: kaksi naisuhritutkimusta (Heiskanen & Piispa 1998; Piispa & Heiskanen & Kääriäinen & Sirén 2006) sekä vuonna 2010 valmistunut miesuhritutkimus (Heiskanen & Ruuskanen 2010).

Edellä mainitut uhritutkimukset kohdistuvat kaikki lähinnä aikuisväestöön. Ensimmäisen kerran suomalaisten nuorten väkivaltakokemuksia ja seksuaalisen väkivallan kokemuksia kartoitti Heikki Sariola koululaiskyselyllä vuonna 1988 (Sariola 1990). Sen pohjalta tehtiin ensimmäinen laaja lapsiuhritutkimus vuonna 2008. Lapsiuhritutkimuksen lisäksi saamme lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista tietoa Nuorisoriikollisuuskyselelyistä (esim. Salmi 2009) sekä Kouluterveyskyselyistä.

Tässä tutkimuksessa on toistettu vuosien 1988 ja 2008 lapsiuhritutkimusten kysymykset, ja tavoitteena on ollut tuottaa vertailukelpoista tutkimustietoa lapsiin kohdistuvan väkivallan laajuudesta ja ilmenemis-

muodoista. Vastuut tässä julkaisussa ovat jakautuneet siten, että Noora Ellonen ja Monica Fagerlund kuvaavat aluksi tutkimuksen toteutusta, minkä jälkeen Juha Kääriäinen ja Monica Fagerlund tarkastelevat aineiston perusteella väkivaltaa rikoksena sekä ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista. Perheessä koetusta väkivallasta kirjoittavat Monica Fagerlund ja Noora Ellonen. Monica Fagerlund ja Heikki Sariola kuvaavat aineiston valossa seksuaalista hyväksikäyttöä, ja Monica Fagerlund tarkastelee lisäksi väkivaltaa sähköisten viestimien kautta. Marja Peltola analysoi perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemistä niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin, harrastuksissa koettua väkivaltaa sekä väkivallasta kertomista. Lopuksi esitämme yhteisesti tutkimuksen päätulokset eli sen, millainen kokonaiskuva lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan trendeistä välittyy vuosien 1988, 2008 ja 2013 lapsiuhritutkimuksia vertailemalla.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaamme kyselyn toteutuksen eri vaiheita. Aluksi kuvaamme otosta ja kyselyn käytännön toteutusta. Sen jälkeen kuvaamme tutkimuksen lopullista aineistoa ja arvioimme katoa. Lisäksi esitetään tässä tutkimuksessa analysoidun aineiston suhde vuosina 1988 ja 2008 kerättyihin vastaaviin aineistoihin. Lopuksi pohdimme tutkimuslupaprosessin merkitystä tutkimukselle.

Otos

Otos laadittiin vuoden 2012 luokkatietojen perustella erikseen sekä suomen- että ruotsinkielisistä kuudesluokkalaisista ja yhdeksäsluokkalaisista. Nämä neljä otosta poimittiin ositettuna ryväsoitotoina. Otokset ositettiin läänin, tilastollisen kuntaryhmän sekä koulun koon mukaan. Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (Ellonen ym. 2008) Ahvenanmaa jätettiin otoksen ulkopuolelle. Nyt se otettiin mukaan otokseen, ja Ahvenanmaalta valittiin kouluja otokseen niin, että ne edustavat hyvin koko Ahvenanmaata. Lopullinen otos edusti siten koko Suomen suomen- ja ruotsinkielisiä kuudesluokkalaisia ja yhdeksäsluokkalaisia. Otoksen muodosti Tilastokeskus.

Otos tehtiin luokkatasolla. Kouluista pyydettiin vastauksia yhdestä kolmeen luokalta koulun koosta riippuen. Kuudesluokkalaisten kohdalla pyydettiin vastauksia yhdeltä luokalta, mikäli koulussa olevia oppilaita oli alle 50. Jos oppilaita oli 50–120, pyydettiin vastauksia kahdelta luokalta ja jos oppilaita oli yli 120, pyydettiin vastauksia kolmelta luokalta. Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla vastauksia pyydettiin yhdeltä luokalta, jos oppilaita oli alle 50, kahdelta luokalta jos oppilaita oli 50–100 ja kolmelta luokalta jos oppilaita oli yli 100. Ne koulut, joissa oli alle kuusi kuudesluokkalaista tai alle kymmenen yhdeksäsluokkalaista jätettiin otoksen ulkopuolelle.

Aineistonkeruu suunniteltiin alun perin keväälle 2013. Tutkimuslupaprosessin viivästyksistä johtuen aineistonkeruu jouduttiin kuitenkin siirtämään saman vuoden elokuulle, jolloin kuudennen ja yhdeksännen luokan aloitti uusi ikäluokka. Koska kyselyyn vastanneet ikäluokat eivät ole samoja, joiden perusteella otos alun perin muodostettiin, ei tarkkaa vastausprosenttia ole mahdollista laskea. Alkuperäisen otoksen koko oli 686 koulua, 987 luokkaa ja 21 825 oppilasta.

Kouluihin oltiin yhteydessä kirjeitse, minkä lisäksi kouluja tavoiteltiin puhelimitse ja sähköpostilla. Suostumus tutkimuksen toteuttamiselle saatiin etukäteen 78 prosentista kouluista. Muutama koulu ilmoitettiin lakkautetuksi tai yhdistetyksi johonkin toiseen kouluun. Kyselyn materiaali lähetettiin myös kouluihin, joista ei yhteydenottoyrityksistä huolimatta saatu ennen tutkimusajankohtaa minkäänlaista vastausta. Näin

meneteltiin siksi, että soittokierroksella kouluihin kävi ilmi suuren osan kouluista yksinkertaisesti unohtaneen ilmoittaa osallistumisestaan tai olettaneen, ettei erillistä ilmoittautumista tarvita. Mahdollisuus vastata kyselyyn tarjottiin lopulta 639 koululle ja niiden 918 luokalle.

Kyselyn toteutus

Kyselyn toteutus alkoi keväällä 2013 kyselylomakkeen muokkaamisella ja yhteydenotoilla kouluihin. Koulujen rehtoreita lähestyttiin aluksi kirjeitse, ja kirjeessä mainitun ilmoittautumisajan jälkeen puhelimitse sekä sähköpostilla.

Aineistoa kerättiin kolme viikkoa muualla Suomessa paitsi Helsingissä, missä kyselyn vastausaika oli kaksi viikkoa. Tämä siksi, että Helsingissä vanhempien etukäteen informointi ja mahdollisuus kieltää lapsensa osallistuminen tutkimukseen oli tutkimusluvan myöntämisen edellytys. Yksi viikko käytettiin siis Helsingissä vanhemmille tiedottamiseen, ja heillä oli tänä aikana mahdollisuus palauttaa lapsen osallistumisen kieltävä ilmoitus yhteysopettajalle.

Kysely toteutettiin kouluissa elokuussa 2013, ja vastausaikaa pidentettiin 6.9.2013 asti, jotta kaikki halukkaat koulut ehtivät toteuttaa kyselyn. Tutkimus toteutettiin internet-pohjaisena kyselynä oppitunnin aikana erikseen ohjeistetun opettajan johdolla. Kyselyä varten rakennettiin internetsivut, joilla kyselyn lisäksi esiteltiin erilaisia auttamistahoja. Näiltä neuvottiin kysymään neuvoja tai hakemaan tarvittaessa apua esimerkiksi väkivaltaan liittyvissä asioissa. Vastaajat viettivät koneella yhden oppitunnin ja sitä seuraavan välitunnin. Kyselyn keskimääräinen vastausaika oli 29 minuuttia.

Tietokoneiden rajallisen määrän vuoksi monessa koulussa luokat jaettiin vastaamista varten kahteen tai jopa useampaan ryhmään. Lasten ja nuorten vanhempia informoitiin kyselystä tutkimustunnin päätteeksi oppilaille jaetulla tiedotteella. Poikkeuksena tästä oli Helsinki, jossa tiedotus toteutettiin edellä kuvatun järjestelyn mukaisesti etukäteen.

Mikäli kysely herätti lapsissa ja nuorissa kysymyksiä, heille tarjottiin kyselyn internetsivujen kautta erilaisia kanavia kysymysten esittämiseen. Myös vanhempia ja koulujen opettajia informoitaessa korostettiin sitä, että he vastaisivat esille mahdollisesti tuleviin kysymyksiin. Hankkeen tutkijaan otti tutkimuksen aikana yhteyttä kolme vanhempaa, mikä oli selvästi vähemmän kuin vuonna 2008, jolloin tutkimus edellisen kerran toteutettiin vastaavassa laajuudessa.

Katoanalyysi ja tulosten luotettavuus

Tutkimuksesta pois jättäytymisestä ilmoitti ennen kyselyn toteuttamista ja vastausajan jo alettua yhteensä 61 koulua. Yleisin ilmoitettu syy koulun pois jäämiseen tutkimuksesta oli se, että vastaamiseen ei ollut käytössä riittävästi tai ollenkaan tietokoneita. Koulujen yhteydenotoista kävi ilmi, että vaikka lähtökohtaisesti tietokoneita on opetuskäytössä vähintään välttävästi lähes kaikkialla Suomessa, ovat poikkeusolot vaikuttaneet tähän kehitykseen kielteisesti. Tietokoneiden riittämätön määrä kieltäytymisen syynä johtuikin monen koulun kohdalla sisäilmaongelmista ja niistä seuranneesta väistötilanteesta. Väistötiloissa kouluilla ei ollut käytössä tietokonealuokkia tai ylipäättään tarpeeksi tietokoneita kyselyyn vastaamiseen. Toinen yleinen kieltäytymisen syy oli tutkimusten suuri määrä koulussa sekä aikapula. Lisäksi muutama koulu kieltäytyi tälläkin kertaa siitä syystä, että tutkimuksesta ei pääsääntöisesti tiedotettu vanhemmille etukäteen.

Kyselyyn vastattiin lopulta 483 koulussa, eli kyselyn toteutti 77 prosenttia niistä kouluista, jotka eivät ilmoittaneet kieltäytyvänsä tutkimuksesta. Osa kouluista ei siis reagoinut tutkimuspyyntöön ennen eikä jälkeen materiaalin lähettämisen, ja osa ei syystä tai toisesta järjestänytään oppilailleen vastausmahdollisuutta, vaikka olivat ilmoittaneet lähtevänsä tutkimukseen mukaan.

Tutkimuksesta pois jättäytyneet koulut olivat melko satunnaisesti ympäri Suomea ja kaikista tilastollisista kuntaryhmistä. Otoksen ja lopullisen aineiston koulujen alueellisissa prosentiosuuksissa on korkeintaan yhden prosenttiyksikön eroja. Koulutason kato on siis satunnaista. Kun verrataan otoksen koulujen tunnuslukuja lopulliseen aineiston vastaajien tunnuslukuihin, pieniä erojakin on havaittavissa. Suomen- ja ruotsinkielisistä kouluista vastattiin yhtä paljon. Kaupunkimaiset kunnat ja Etelä-Suomi ovat lopullisessa aineistossa yliedustettuina. (Liitetaulukko 1.) Erityisesti Pohjois-Suomen ja Lapin sekä Itä-Suomen heikompi edustus aineistossa voi olla tulosten luotettavuuden kannalta merkityksellinen, sillä vuonna 1988 juuri näiden alueiden nuorilla oli maan keskiarvoa enemmän erityisesti seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa ja niihin liittyvää hyväksikäyttöä (Sariola 1990, Sariola & Uutela 1994).

Vastauksia saatiin 11 419. Tästä joukosta poistettiin 55 vastausta, jotka voitiin tunnistaa joko selkeästi pilailumielessä tehdyiksi tai opettajien lähettämiksi. Muutama opettaja ilmoitti epähuomiossa lähettäneensä tyhjän lomakkeen tai kysymysten lukemista varten testivastauksilla täytetyn lomakkeen, joten ilmoitusten perusteella nämäkin vastaukset poistettiin varsinaisesta aineistosta. Lopullisen aineiston koko oli näin ollen 11 364 vastausta. Odotetusta vastausmäärästä saatiin noin 75 prosenttia.

Kyselylomake avattiin vastausta lähettämättä 3932 kertaa. Tässä määrässä on mukana myös ne kerrat, joilla opettajat kävivät tutustumassa lomakkeeseen nähdäkseen kysymykset. Opettajat toimivat näin oma-

aloitteisesti, sillä kyselyn avaamiseen ennen tutkimustuntia ei ohjeistettu. Tälläkin kertaa puutteena kyselyn rakenteessa oli se, että keskeneräiset vastaukset eivät tallentuneet aineistoon, vaan vastaajan tuli täyttää kysely loppuun ja lähettää vastaus kyselyn viimeisellä sivulla olevasta painikkeesta.

Systemaattista katoa voidaan arvioida vertaamalla aineiston tunnuslukuja, kuten sukupuolijakaumaa, perhetaustajakaumaa ja vanhempien koulutustaustajakaumaa muihin samaan ikäluokkaan kohdistuviin kyselyihin, kuten Kouluterveyskyselyyn ja Nuorisorikollisuuskyselyyn (NRK) (liitetaulukko 2). Ulkomaalaistaustaisten¹ lasten osuus on tässä aineistossa Nuorisorikollisuuskyselyyn verrattuna suurempi, mutta ei juuri eroa koko maan ulkomaalaistaustaisten perheiden määrästä, joka vuonna 2012 oli Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan noin kahdeksan prosenttia (Lappalainen & Mäkelä & Tuominen 2013). Niin ikään ydinperheissä elävien lasten osuus oli Nuorisorikollisuuskyselyä suurempi, mutta toisaalta hieman pienempi kuin ydinperheiden lasten osuus Kouluterveyskyselyssä. Erot vanhempien koulutustasoissa viittaavat siihen, että käsillä olevassa aineistossa on hieman tavallista enemmän korkeammin koulutettujen vanhempien lapsia.

Otannasta johtuvaa satunnaisvaihtelua arvioidaan tässä tutkimuksessa luottamusvälin avulla. Tunnuslukuja ei esitetä erikseen jokaisessa taulukossa, vaan luottamusväliä voi tarkastella taulukon 1 avulla. Taulukkoon on laskettu luottamusvälit suhteessa ryhmän kokoon. Kun esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisista 12 prosenttia ilmoittaa joutuneensa pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana ja kysymykseen on vastannut yhteensä 5021 nuorta, on oikea arvo rivillä ”10 tai 90” ja sarakkeesta 5000 (lähimmät arvot). Luottamusvälin puolikas on siis 95 prosentin todennäköisyydellä 0,8 yksikköä. Tämä luku vähennetään tuloksesta 12 luottamusvälin alarajan saamiseksi ja lisätään lukuun 12 luottamusvälin ylärajan saamiseksi. Pahoinpitelyn kohteeksi joutuneita yhdeksäsluokkalaisia on tällöin 95 prosentin todennäköisyydellä väestössä 11,2–12,8 prosenttia.

---

¹ Ulkomaalaistaustaisilla perheillä viitataan tässä perheisiin, joissa vähintään toinen puolisoista tai ainoa vanhempi on syntynyt ulkomailla.

Taulukko 1. Luottamusvälilaskelma prosenttiosuuksille (95 %:n todennäköisyys)

Tulos %	Otoksen tai ryhmän suuruus					
	100	200	500	1000	2000	5000
10 tai 90	5,9	4,2	2,6	1,9	1,3	0,8
20 tai 80	7,8	5,5	3,5	2,5	1,8	1,1
30 tai 70	9,0	6,4	4,0	2,8	2,0	1,3
40 tai 60	9,6	6,8	4,3	3,0	2,1	1,4
50	9,8	6,9	4,4	3,1	2,2	1,4

Lähde: Piispa ym. 2006, 153

Otos tehtiin ositettuna luokkaotoksena, kuten edellä on kuvattu. Ositteet muodostettiin maantieteellisten alueiden ja koulujen koon perusteella. Näin varmistettiin, että otos edustaa tutkittavaa perusjoukkoa mahdollisimman luotettavasti. Menettely mahdollistaa alueellisen ja koulujen kooka koskevan kadon korjaamisen, sillä on mahdollista, että kato kohdistuu joihinkin ositteisiin muita enemmän. Vastaajat pääsivät kyselyyn yhteysopettajalle ilmoitetun tunnusteen avulla, jonka perusteella kukin vastaaja saatiin yhdistettyä omaan kouluunsa. Koulutiedon perusteella aineistoon laskettiin katoa korjaavat painokertoimet, minkä jälkeen koulutieto poistettiin aineistosta anonymiteetin turvaamiseksi. Painokertoimien laskemisen suoritti Tilastokeskus.

Laskettaessa esiintyvyys lomakkeen alkuosassa olleille, väkivaltaa rikollisuutena tarkasteleville mittareille (taulukko 2) tulosten erot painotetussa aineistossa ja koko aineistossa olivat 0–0,6 prosenttiyksikön välillä. Mainittuja painokertoimia käytetään tässä tutkimuksessa kadon korjaamiseksi.

Taulukko 2. Eräiden väkivaltaosoittimien arvoja painottamattomassa ja painotetussa aineistossa, väkivaltaa kokeneiden osuuksia (%).

	6. lk		9. lk	
	Painottamaton	Painotettu	Painottamaton	Painotettu
Ryöstö	2,6	2,8	3,3	3,3
Varkaus	11,7	11,9	17,3	17,9
Vahingonteko	10,9	10,4	12,9	13,1
Pahoinpitely	10,9	11,1	12,1	12,4
Pahoinpitelyn yritys	3,7	3,9	5,4	5,5
Uhkaaminen	8,4	8,7	11	10,7

Tässä tutkimuksessa puuttuvan tiedon määrä eli kysymysohittaisesti vastaamatta jättäminen on jossain määrin lisääntynyt vuoteen 2008 verrattuna. Puuttuvien vastausten lisääntyminen kyselylomakkeen loppua kohden viittaa siihen, että monet vastaajista ovat kokeneet kyselylomakkeen liian pitkäksi vastata. Myös muut tekijät kuin lomakkeen pituus ovat voineet vaikuttaa asiaan. Vaikka internetin uhrikokemuksia koskevat kysymykset ovat kyselylomakkeella kotona koetun väkivallan jälkeen, on puuttuvaa tietoa enemmän kotona koetun väkivallan kysymyksissä. Puuttuva tieto ei siis suoraviivaisesti kasva lomakkeen loppua kohden. Yhtenä selityksenä tähän ovat luultavasti erot kysymyspatteristoissa, sillä kysymyskonaisuus vanhempien tekemästä väkivallasta on laajempi kuin internetiä koskeva kysymysosio ja siten työläämpi vastata. Myös aiheen arkaluontoisuus on voinut vaikuttaa vastaamatta jättämiseen, sillä tuntemattomien törkeydet internetissä on todennäköisesti helpompi raportoida kuin omien vanhempien väkivaltainen käytös. Kysymysohittaista puuttuvaa tietoa on tässä tutkimuksessa analysoitu erikseen keskeisten aihekokonaisuuksien osalta esittämällä puuttuvan tiedon määrä eräiden taustamuuttujien mukaan tarkasteltuna (ks. liitetaulukot 11, 27 ja 55). Puuttuvan tiedon jakautuminen vastaajaryhmien välillä eli vastaajaryhmän vinoutuminen on syytä huomioida tutkimuksen tuloksia tulkittaessa.

Edellä mainittujen otokseen ja vastauskatoon liittyvien tekijöiden sekä tutkimamme aiheen arkaluontoisuuden lisäksi yksi luotettavuuteen vaikuttava tekijä on myös tulosten vertailtavuus aineistoihin vuosilta 1988 ja 2008. Kaikilta vuosilta käytettiin samoja kysymyksiä niiden aiheiden osalta, joissa vertailua tehdään. Vuosien 1988 ja 2008 aineistoja on myös analysoitu tätä tutkimusta varten osittain uudelleen. Käsillä olevaan raporttiin muun muassa puuttuvien tietojen käsittelyä on yhdenmukaistettu ja joiltain osin summamuuttujien laskutapaa muutettu mahdollisimman

luotettavan vertailutiedon saamiseksi. Sikäli kuin tässä raportissa esitetyt luvut poikkeavat aiemmin raportoidusta (Ellonen ym. 2008, Sariola 1990), selittyy se näillä uusilla analyyseillä.

Vuosien 1988 ja 2008 aineistot

Tämän tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on ollut tuottaa tietoa siitä, miten lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyys ja ilmenemismuodot ovat muuttuneet vuosien aikana. Siksi kyselylomakkeen lähtökohdaksi otettiin aiemmat vastaavat kyselytutkimukset: vuoden 2008 lapsiuhritutkimus (Ellonen ym. 2008) sekä vuoden 1988 koululaiskysely (Sariola 1990).

Vuonna 1988 toteutettu koululaiskysely oli ensimmäinen laaja kyselytutkimus Suomessa, jossa kysyttiin yhdeksäsluokkalaisten nuorten kokemuksia perheessä koetusta väkivallasta ja seksuaalisesta kanssakäymisestä aikuisen kanssa (Sariola 1990). Vuonna 2008 toteutettu lapsiuhritutkimus nojautui tuohon tutkimukseen toistaen samat kysymykset perheessä koetun väkivallan ja nuorten seksuaalikochemusten osalta. Näiden lisäksi vuoden 2008 kyselyssä kysyttiin laajemmin väkivallasta niin kotona kuin kodin ulkopuolellakin. Vuoden 2008 kyselyä kutsutaankin lapsiuhritutkimukseksi, koska sillä pyritään itseilmoitukseen perustuvien uhritutkimusten tapaan kartoittamaan ilmiötä mahdollisimman laajasti. Vuoden 2008 lapsiuhritutkimus toteutettiin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisille. (Ellonen ym. 2008).

Tässä tutkimuksessa käytetään pääasiassa samoja kysymyksiä kuin vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (emt.). Perheessä koetun väkivallan ja nuorten seksuaalikochemusten osalta saadaan siten kolmen mittauskeran vertailutieto; 1988, 2008 ja 2013. Lisäksi väkivallan näkemisestä perheessä, kodin ulkopuolella koetusta väkivallasta ja sähköisiin viestimiin liittyvästä kiusaamisesta ja häirinnästä saadaan tietoa kahdelta eri mittauskerralta; 2008 ja 2013.

Kyselylomakkeen uudistaminen

Edelliseen mittauskertaan verrattuna kyselylomakkeelta poistettiin kysymykset lasten ja nuorten omista laittomista teoista, minkä seurauksena tutkimus fokuoittuu entistä enemmän uhritutkimukseksi. Samalla vähennettiin myös päällekkäisyyttä vuodesta 1995 toteutetun Nuorisoriikollisuuskyseleyn kanssa (ks. esim. Salmi 2009). Lomakkeesta vähennettiin myös toistoa, kuten opettajan tekemää kiusaamista koskevat, erilliset koulukiusaamiskysymykset sekä toinen kahdesta kysymyskokonaisuudesta, jolla aiemmin mitattiin vanhempien tekemää väkivaltaa.

Seksuaalisesta kanssakäymistä itseä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa kysyttiin tällä kertaa vain ensimmäisen kumppanin osalta. Vuosina 1988 ja 2008 samat kysymykset esitettiin kolmen ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen kokemuksen osalta, ja vastauksia tarkemmin analysoitaessa havaittiin, että tämä tuotti runsaasti epä johdonmukaisia vastauksia. Ensimmäisen kokemuksen kysyminen mahdollistaa yhä tarpeelliset vertailut vuosien 1988 ja 2008 aineistoihin.

Kyselylomakkeeseen lisättiin kysymyksiä ohjatun harrastustoiminnan parissa tapahtuvasta väkivallasta. Vastaavasti yleiset harrastuksia kartoittavat kysymykset poistettiin. Jo entuudestaan lomakkeella oli väkivallan tekijää koskevissa kysymyksissä vaihtoehtona valmentaja/harrastuksenohjaaja, mutta uusilla väkivaltaa harrastuksessa kartoittavilla kysymyksillä pyrittiin saamaan tietoa sellaisista väkivallanteoista, jotka yleisten kysymysten yhteydessä eivät välttämättä muistu niin hyvin mieleen. Tätä raporttia kirjoitettaessa on eduskunnassa käsitelty lakiehdotus, jonka mukaan laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ulotettaisiin myös vapaaehtoistyötä tekeviin (HE 149/2013). Hallituksen esitys mahdollistaa vapaaehtoisten taustojen selvittämisen, mutta ei tee siitä pakollista. Lasten ja nuorten harrastustoiminta perustuu suurelta osin juuri vapaaehtoistyöhön, ja uudet kysymykset harrastuksissa koetusta väkivallasta kytkeytyvät lakimuutoksen yhteydessä käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Entuudestaan lomakkeella oli kysymys kotona perheenjäseniin kohdistuvista väkivallanteoista. Nyt lomakkeeseen lisättiin myös vastaavat perheenjäseniä koskevat kysymykset julkisella paikalla tapahtuneesta väkivallasta. Kysymyksiä väkivallasta kertomisesta muutettiin siten, että yksittäisten väkivallantekojen sijaan kertomisesta kysyttiin vakavimman tapauksen osalta, ja tähän yhteyteen lisättiin myös kysymykset kertomisen seurauksista ja vaihtoehtoisesti syystä jättää kertomatta. Internetiä koskevaa kysymysosiota päivitettiin vastaamaan paremmin internetin nykyisiä uhkia ja sosiaalisen median palvelut kohtaamispaikkana lisättiin vastausvaihtoehtoihin.

Sosiaalisista suhteista ja luottamuksesta kysyttiin nyt hieman eri tavoin kuin aiemmin, sillä tällä kertaa otettiin mukaan erilliset kysymykset asioista puhumisesta vanhempien sekä eri viranomaistahojen kanssa. Ulkomaalaistaustaan liittyviin kysymyksiin lisättiin kysymys perheen Suomeen tulossyystä, mikäli vähintään toinen vanhemmista tai lapsi itse oli syntynyt ulkomailla. Yksittäisiin kysymyksiin lisättiin vastausvaihtoehtoja, kuten ”En tiedä” -vaihtoehtoja aihekokonaisuuksien vastausvaihtoehtojen yhdenmukaistamiseksi.

Tutkimusluvat

Lupaa kyselyn toteuttamiselle koulussa haettiin suoraan rehtoreilta, sillä vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen perusteella rehtori saa suurimmassa osassa kunnista päättää yksittäisen koulun osalta sen osallistumisesta tutkimukseen. 15 kunnassa kouluista ilmoitettiin, että tutkimuslupaa tulee hakea erikseen myös kunnan opetusvirastolta tai vastaavalta viranomaiselta. Kaikkiin tutkimuslupahakemuksiin saatiin myönteinen päätös, joten yhtään koko kunnan kattavaa tutkimuksesta kieltäytymistä ei tullut.

Tutkimukselle ei pyydetty etukäteen vanhempien lupaa, mutta vanhempia informoitiin tutkimuksesta jälkikäteen. Samoin toimittiin myös vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa. Yhdenmukaisten tutkimusmenettelyjen lisäksi käytäntöä tuki itse tutkimusaihe, joka esimerkiksi perheväkivaltatapauksissa saattaisi tuottaa ristiriidan lapsen ja hänen vanhempiensa edun välille ja vaikeuttaa tapausten ilmituloa. Suomen lain mukaan vanhempien lupa alaikäisen osallistumiseen edellytetään ainoastaan lääketieteellisissä tutkimuksissa. Perustuslaki ja YK:n lapsen oikeudet taas puhuvat lapsen kuulemisen puolesta, mihin tämän tutkimuksen tulokset on tarkoitettu.

Osassa kunnista huoltajia olisi pitänyt vähintään informoida tutkimuksesta etukäteen, jolloin heiltä ei edellytetty aktiivista ennakkosuostumusta, mutta olisi tarjottu mahdollisuus kieltää lapsen osallistuminen tutkimukseen. Kuntien omat linjaukset poikkesivat tässä suhteessa tutkimuksen menettelystä ja myös tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksesta (2009). Tutkimuseettinen neuvottelukunta on todennut, että osana normaalia koulutyötä toteutettavat lomaketutkimukset, joissa ei kerätä yksilöityjä tunnistetietoja kuten nimiä, henkilötunnuksia ja osoitteita, voidaan toteuttaa ilman huoltajan erillistä suostumusta. Niin ikään lapsiasiavaltuutettu on lausunnossaan *Lapsen oikeuksien näkökulma lasten ja nuorten osallistumisesta kyselytutkimuksiin* (2012) arvioinut, että sekä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaiset lapset ja nuoret voivat itse päättää osallistumisestaan kyselytutkimuksiin. Lausunto on ilmaisultaan yksiselitteinen:

Lapsen edun arvioimisen näkökulmasta ei ole perusteltua se, että viranomaiset estävät heidän mahdollisuutensa tutkimustilanteessa kertoa kokemuksista joissa heidän ja heidän vanhempiensa intressit ovat voivat olla ristiriitaisia. Tästä syystä lapsen edun näkökulmasta ei myöskään ole perusteltua se, että vanhemmille annettaisiin lähtökohtainen oikeus estää lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua tutkimuksiin ja kyselyihin, joissa lasten ja nuorten arjen todellisuutta kartoitetaan.

Edellä mainitusta huolimatta useat kunnat ilmoittivat tutkimusluvan myöntämisen ehdoksi alle 18-vuotiaiden tutkittavien kohdalla luvan kysymisen huoltajilta. Kouluissa kyselyn toteuttamisen ilman vanhempien lupaa pelättiin esimerkiksi vaikuttavan kielteisesti kodin ja koulun väli-

siin suhteisiin. Sekä tutkimuksen että erityisesti lapsen edun näkökulmasta suhtautumista voidaan pitää ongelmallisena. Pelko vanhempien reaktioista vaikuttaisi paikoin olevan suurempi kuin huoli lasten hyvinvoinnista ja heidän mahdollisuuksistaan tulla kuulluiksi. Verrattaessa tämän tutkimuksen tutkimuslupaprosessia vuoden 2008 vastaavaan vaikuttaa siltä, että tutkimuksen toteuttaminen kouluissa ja siten lasten ja nuorten tavoittaminen heidän kokemuksiansa kartoittamiseksi on yhä hankalampaa.

Niille kunnille, jotka kaikesta huolimatta edellyttivät luvan kysymistä huoltajilta tai huoltajien informoimista tutkimuksesta etukäteen, toimitettiin erillinen selvitys tutkimuksen erityisluonteesta menettelyn perusteena sekä viittaukset edellä mainittuihin tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin ja lapsiasiavaltuutetun lausuntoon. Näistä kunnista Helsinkiä lukuun ottamatta kaikki hyväksyivät lopulta lisäselvitysten perusteella lupahakemuksemme ilman vaatimusta vanhemmilta pyydettävästä luvasta.

Helsingissä vanhemmat ilmoittivat kiellosta suoraan tunnin valvovalle opettajalle, joten kieltoilmoitusten määrästä emme saa tietoa. On mahdollista, että pois jääneet helsinkiläislapset ja -nuoret ovat niitä, jotka osallistuessaan olisivat raportoineet väkivallasta esimerkiksi kotona. Verrattuna muihin suuriin kaupunkeihin jättäytyi hieman useampi koulu Helsingissä kokonaan pois tutkimuksesta. Aluehallintoviraston mukaan tarkasteltuna mahdollinen vastaajakato ei kuitenkaan näy Etelä-Suomen vastausmäärässä, vaan se on pikemminkin aineistossa hieman yliedustettuna (liitetaulukko 1). Väkivalta- ja omaisuusrikoksia helsinkiläislapsista oli kokenut muita vastaajia suurempi osuus, joten niiltä osin aineisto ei vaikuta vinoutuneen ainakaan kokemusten määrää aliarvioivaksi. Kotona koetun väkivallan määrä ei poikennut merkittävästi muusta Suomesta. Toisaalta, jos helsinkiläisillä lapsilla ja nuorilla olisi todellisuudessa alueellisesti vertailtuna merkittävästi muita enemmän väkivaltakokemuksia, emme saa asiasta tietoa.

3 VÄKIVALTA RIKOKSENA JA IKÄTOVEREIDEN VÄLILLÄ

Rikosnimikkeet ja niitä vastaavat mittarit

Lasten ja nuorten kohtaamaa väkivaltaa voidaan lähestyä useista, toisistaan poikkeavista viitekehysistä käsin ja käytettävät mittarit tulee laatia niin, että ne vastaavat kulloistakin viitekehystä. Aluksi lähdetään liikkeelle kontekstista, jossa väkivaltaa katsotaan rikollisuutena. Tutkimuksemme kyselylomake aloittaa väkivaltakokemusten kartoittamisen juuri tästä näkökulmasta. Vastajat johdatetaan teemaan seuraavalla tekstillä:

Seuraavat kysymykset käsittelevät rikoksia ja väkivaltaisia tekoja, joiden kohteeksi nuoret voivat joskus joutua. Vastaa kysymyksiin valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille merkitylle viivalle.

Kysymyksillä kartoitettiin seuraavien rikosten uhriksi joutumista: ryöstö, varkaus, vahingonteko, pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys ja laitton uhkaus. Kyseiset rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset on järjestetty taulukkoon 3.

Taulukko 3. Väki­valta rikoksena: rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset.²

Rikosnimike	Kysymys
Ryöstö	<i>Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana käyttäen väkivaltaa?</i>
Varkaus	<i>Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana ilman väkivaltaa?</i>
Vahingonteko	<i>Onko kukaan rikkonut tai pilannut joitain tavaroitasi tahallaan viimeisten 12 kuukauden aikana?</i>
Pahoinpitely	<i>Onko kukaan lyönyt sinua tai käynyt kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana? Tässä voit mainita sellaisetkin teot, jotka tapahtuivat edellä mahdollisesti kuvaamiesi väkivaltaisten ryöstöjen yhteydessä.</i>
Pahoinpitelyn yritys	<i>Onko kukaan viimeisten 12 kuukauden aikana aikonut tai alkanut hyökätä sinua kohden mutta jostain syystä ei kuitenkaan tehnyt sitä? Esimerkiksi joku auttoi sinua tai pääsit karkuun.</i>
Laiton uhkaus	<i>Edellä mahdollisesti mainitsemiesi tekojen lisäksi, onko kukaan pelkästään uhannut lyövänsä sinua tai käyvänsä kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?</i>

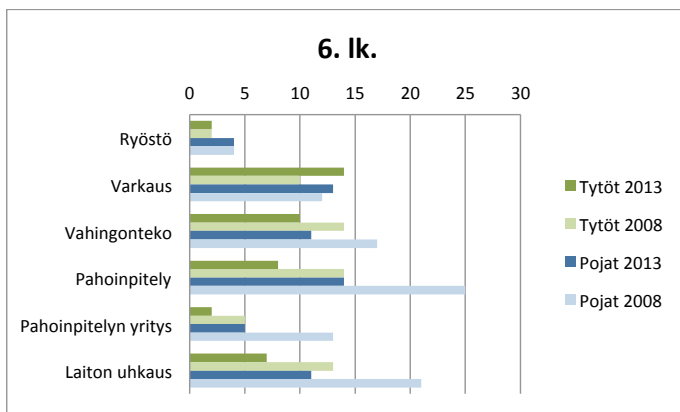
² Oheisessa taulukossa esitettävissä kysymyksissä muistelu­välinä on 12 kuukautta. Samat kysymykset kysyttiin myös siten, että muistelu­väliksi saatiin vastaajan aiemmat elämä­vaiheet. Esimerkiksi varastamisesta kysyttiin: *Onko sinulta kukaan tätä aiemmin varastanut jotain?*

Tässä raportissa esitettävistä väkivaltamittareista monet muutkin kuin yllä esitetyt kuvaavat väkivaltaa, joka on laissa määritelty rikokseksi. Esimerkiksi seksuaalirikokset ja ruumiillinen kuritus ovat laissa rangaistaviksi määriteltyjä tekoja, mutta niistä kysytään kyselylomakkeessa jäljempänä niin, että kysymyksiin johdatetaan hieman toisella tavalla. Tässä kohden, lomakkeen alussa esitettävät kysymykset on esitetty vastaajille nimenomaan yleisessä rikollisuuden ja väkivallan kontekstissa. Osa vastaajista saattaa tässä yhteydessä ilmoittaa esimerkiksi kuritusväkivallan tai kiusaamisen yhteydessä tapahtuvan väkivallan, osa taas ei.

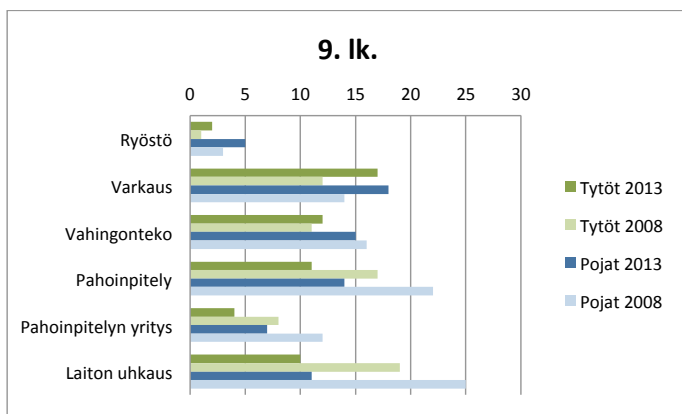
Kokemusten yleisyys vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan

Kuvioissa 1 ja 2 (liitetaulukko 3) on esitetty eri väkivalta- ja omaisuusrikkoksia kokeneiden osuuksia vastaajien luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan. Väkipaltaisten ryöstöjen kohteeksi joutuminen on edelleenkin verraten harvinaista: pojista noin viisi prosenttia ja tytöistä noin kaksi prosenttia ilmoittaa joutuneensa sellaisten tekojen kohteeksi viimeisen vuoden aikana. Varkausrikosten kohdalla kokemukset ovat selvästi yleisempiä ja huomionarvoista on, että tässä rikostyyppissä havaitaan myös kasvua edelliseen mittaukseen nähden. Vahingontekojen kohteeksi joutuminen sen sijaan näyttää vähentyneen kaikissa ryhmissä paitsi yhdeksännen luokan tyttöjen kohdalla.

Myös pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä ja laittomia uhkailuja ilmoitti pienempi osa vastaajista kuin edellisessä mittauksessa. Erityisen myönteistä kehitys näyttää olevan poikien kohdalla molemmissa ikäryhmissä. Erityisesti pahoinpitelyjen ja niillä uhkaamisen osalta sukupuolten väliset erot näyttävät edelleen suurilta: poikiin kohdistuu edelleen enemmän tämän tyyppistä väkivaltaa kuin tyttöihin. Omaisuusrikosten kohdalla sukupuolten välinen ero on edelleenkin vähäisempi. (Kuviot 1 ja 2, liitetaulukko 3.)

Kuvio 1. Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan.

Kuvio 2. Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan.

Uhrikokemusten toistuvuus

Edellä on kuvattu niiden vastaajien suhteellisia osuuksia vastaajista, jotka ovat joutuneet väkivalta- tai omaisuusrikosten uhriksi. Rikosuhritutkimuksissa on tapana kysyä myös uhriksi joutumisen kertoja niiltä, jotka ilmoittavat ylipäättään joutuneensa rikoksen uhriksi. Näin meneteltiin myös tässä tutkimuksessa joidenkin väkivaltaindikaattoreiden kohdalla. Liitetaulukossa 4 esitetään nämä ns. insidenssiluvut keskiarvoina väkivalta- ja omaisuusrikosten osalta. Koska keskiarvo on herkkä keskiluku huomattavan poikkeaville arvoille, koodattiin kaikki yli 20 tapausta ilmoittaneet arvoksi 20. Lisäksi kaikki selvästi ylisuuret luvut (1000 tai enemmän) on poistettu kokonaan. Pahoinpitelyjen tapauksessa näitä poistettuja vastauksia oli kaikkiaan kuusi.

Yleisesti ottaen näyttää siltä, että kovin huomattavia muutoksia insidenssiluvuissa ei voida havaita tutkimusajankohtien välillä. Joitakin poikkeuksia kuitenkin havaitsemme. Omaisuusrikoksissa näyttää ryöstöjen tapahtumatiheys kasvaneen selvästi yhdeksännen luokan poikien kohdalla; myös saman ikäluokan tyttöjen kohdalla kasvu on selvää. Toiseksi, pahoinpitelyjen, niiden yritysten ja uhkailujen kohdalla kasvu näyttää koskevan molempia ikäluokkia ja molempia sukupuolia. Havainto on kiinnostava: samalla kun väkivallan prevalenssiluvut näyttivät olevan alhaisemmat kuin edellisessä mittauksessa, tapahtumatiheys on nyt korkeampi. Toisin sanoen näyttää siltä, että entistä harvempi joutuu väkivallan kohteeksi mutta niillä, jotka joutuvat uhriksi, väkivaltakokemuksia on entistä enemmän.

Teon vakavuus, vammat ja muita teon piirteitä pahoinpitelytapauksissa

Pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutuneilta kysyttiin, millaista väkivaltaa vastaajaan kohdistui viimeisimmässä pahoinpitelytilanteessa. Kysymyksen valmiit vastausvaihtoehdot (joista vastaaja saattoi valita yhden tai useamman) ja tulokset käyvät selville liitetaulukosta 5. Molempina tutkimusajankohtina tavallisimmin raportoitiin tönnimisiä, ravisteluja tai avokämmenellä lyöntejä. Toisaalta noin kolmannes pahoinpitelyn uhreista ilmoitti heihin kohdistuneen potkuja, nyrkillä lyöntejä tai jollain esineellä lyöntejä. Lievemmat teonpiirteet näyttävät vähentyneen erityisesti kuudesluokkalaisten ryhmässä ja vakavammat lisääntyneen jonkin verran yhdeksäsluokkalaisten ryhmässä.

Vuonna 2008 vajaa neljännes niistä kuudennen luokan oppilaista, jotka olivat joutuneet pahoinpitelyn uhriksi, ilmoitti saaneensa ruumiillisia vammoja; vuonna 2013 vastaava luku oli noin viidennes vastaajis-

ta. Yhdeksän luokan oppilaista vammoja ilmoitti vuonna 2008 noin kolmannes pahoinpitelyn uhreista ja vuonna 2013 heitä oli noin 28 %. Molempina tutkimusajankohtina vammoja saaneista valtaosa ilmoitti saaneensa pienen mustelman, naarmun tai haavan. Ison mustelman, haavan tai mustan silmän ilmoitti saaneensa selvästi yli kolmannes vastaajista.

Vammojen laadussa on nyt aiempaa enemmän eroa sukupuolen ja iän mukaan. Tytöt raportoivat edelleen jonkin verran enemmän lieviä vammoja kuin pojat, kun taas erityisesti yhdeksäsluokkalaisilla pojilla vakavammat vammat ja tajunnan menettäminen yleistyivät suhteessa vastaavan ryhmän vuonna 2008 ilmoittamiin kokemuksiin ja myös verrattaessa tyttöihin. Kuudesluokkalaisilla muutos vammojen vakavuudessa oli vähäisempää. (Liitetaulukko 6.)

Tekijän ja uhrin suhde pahoinpitelytapauksissa

Vastaajilta kysyttiin myös heidän havainnoistaan väkivallan tekijöistä. Pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutuneista pojista noin 90 % ilmoitti tekijän sukupuoleksi pojan tai miehen. Uhreiksi joutuneiden tyttöjen kohdalla tekijöiden sukupuolijakauma oli kuitenkin jokseenkin tasainen. Tutkimusajankohtien välillä ei ole tapahtunut tässä suhteessa olennaisia muutoksia (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen, vastaajan luokka-asteen sekä tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista.

	Tekijän sukupuoli:	Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Mies/poika	51	52	1	88	92	4
	Nainen/tyttö	43	43	0	4	5	1
	Ei tiedä	6	5	-1	8	3	-5
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	543	248		932	395	
9. luokka	Mies/poika	51	52	1	89	87	-2
	Nainen/tyttö	45	44	-1	4	5	1
	Ei tiedä	4	4	0	7	9	2
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	479	279		634	313	

Tekijöiden ikäjakaumat vastaajien viimeisimmässä pahoinpitelytapauksessa kumpanakin tutkimusajankohtana käyvät selville taulukosta 5. Valtaosassa tapauksista tekijä on ollut lähes samanikäinen uhrin kanssa. Havainto vahvistuu, kun vertaa kuudennen ja yhdeksännen luokan oppilaiden jakaumia keskenään: kuudesluokkalaisilla yleisin tekijän ikä on 12–14 vuotta ja yhdeksäsluokkalaisilla 15–17 vuotta. Poikien ja tyttöjen kohdalla tässä suhteessa näyttää kuitenkin olevan eroa: tekijän ja uhrin samanikäisyys korostuu erityisesti pojilla, tytöillä tekijöiden ikähajontaa on enemmän. Tytöt näyttäivät kohdanneen aikuisen tekemää väkivaltaa enemmän kuin pojat. Tutkimusvuosien välillä on kuitenkin jonkin verran eroa: vuonna 2013 molempien luokka-asteiden oppilaat ilmoittavat pahoinpitelyn tekijäksi nuorempia kuin vuonna 2008.

Taulukko 5. Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista.

		Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Alle 12-vuotias	29	45	16	20	43	23
	12–14 -vuotias	44	28	-16	66	44	-22
	15–17 -vuotias	9	8	-1	6	6	0
	18–25 -vuotias	1	2	1	1	1	0
	Yli 25-vuotias	14	11	-3	3	4	1
	Ei tiedä	2	5	3	4	3	-1
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	520	247		879	398	
9. luokka	Alle 12-vuotias	5	9	4	2	8	6
	12–14 -vuotias	15	17	2	10	22	12
	15–17 -vuotias	42	34	-8	73	53	-20
	18–25 -vuotias	11	6	-5	7	6	-1
	Yli 25-vuotias	25	29	4	5	5	0
	Ei tiedä	2	6	4	3	7	4
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	461	283		606	311	

Kysyttäessä tarkemmin, kuka tekijä oli viimeisimmässä 12 kuukauden aikana sattuneessa pahoinpitelytapauksessa, havaittiin, että yleisimmin tekijänä olivat tutut kaverit tai sisarukset. Tuntemattomien osuus oli nuoremmissa ikäluokissa 5–10 prosenttia tapauksista mutta tuntemattomien osuus kasvaa vanhemmissa ikäluokissa niin, että niiden osuus yhdeksännen luokan poikien kohdalla on jo lähes neljännes. (Liitetaulukko 7.)

Vastaaajan sukupuolen ja iän vaikutus edellä kuvattuihin havaintoihin on kuitenkin melko suuri. Ensinnäkin, poikiin kohdistuu väkivaltaa kave-
reiden ja tuntemattomien taholta selvästi useammin kuin tyttöihin. Toiseksi, tyttöihin kohdistuu pahoinpitelyjä perheen taholta enemmän kuin poikiin. Tässä perusrakenteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia tutkimusvuosien välillä. Kuitenkin voidaan huomata, että tuttujen kave-
reiden osuus väkivallan tekijöistä näyttää vähentyneen erityisesti nuoremmissa ikäluokissa ja yhdeksännen luokan poikien kohdalla. Vastaa-
vasti ”Joku muu” -luokkaan oli tullut lisäystä. Näiden tapausten lähempi tarkastelu kuitenkin paljasti, että kyse oli pääosin tuttujen kavereiden tai sisarusten tekemistä teoista.

Väkivalta ja sosiaaliset taustatekijät

Aiemman tutkimuksen (Ellonen ym. 2008) perusteella tiedetään, että lapsen kasvuympäristön ja sen sosiaalisten piirteiden yhteys väkivalta-
kokemuksiin on parinkymmenen viime vuoden aikana heikentynyt. Eroja on havaittu lähinnä perhemuodon, vanhempien työttömyyden, lastensuo-
jelulaitoksiin ja sijaisperheisiin sijoittamisen sekä ulkomaalaistaustan
mukaan. Tiedot pahoinpitelyn, sen yrityksen tai uhkailun kohteeksi jou-
tumisen yleisyydestä eräiden taustamuuttujien mukaan on koottu liitetau-
lukoihin 8 ja 9.

Perhemuodon yhteys väkivaltakokemuksiin on säilynyt pääosin sa-
manlaisena, eli ydinperhe saattaa jossain määrin suojata lasta väkivalta-
kokemuksilta. Varsinkin kuudesluokkalaisten osalta perhemuodon yhteys
kokemuksiin on kuitenkin heikentynyt, ja kuudesluokkalaisilla pojilla ko-
kemusten yleisyys kasvaa lähinnä isän ja äiti puolen kanssa asuvilla sekä
hienoisesti yksinhuoltajaperheiden pojilla. Vanhempien työttömyyden ja
perheen ulkomaalaistaustan yhteydet kokemuksiin eivät niin ikään ole
yhtä selkeitä kuin aiemmin.

Merkittävästi muita useammin väkivaltakokemuksia on edelleen
sijasiperheissä tai lastensuojelulaitoksissa asuvilla lapsilla ja nuorilla.
Vuonna 2008 vanhempien koulutustasolla ja kokemusten yleisyydellä ei
juuri havaittu yhteyttä, ja nytkin yhteydet ovat heikkoja tai ristiriitaisia.
Esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisista tytöistä väkivaltakokemukset olivat
hieman muita yleisempiä pelkän peruskoulun käyneiden vanhempien
lapsille, mutta yhdeksäsluokkalaisilla pojilla kokemusten yleisyys äidin

koulutustason mukaan tarkasteltuna oli sama ammatillisen koulutuksen saaneilla ja korkeakoulutetuilla, kun taas isän koulutustaustan mukaan eroja ei havaittu.

Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen

Edellä tarkastelluista lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista havaittiin, että valtaosassa tekijänä oli ollut uhrin kanssa samaan ikäluokkaan kuuluva tuttu henkilö. Esikuvansa eli Finkelhorin (2008) mittariston mukaisesti ikätovereiden tekemää väkivaltaa on lapsiuhritutkimuksessa kartoitettu omilla erillisillä kysymyksillään mahdollisimman luotettavan kuvan saamiseksi ilmiöstä. Myös aiemman lapsiuhritutkimuksen tulokset tukevat oletusta siitä, että ikätovereiden välisen väkivallan kysyminen erikseen tuo esiin väkivallanteoja, jotka esimerkiksi väkivallan koetun normaaliuden tai vähäiseksi arvioidun vakavuuden takia eivät tule esiin kysyttäessä väkivallanteoista yleisellä tasolla (Kääriäinen 2008, 55). Johdatus ikätovereiden välisen väkivallan kysymyksiin oli kyselylomakkeessa 2013 seuraavanlainen:

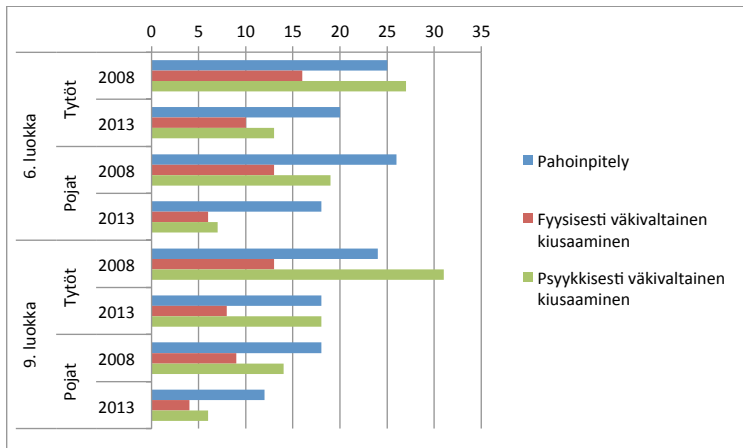
Edellä on kysyty yleisesti väkivallanteoista. Seuraavaksi kysymme erityisesti sisarusten ja muiden ikätovereiden välillä tapahtuneista väkivallanteoista. Näillä tapauksilla emme kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa kaverukset nujakoivat leikillään toistensa kanssa. Jos vastasit jo aiempiin väkivaltakysymyksiin kertoen sisarusten tai ikätovereiden välisestä väkivallasta, vastaa silti myös seuraaviin kysymyksiin.

Varsinaiset kysymykset väkivallasta ikätovereiden välillä on esitetty taulukossa 6. Ensimmäinen kysymys on vertailukelpoinen edellä yleisesti pahoinpitelyistä esitettyyn kysymykseen ja kaksi muuta kartoittavat ikätovereiden välistä fyysistä ja psyykkistä kiusaamista.

Taulukko 6. Ikätovereiden välisen väkivallan ulottuvuudet ja niitä vastaavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
Ikätovereiden välinen pahoinpitely	<i>Onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi lyönyt sinua tai käynyt sinun kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?</i>
Ikätovereiden taholta koettu fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	<i>Edellä mainittujen tekojen lisäksi, onko sisarukseksi tai joku ikätoverisi kiusannut sinua viimeisten 12 kuukauden aikana ajamalla sinua takaa, tarttumalla sinun hiuksiisi tai vaatteisiisi tai pakottamalla sinut tekemään jotain, mitä et haluaisi tehdä?</i>
Ikätovereiden taholta koettu henkisesti väkivaltainen kiusaaminen	<i>Edellä mainitun kiusaamisen lisäksi, onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi haukkunut sinua, sanonut sinulle ilkeyksiä tai sanonut, ettei halua olla kanssasi viimeisten 12 kuukauden aikana niin, että sinulle tuli todella paha mieli tai pelkäsit?</i>

Tämän tutkimuksen perusteella ikätovereiden välinen väkivalta kaikissa muodoissaan on vähentynyt vuoteen 2008 verrattuna, mutta kokonaisuutena tarkastellen väkivalta ikätovereiden välillä on edelleen melko yleistä. Eniten laskua on henkisessä kiusaamisessa, joka kuudesluokkalaisilla tytöillä on vähentynyt 14 prosenttiyksikköä ja pojillakin 12 prosenttiyksikköä vuodesta 2008. (Kuvio 3 ja liitetaulukko 10.)

Kuvio 3. Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden tekemää väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) luokkasteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

Yleiskuva ikätovereiden välisestä kiusaamisesta on pysynyt siinä mielessä samanlaisena, että ikätovereiden välistä väkivaltaa raportoivat yleisemmin tytöt kuin pojat. Erityisen suuri ero on henkisesti väkivaltaisen kiusaamisen kohdalla, jota kuudesluokkalaisista tytöistä ilmoitti edelleen kaksinkertainen osuus poikiin verrattuna ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä jopa kolminkertainen osuus verrattuna samanikäisiin poikiin.

Yleisin ikätovereiden välisen väkivallan muoto viimeisen vuoden ajalta on pahoinpitely. Pahoinpitelyissäkin laskua on vuoteen 2008 verrattuna luokka-asteesta ja sukupuolesta riippuen 5–8 prosenttiyksikköä. Kokemuksia pahoinpitelyistä ilmoittivat nyt yleisimmin kuudesluokallaiset tytöt, joista viidenneksellä oli tällaisia kokemuksia viimeisen vuoden ajalta.

4 PERHEESSÄ KOETTU VÄKIVALTA

Tässä luvussa tarkastelemme väkivaltaa, jota lapset ja nuoret kokevat vanhempiensa taholta. Kuudesluokkalaisten lasten osalta saamme vertailutiedon kahdelta mittauskerralta eli vuosien 2008 (Ellonen ym. 2008) ja 2013 aineistoista, yhdeksäsluokkalaisten kohdalla käytettävissä ovat lisäksi vuonna 1988 tehdyn koululaiskyselyn (Sariola 1990) tulokset. Väkivaltakokemuksia on kysytty koko edeltäneen elämän ajalta eli kuudesluokkalaisten osalta 11. ikävuoteen asti ja yhdeksäsluokkalaisilta 13. ikävuoteen asti sekä molemmilta ikäluokilta kokemuksia viimeisen vuoden ajalta.

Mittari

Vanhempien tekemää väkivaltaa kysyttiin 14-kohtaisella kysymyksellä, joka käsitti ei-fyysisen aggression ilmauksia, lieviä sekä vakavia fyysisen väkivallantekoja. Kysymykset on toistettu samanlaisina kuin vuonna 1988 ja 2008. Tarkemmin kysymysten tausta on esitelty vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (Sariola & Ellonen 2008, 58).

Kysymyksiä edelsi saate: *Vanhemmilla ja lapsilla on monia erilaisia tapoja yrittää ratkaista välillään olevia erimielisyyksiä. Arvioi seuraavilla sivuilla olevilla luetteloilla kuinka usein vanhempasi ovat käyttäneet mainittuja keinoja, kun sinulla ja vanhemmillasi on ollut riitoja. Seuraa-vaksi kysymme kokemuksiasi sekä ennen 14 v:n ikääsi että viimeisten 12 kuukauden aikana. Vastaa jokaisella rivillä molempiin kohtiin.*

Onko äitisi riidellessänne...

Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asiasta

Haukkunut, nälvinyt, kiroillut tai loukannut muuten, ei kuitenkaan koskenut fyysisesti

Heittänyt, lyönyt tai potkaissut suutuksissaan jotakin esinettä (esim. paiskonut ovia)

Uhannut väkivallalla

Tyrkännyt, töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti

Tukistanut sinua

Läimäyttänyt sinua

Lyönyt sinua nyrkillä

Lyönyt sinua jollakin esineellä

Potkaissut tai potkinut sinua

Antanut sinulle piiskaa

Antanut kovan selkäsaunan

Uhannut veitsellä tai ampuma-aseella

Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta

Tehnyt jotain muuta väkivaltaista

Vastausvaihtoehdot yhdeksäsluokkalaisilla ennen 14 vuoden ikää ja kuudesluokkalaisilla ennen 12 vuoden ikää tapahtuneissa teoissa olivat ”Ei”, ”Joskus” ja ”Usein”. Viimeisten 12 kuukauden aikana sattuneissa vastausvaihtoehdoiksi annettiin ”Ei” ja ”Kyllä”. Myönteistä vastausta seurasi jatkokysymys *Jos 12 viime kuukauden aikana kyllä, kuinka monta kertaa?* Samat kysymykset esitettiin isän tekojen osalta.

Väkivallan eri muotoihin viitataan jatkossa myös käsittein henkinen väkivalta, lievä väkivalta tai kuritusväkivalta sekä vakava väkivalta. Henkiseksi väkivallaksi luokittevat edellä esitetyistä kysymyskohdista neljä ensimmäistä eli murjottaminen tai puhumasta kieltäytyminen, haukkuminen, nälviminen ja kiroilu, esineiden lyöminen, heittäminen tai potkaisuaminen sekä väkivallalla uhkaaminen. Kuritusväkivalta kattaa tyrkkimisen, tönimisen ja ravistelun, tukistamisen, läimäyttämisen, piiskaamisen ja selkäsaunojen antamisen ja vakava väkivalta puolestaan nyrkillä ja esi-neellä lyöminen, potkaiseminen, aseella uhkaamisen ja sen käyttämisen.

Osa vastaajista on jättänyt vastaamatta kaikkiin vanhempien tekemää väkivaltaa koskeviin kysymyksiin, ja puuttuvan tiedon mahdollinen vaikutus tuloksiin onkin syytä huomioida tuloksia tulkittaessa. Vastaamatta ovat jättäneet selvästi useammin pojat kuin tytöt, ulkomaalaistaustaiset lapset verrattuna muihin sekä viidennes sijaisperheissä tai lastensuojelulaitoksissa asuneista lapsista ja nuorista. Pieniä eroja vastaushalukkuudessa on myös luokka-asteen, kielen ja perhemuodon mukaan. Pääosin vastaaminen kotona koetusta väkivallasta vaihtelee taustamuuttujittain samoin kuin vuonna 2008, mutta koska puuttuvaa tietoa on tässä kysymysosiossa nyt selvästi aiempaa enemmän ja erot ryhmien välillä ovat osittain kasvaneet, on syytä olettaa, että tulokset ovat aiempaa hieman vinoutuneempia vastaajaryhmän mukaan. (Liitetaulukko 11.)

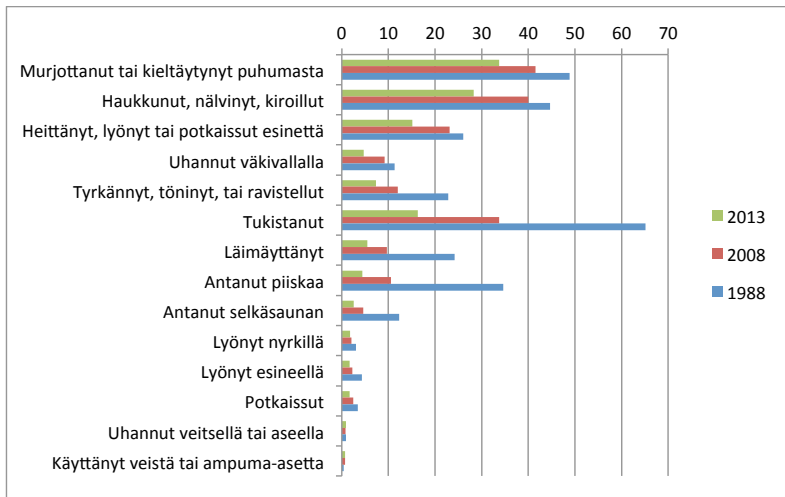
Yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemukset perheessään

Kahden aiemman kyselykerran välillä eli vuodesta 1988 vuoteen 2008 selkein muutos oli lievän väkivallan eli kuritusväkivallan merkittävä vähentyminen, ja kuritusväkivalta väheni myös kahden viimeisimmän mitauskerran eli vuosien 2008 ja 2013 välillä. Kun esimerkiksi vuonna 1988 tukistamista oli ennen 14 ikävuotta kokenut lähes kaksi kolmasosaa yhdeksäsluokkalaisista, oli prosenttiosuus vuonna 2008 pudonnut melkein puoleen (34 %). Vuonna 2013 tukistamista ennen 14 ikävuotta raportoi kokeneensa isän ja/tai äidin taholta 16 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. (Kuvio 4 ja liitetaulukko 12.)

Kuten kuvio 4 osoittaa, kuritusväkivallan lisäksi viimeisten viiden vuoden aikana merkittävästi on vähentynyt myös vanhempien taholta

koettu henkinen väkivalta. Esimerkiksi haukkumista, nälvimistä tai ki-roilua vanhemman taholta raportoi vielä vuonna 2008 kokeneensa jopa 40 prosenttia yhdeksäsluokkalaista, kun vastaava osuus vuonna 2013 oli 28 prosenttia.

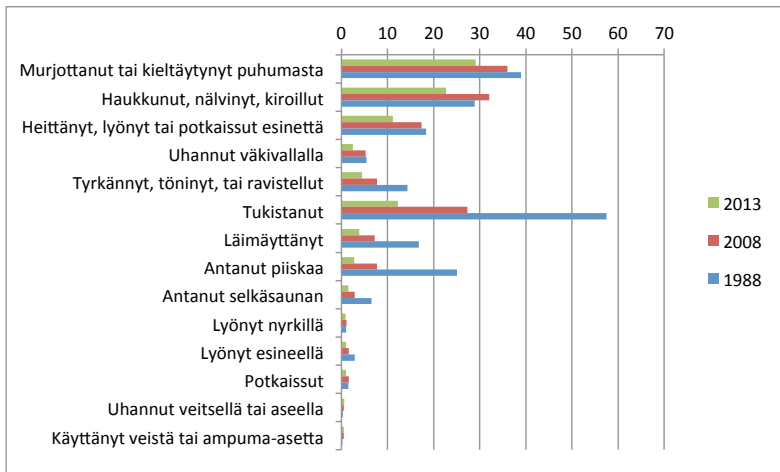
Vakava väkivalta kaikissa muodoissaan on jo lähtötasoltaan harvi-naista, ja sen osalta myös muutokset kaikkien kolmen mittauskerran vä-lillä ovat pieniä. Nyrkillä tai esineellä lyömistä ja potkimista kokeneiden osuudet ovat pienentyneet vajaan prosenttiyksikön verran pysytellen noin kahdessa prosentissa, ja kaikkein vakavin väkivalta, aseella uhkaaminen ja ase- en käyttö, on pysynyt noin yhdessä prosentissa.

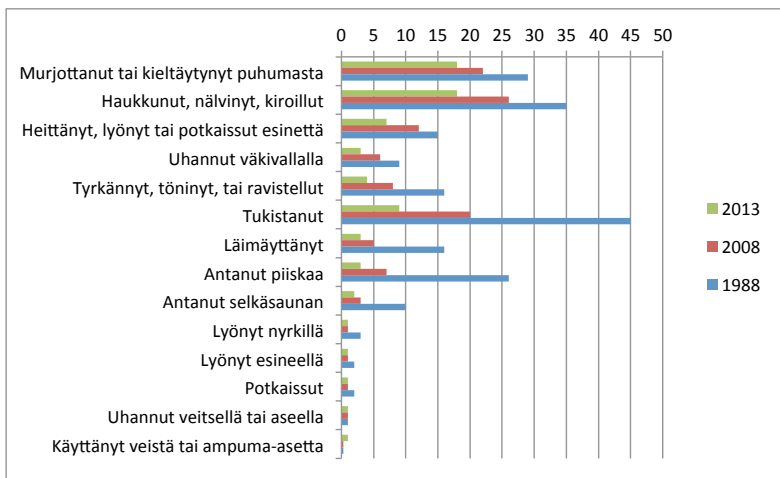
Kuvio 4. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyt-tämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Äitien tekemää väkivaltaa raportoidaan edelleen yleisemmin kuin isien, mutta erot tasoittuivat hieman vuodesta 2008. Vanhempien lapsiinsa koh-distaman väkivallan väheneminen vuodesta 2008 vuoteen 2013 näkyy-kin sekä äitien että isien kohdalla. Tukistamisten lisäksi haukkuminen, nälviminen ja kiroilu ovat molempien taholta vähentyneet noin yhdek-sän prosenttiyksikköä. Vakavimman väkivallan lisäksi vähiten laskua näkyy selkäsaunoissa, jotka sekä isien että äitien taholta ovat vähentyneet yhdellä prosenttiyksiköllä. Vähäistä laskua on lisäksi äideillä väkivallalla uhkaamisessa ja isillä läimäyttämisessä. (Kuviot 5 ja 6, liitetaulukko 12.) Erona aiempaan kehitykseen on siis, että kun vuodesta 1988 vuoteen

2008 eniten väheni lievä väkivalta eli fyysinen kuritusväkivalta, ovat viime vuosina vähentyneet lisäksi – ja joidenkin tekojen osalta jopa fyysistä kuritusväkivaltaa enemmän – henkiseksi väkivallaksi luokiteltavat teot.

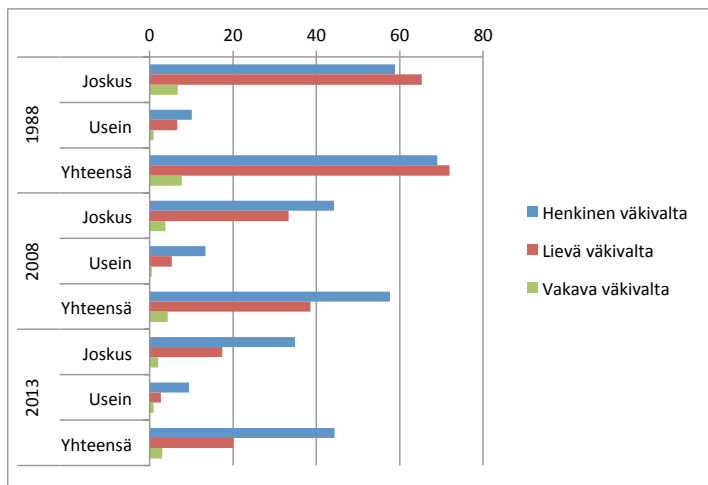

Kuvio 5. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Kuvio 6. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset isän käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Ennen 14 vuoden ikää koetun väkivallan osalta pyydettiin vastaajia arvioimaan myös väkivallan toistuvuutta. Kuvioista 7 nähdään, että väkivaltaa on edelleen kaikissa muodoissaan koettu pääasiassa vain joskus. Kun vuonna 2008 usein henkistä tai lievää väkivaltaa oli kokenut 5–13 prosenttia vastaajista, olivat vastaavat osuudet nyt 3–10 prosenttia. Vakavaa väkivaltaa usein oli kaikilla kyselykerroilla joutunut kokemaan noin prosentti vastaajista. (Liitetaulukko 13.)

Kuvio 7. Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Vastaajilta kysyttiin ennen 14 vuoden ikää koettujen kokemusten lisäksi väkivaltakokemuksia viimeisen vuoden ajalta. Tällä aikavälillä tarkasteltuna väkivalta ei ole vähentynyt yhtä suoraviivaisesti kuin edellä esitetyssä tarkastellun koko elämän aikana koetun väkivallan osalta. Vuodesta 1988 vuoteen 2008 äitien käyttämistä henkisen väkivallan muodoista haukkumisen, nälvimisen ja kiroilun kokemuksia lukuun ottamatta kaikki muut kokemukset jopa yleistyivät. Sen sijaan vuodesta 2008 vuoteen 2013 verrattuna selkein väheneminen tapahtui juuri henkiseksi väkivallaksi kuvattujen tekojen yleisyydessä. Viidessä vuodessa eniten on vähentynyt äitien taholta koettu murjottaminen ja puhumasta kieltäytyminen (ennen 24 %, nyt 19 %) ja isillä haukkuminen, nälviminen ja kiroilu (ennen 21 %, nyt 15 %). (Liitetaulukko 14.)

Tarkasteltaessa sekä isän että äidin taholta koettuja väkivallanteko- ja viimeisen vuoden ajalta ei lievien väkivallanteiden yleisyydessä ole tapahtunut juurikaan muutosta. Tyrkkiminen, töniminen ja ravistelu sekä läimäyttämisen vähenivät yhdellä prosenttiyksiköllä ja tukistaminen kahdella prosenttiyksiköllä vuoteen 2008 verrattuna (liitetaulukko 14). Kaikkiaan viimeksi kuluneen vuoden aikana vanhempien tekemää lievää väkivaltaa eli kuritusväkivaltaa ilmoitti kokeneensa noin seitsemän prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Tulos on samansuuntainen kuin viimeisimmässä Nuorisoriikollisuuskyseilyssä (Salmi 2012, 22–23).

Kotona koettu väkivalta taustamuuttujittain

Sukupuoli erottelee aiempien tutkimusten (Sariola & Ellonen 2008, Sariola 1990) tavoin henkisen ja lievän väkivallan kokemuksia siten, että tytöt raportoivat molempia poikia enemmän. Sukupuolten välinen ero henkisen väkivallan kokemisessa kaventui hieman vuodesta 2008 ollen edelleen kuitenkin 18 prosenttiyksikköä. Ero lievän väkivallan kokemisessa kaventui niin ikään, ja vakavaa väkivaltaa tytöt ja pojat raportoivat nyt yhtä yleisesti, kun vuosina 1988 ja 2008 sen osalta ilmeni vielä yhden prosenttiyksikön ero. Molemmilla sukupuolilla sekä henkisen väkivallan kokemukset että väkivalta ovat vähentyneet edelleen. (Liitetaulukko 15.)

Äidinkielen mukaiseen tarkasteluun käytettiin vanhempien tekemän väkivallan osalta tietoa koulun opetuskielestä, jotta säilytettiin vertailtavuus vuosien 1988 ja 2008 aineistoihin³. Kieli ei merkittävällä tavalla erotellut vastaajia henkisen väkivallan kokemusten yleisyydessä, sillä suomenkielisillä nämä kokemukset olivat noin prosenttiyksikön verran yleisempiä kuin ruotsinkielisillä. Lievää väkivaltaa sen sijaan suomenkielisistä oli kokenut viidennes ja ruotsinkielisistä noin joka seitsemäs. Molemmissa ryhmissä väkivallan määrä on kuitenkin edelleen vähentynyt vuoteen 2008 verrattuna (liitetaulukko 16).

Perhetaustan osalta tarkasteluun valikoituivat samat taustamuuttajat kuin vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa, eli perhemuoto, vanhempien koulutustausta, vanhempien työttömyys sekä ulkomaalaistausta. Perhemuodon mukaan tarkasteltuna vähiten sekä henkistä että lievää väkivaltaa kokeneita oli ydinperheissä sekä isän ja äitipuolen kanssa asuvilla lapsilla. Jälkimmäinen ryhmä on kokonaisuudessaan aineistossa niin pieni, että päätelmiin tulee suhtautua varauksella. Ydinperheiden osalta tulos on samansuuntainen kuin vuonna 2008. Verrattaessa ydinperheitä kaikkiin

³ Tämän raportin analyyseissä on käytetty lisäksi kotikieli-muuttujaa (luvut 5 ja 7), joka on muodostettu vastaajien omien vastausten perusteella. Tällöin vaihtoehtoina on suomen ja ruotsin lisäksi ollut myös se, että vastaaja puhuu kotonaan suomen lisäksi jotain toista kieltä, tai kotikieltä, joka ei ole suomi eikä ruotsi. Vuoden 1988 aineistosta tällaista muuttujaa ei kuitenkaan ole saatavilla, joten kolmen vertailuvuoden analyyseissä kielimuuttujana toimii tieto koulun opetuskielestä, jonka vaihtoehdot ovat suomi ja ruotsi.

muihin perhемуotoihin yhdessä ovat henkisen ja lievän väkivallan kokemukset muilla kuin ydinperheissä elävillä 2–3 prosenttiyksikköä yleisempiä kuin ydinperheiden lapsilla. (Liitetaulukot 17 ja 18).

Vanhempien koulutustausta erotteli vastaajia siten, että eniten henkistä väkivaltaa ilmoittivat korkeakoulutettujen äitien lapset ja vähiten pelkän peruskoulutuksen saaneiden äitien lapset. Isien koulutustason mukaan vastaavaa eroa ei ilmennyt, sillä peruskoulun käyneiden isien lapset ilmoittivat kokeneensa henkistä väkivaltaa yhtä paljon kuin korkeakoulutettujen isien lapset. Peruskoulun käyneiden isien lapsilla henkisen väkivallan kokemukset olivat kuitenkin hieman yleisemmin usein toistuneita kuin korkeakoulutettujen lapsilla. Lievän väkivallan kokemuksia oli niin ikään vähiten peruskoulun käyneiden äitien lapsilla, mutta erot koulutustasojen välillä olivat kaiken kaikkiaan pieniä. Isillä koulutuksen vaikutus lievään väkivaltaan oli päinvastainen kuin äideillä, eli pelkän peruskoulutuksen saaneiden isien lapset kokivat hieman muita yleisemmin lievää väkivaltaa (liitetaulukot 17 ja 18). Vanhempien koulutustaustan merkitys väkivaltakokemuksille säilyi samansuuntaisena kuin vuonna 2008.

Työttömyyden mukaan tarkasteltuna eroa sekä henkisen että lievän väkivallan kokemuksissa on nyt selvemmin kuin vuonna 2008. Nuoret, joiden perheessä vähintään toinen vanhemmista on työttömänä, raportoivat hieman muita yleisemmin kokeneensa sekä henkistä että lievää väkivaltaa.

Ulkomaalaistausta erotteli kokemuksia siten, että vähintään toisen vanhemmista ollessa ulkomailla syntynyt raportoiti ennen 14 ikävuotta koettua henkistä väkivaltaa 47 prosenttia ja suomalaistaustaisten perheiden lapsista 44 prosenttia. Lievän väkivallan osalta samansuuntainen ero oli yhden prosenttiyksikön verran. (Liitetaulukot 17 ja 18.)

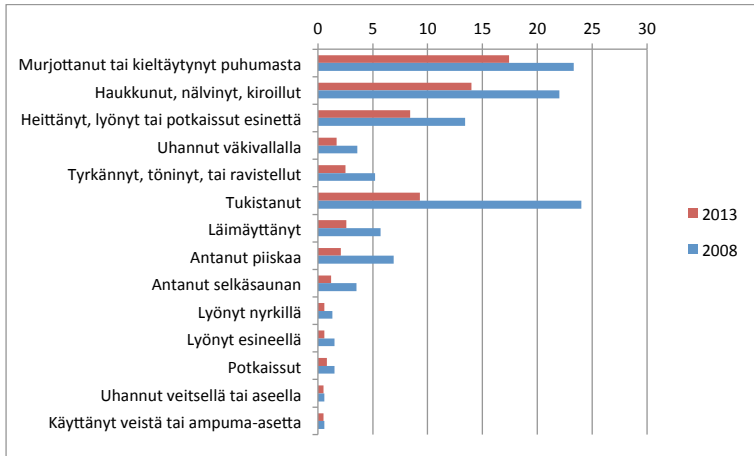
Kuudesluokkalaisten perheessään kokema väkivalta

Väkivallan kokemista koko eliniän ajalta sekä viimeksi kuluneen vuoden ajalta kysyttiin kuudesluokkalaisilta samoin kysymyksenä kuin yhdeksäsluokkalaisilta. Erona oli ainoastaan se, että yhdeksäsluokkalaisilta koko eliniän aikaisia kokemuksia kartoitettiin kysymällä 13 ensimmäisen vuoden tapahtumia ja kuudesluokkalaisilta 11 ensimmäisen elinvuoden ajalta.

Tulokset kuudesluokkalaisten väkivaltakokemuksista koko eliniän ajalta ovat samansuuntaisia yhdeksäsluokkalaisten kokemusten kanssa, mutta kokonaisuudessaan vanhempien taholta koettua väkivaltaa raportoiti pienempi osuus kuin vanhemmasta ikäluokasta. Kuudesluokkalaisista 26 prosenttia on kokenut elämänsä aikana henkistä väkivaltaa, 11 prosenttia lievää väkivaltaa ja reilu prosentti vakavaa väkivaltaa. Eniten on vähentynyt tukistaminen, jota vuonna 2008 raportoiti ennen 12 ikävuotta

kokeneensa lähes neljännes kuudesluokkalaisista ja vuonna 2013 hieman harvempi kuin joka kymmenes (kuvio 8 ja liitetaulukko 19).

Äitien tekemä väkivalta on kuudesluokkalaisillakin vähentynyt vuoteen 2008 verrattuna enemmän kuin isien, ja suurin muutos on tapahtunut tukistamisessa. Äitien tukistaminen on vähentynyt 13 prosenttiyksikköä (ennen 20 %, nyt 7 %) ja isien yhdeksän prosenttiyksikköä (ennen 14 %, nyt 5 %). Myös haukkuminen, nälviminen ja kiroilu ovat vähentyneet selvästi (liitetaulukko 19).

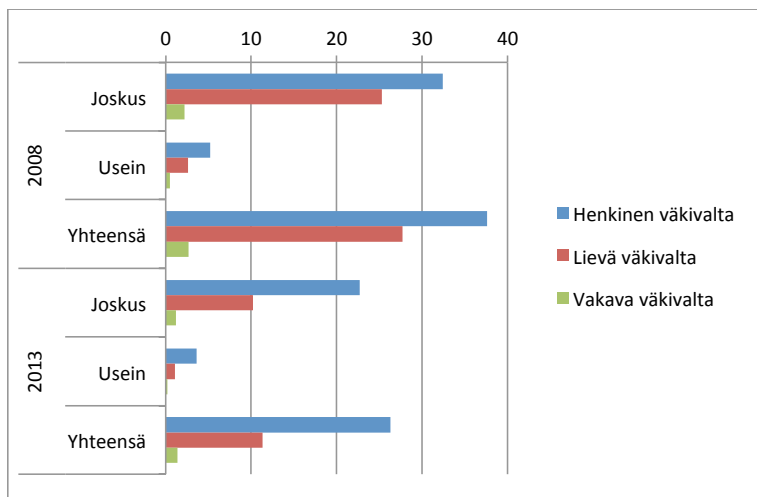

Kuvio 8. Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, %.

Elämänsä aikana henkistä väkivaltaa vanhempien taholta kokeneiden kuudesluokkalaisten osuus on noin 60 prosenttia yhdeksäsluokkalaisten vastaavaa kokeneiden osuudesta. Lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten osuus on hieman yli puolet yhdeksäsluokkalaisten osuudesta. Vakavan väkivallan osalta taso on kolmannes yhdeksäsluokkalaisten kokemasta. Ero väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten osuudessa suhteessa yhdeksäsluokkalaisiin kasvoi hieman vuodesta 2008. (Kuvio 9 ja liitetaulukko 20.) Suuri osa vanhempien taholta koetuista väkivaltakokemuksista ajoittuu siis edelleen teini-ikään.

Väkivallan väheneminen näkyy myös väkivallan toistuvuudessa. Koko elämänsä aikana joskus henkistä väkivaltaa raportoi vuonna 2008 kokeneensa noin kolmannes, ja vuonna 2013 vastaavaa ilmoitti kokeneensa vajaa neljännes kuudesluokkalaisista. Vanhempien taholta koetun

henkisen väkivallan kokemukset ovat siis edelleen suhteellisen yleisiä myös varhaisnuorille. Suurin muutos tapahtui vertailtaessa lievää väkivaltaa joskus kokeneita, joiden osuus putosi yli puolet vuoden 2008 tasosta (ennen 25 %, nyt 10 %). Usein väkivaltaa kokeneiden prosenttiosuuksissa ei tapahtunut viiden vuoden aikana suurta muutosta. (Kuvio 9 ja liitetaulukko 20.)

Kuvio 9. Vanhempien kuudesluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, %.

Vuonna 2012 valmistui tutkimus, jossa vanhempien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta kysyttiin vanhemmilta itseltään (Ellonen 2012). Kyselyyn vastasivat suomalaiset 0–12 -vuotiaiden lasten vanhemmat, joten kyseisen aineiston voi vain vanhimpien lasten osalta katsoa kuvaavan saman ikäryhmän kokemuksia, kuin tässä tutkimuksessa. Kysymykset eivät myöskään erilaisesta muotoilusta johtuen ole täysin vertailukelpoisia. Mielenkiintoista kuitenkin on, että vanhemmilta itseltään kysyttäessä sekä isät että äidit ilmoittivat viimeisen vuoden ajalta huomattavasti yleisemmin kuritusväkivallaksi luokiteltavia tekoja kuin tämän tutkimuksen kuudesluokkalaisten raportoivat kokeneensa.

Taustatekijöiden yhteys kuudesluokkalaisten kokemuksiin on pysynyt pitkälti samana kuin vuonna 2008, eikä merkittävää eroa myöskään suhteessa yhdeksäsluokkalaisiin ole havaittavissa. Tuloksia ei niiltä osin käydä tässä tarkemmin läpi, mutta tiedot käyvät ilmi liitetaulukoista (liitetaulukot 21–24).

5 PERHEENJÄSENIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN NÄKEMINEN

Kotona nähty tai kuultu perheenjäsenen kohdistunut väkivalta

Kotona nähtyä väkivaltaa mittaavat muuttajat pyrkivät kartoittamaan, missä määrin lapset ja nuoret näkevät tai kuulevat kotonaan perheenjäseniinsä kohdistuvaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Väkivallan näkemistä kotona on kysytty samalla kysymyssarjalla kuin vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (ks. Ellonen & Sariola 2008, 68):

Oletko nähnyt tai kuullut, että äidillesi/isällesi/siskollesi tai veljellesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana?

Häntä on nimitelty.

Häntä on pilkattu tai halvennettu.

Häntä on uhattu väkivallalla.

Häntä on tönäisty tai ravisteltu väkivaltaisesti.

Häntä on tukistettu.

Häntä on lyöty avokämmenellä.

Häntä on lyöty nyrkillä.

Häntä on lyöty jollakin esineellä.

Hän on saanut selkäsaunan.

Häntä kohti on hyökätty veitsellä.

Häntä on uhattu ampuma-aseella.

Hän on joutunut muunlaisen väkivallanteon kohteeksi.

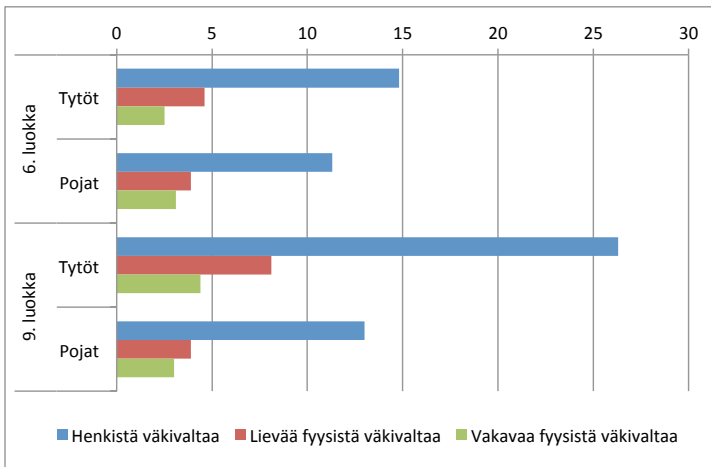
Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen raportointitapaa seuraten väkivallanteot on ryhmitelty siten, että henkisen väkivallan kokonaisuuden muodostavat nimittely, pilkkaaminen tai halventaminen sekä väkivallalla uhkaaminen. Lievän väkivallan kokonaisuuteen on luokiteltu tönäminen tai ravistelu, tukistaminen sekä avokämmenellä lyöminen. Loput väkivallanteot muodostavat vakavan väkivallan kokonaisuuden – nyrkillä tai esineellä lyöminen, selkäsauna sekä veitsellä tai aseella uhkaaminen.

Kotona nähdyn väkivallan määrä

Ainakin jotakin kaikista kysytyistä väkivallanteoista oli nähnyt tai kuullut kotonaan 17 prosenttia kysymyksiin vastanneista lapsista ja nuorista, ja jotakin fyysistä väkivallantekoa kuusi prosenttia. Iän ja sukupuolen vaikutus alttiuteen nähdä väkivaltaa kotona vastaa pääpiirteissään vuo-

den 2008 lapsiuhritutkimuksessa esitettyjä huomioita (Ellonen & Sariola 2008): vastaajat vanhemmalla luokka-asteella raportoivat väkivaltakokemuksia useammin kuin nuoremalla luokka-asteella, ja tytöt useammin kuin pojat.

Yhdeksäsluokkalaisista noin viidennes oli nähnyt jotakin väkivallan muotoa ja seitsemän prosenttia fyysisiä väkivallantekoja. Kuudesluokkalaisten keskuudessa vastaavat osuudet olivat 14 ja viisi prosenttia (kuvio 10 ja liitetaulukko 25). Tytöt raportoivat poikia useammin nähneensä sekä henkistä että lievää fyysistä väkivaltaa. Vakavaa fyysistä väkivaltaa kuudesluokkalaiset pojat olivat kuitenkin nähneet kuudesluokkalaisia tyttöjä useammin. Luokka-asteen vaikutus oli erilainen tyttöjen ja poikien joukossa: siinä missä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaiset pojat raportoivat suunnilleen yhtä usein nähneensä henkistä ja lievää fyysistä väkivaltaa, yhdeksäsluokkalaiset tytöt raportoivat huomattavasti useammin kuin kuudesluokkalaiset tytöt näitä. Siten myös tyttöjen ja poikien välinen ero korostui vanhemmalla luokka-asteella. (Kuvio 10, liitetaulukko 25.)

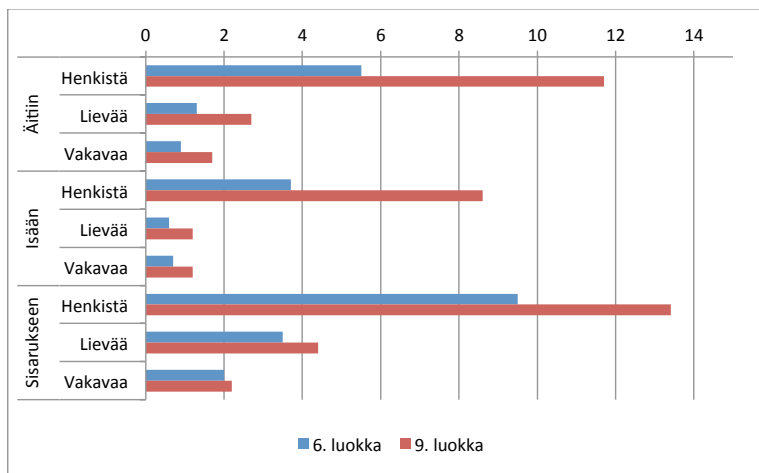

Kuvio 10. Henkistä, lievää fyysistä ja vakavaa fyysistä väkivaltaa kotonaan nähneiden vastaajien osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Myös tarkasteltaessa sitä, kehen kotona nähty väkivalta useimmin kohdistuu, tulokset vastaavat pitkälti vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen havaintoja (Ellonen & Sariola 2008). Yleisimmät vastaajien näkemät väkivallanteot olivat sisaruksiin kohdistunutta henkistä väkivaltaa, ja myös

sisarukseen kohdistuneita fyysisiä väkivallantekoja raportoitiin useammin kuin vanhempiin kohdistunutta fyysistä väkivaltaa (kuvio 11 ja liitetaulukko 26). Sisarukseen kohdistunutta henkistä väkivaltaa oli nähnyt 13 prosenttia yhdeksäluokkalaisista ja kymmenen prosenttia kuudesluokkalaisista, ja lieviä fyysisiä väkivallantekoja neljä prosenttia yhdeksäluokkalaisista ja niin ikään neljä prosenttia kuudesluokkalaisista.

Vanhempiin kohdistunut väkivalta – niin henkinen, lievä fyysinen kuin vakava fyysinen väkivalta – kohdistui jonkin verran useammin äitiin kuin isään, mikä sekin vastaa vuonna 2008 esitettyjä havaintoja. Äitiin kohdistuneesta henkisestä väkivallasta raportoi 12 prosenttia yhdeksäluokkalaisista ja kuusi prosenttia kuudesluokkalaisista, kun isään kohdistunutta henkistä väkivaltaa oli nähnyt yhdeksän prosenttia yhdeksäluokkalaisista ja neljä prosenttia kuudesluokkalaisista. Vastaavasti äitiin kohdistuneita lieviä fyysisiä väkivallantekoja oli nähnyt kolme prosenttia yhdeksäluokkalaisista ja yksi prosentti kuudesluokkalaisista, isään kohdistuneita yksi prosentti sekä yhdeksä- että kuudesluokkalaisista.

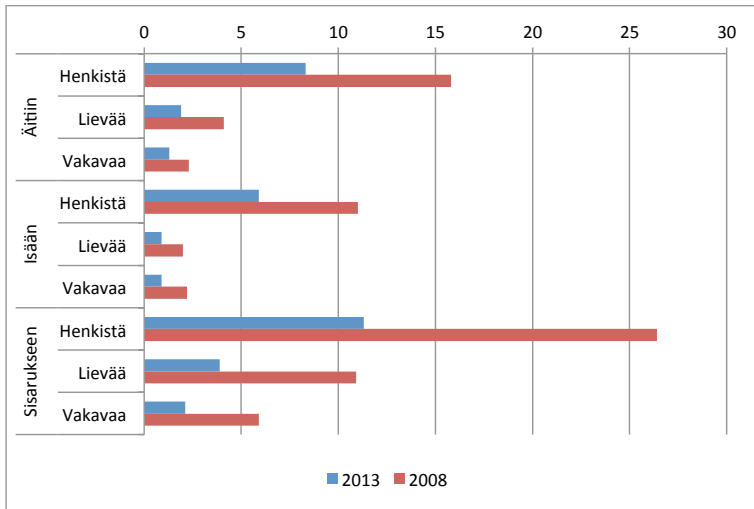

Kuvio 11. Äitiin, isään ja sisarukseen kohdistuvaa väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) luokka-asteen mukaan.

Kaikissa kotona nähtyä tai kuultua väkivaltaa koskevissa kuvioissa ja taulukoissa osuudet on ilmoitettu valideina prosentteina, siis osuuksina niistä vastaajista, jotka ovat vastanneet kyseisiin kysymyksiin. Osuuksien tulokinnassa on syytä noudattaa varovaisuutta, sillä kaikista vastaajista melko suuri osuus on jättänyt vastaamatta ainakin osaan perheenjäseniin kohdistuneen väkivallan näkemistä koskevista kysymyksistä. Tämä aineiston

sisäinen kato aiheuttaa epävarmuutta mahdollisuuksiin yleistää havaittuja väkivaltaa nähneiden vastaajien osuuksia koskemaan perusjoukkoa, sillä todennäköistä on, että kato ei ole täysin satunnaista. Kotona nähtyä väkivaltaa koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet vaihtelivat vajaasta kahdeksasta prosentista yhteentoista prosenttiin kunkin yksittäisen kysymyksen kohdalla, ja kasvavat kysymyssarjan etenemisen myötä (liitetaulukko 27). Ainakin osasyynä vastaamatta jättämiseen siten lienee väsymys samantyyppisen kysymyspatterin toistumiseen. Myös sukupuoli näyttää muokkaavan alttiutta jättää vastaamatta: pojista paikoin lähes kaksinkertainen osuus (10–13 prosenttia) on jättänyt vastaamatta kysymyksiin tyttöihin verrattuna (5–9 prosenttia). Luokka-aste on vaikuttanut vastaamiseen siten, että yhdeksäsluokkalaiset tytöt ovat vastanneet kysymyksiin hieman kuudesluokkalaisia tyttöjä useammin; poikien joukossa luokka-aste ei näytä merkittävästi vaikuttaneen vastaamiseen.

Kato aiheuttaa epävarmuutta myös siihen, kuinka suoraviivaisia tulintoja voi esittää väkivallan näkemisessä tapahtuneesta määrällisestä muutoksesta vuoden 2008 lapsiuhritutkimukseen verrattessa, vaikka aineistot ovat koon, otannan ja kysymysten asettelun osalta vertailukelpoiset. Keskeisin havainto vertailussa on, että niiden vastaajien osuudet, jotka ovat kertovat nähneensä tai kuulleensa väkivallantekoja kotonaan, on laskenut merkittävästi: paikoitellen vuonna 2013 niiden osuudet, joilla näitä väkivaltakokemuksia oli, olivat yli puolet pienempiä kuin vuonna 2008 (kuvio 12, liitetaulukko 28).

Kuvio 12. Henkistä, lievää fyysistä ja vakavaa fyysistä väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) vuosina 2013 ja 2008.

Lasku näkyy kaikkien väkivallan muotojen kohdalla, ja koskee niin vanhempiin kuin sisaruksiin kohdistuneita väkivallantekoja. Erityisen voimakkaasti laskivat sisarukseen kohdistuvia väkivallantekoja nähneiden osuudet: kun sisarukseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa kertoi vuonna 2008 nähneensä yli neljännes vastaajista (26 %), vuonna 2013 sitä kertoi nähneensä 11 prosenttia vastaajista. Sisarukseen kohdistuneista lievästä fyysisistä väkivallanteoista raportoi vuonna 2008 11 prosenttia vastaajista, ja vuonna 2013 neljä prosenttia. Äitiin kohdistunutta henkistä väkivaltaa nähneiden osuus väheni 16 prosentista kahdeksaan prosenttiin, lievää fyysistä väkivaltaa nähneiden osuus noin neljästä prosentista hieman alle kahteen. Vastaavalla tavalla isään kohdistunutta henkistä väkivaltaa nähneiden osuus väheni vuoden 2008 yhdestätoista prosentista noin kuuteen, ja lievää fyysistä väkivaltaa nähneiden osuus kahdesta prosentista yhteen. (Liitetaulukko 28.) Luokka-asteen ja sukupuolen mukaiset vaikutukset aineistoissa kuitenkin vastaavat toisiaan.

Havainto on siinä mielessä yhdenmukainen vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen kanssa, että myös siinä raportoitiin vanhempien lapsiin kohdistaman kuritusväkivallan vähenevästä trendistä (Ellonen ym. 2008). Hiljattaisen kyselytutkimuksen mukaan kuitenkin noin joka kymmenennellä 12–13-vuotiaalla (Salmi & Suonpää 2013, 4) ja kahdeksalla prosentilla 15–16-vuotiaista (Salmi 2012, 23) oli edellisen vuoden ajalta kokemuksia kuritusväkivallasta vanhempien taholta, ja näihin lukuihin verrattuna sisarukseen kohdistunutta väkivaltaa nähneiden osuudet tässä aineistossa ovat melko pieniä. Toki eroa selittää se, ettei lapsiin kohdistuvia väkivallantekoja tapahtuu myös ilman, että kukaan näkisi tai kuulisi sitä. Lasku vanhempiin kohdistuvien väkivallanteiden näkemisessä on jokseenkin ristiriidassa muiden uhritutkimusten kanssa, joiden mukaan parisuhdeväkivallan – jota merkittävä osa vanhempiin kohdistuvasta väkivallasta on – yleisyys on pysytellyt viime vuosina vakaana (Sirén ym. 2010; Piispa ym. 2006). Joka tapauksessa vuoden 2013 aineistossa näkyvä voimakas lasku väkivallan näkemisessä lienee ainakin kuritusväkivallan osalta laskevan trendin sekä aineiston tuotantoehtojen (mukaan valikoituneet koulut, sisäinen kato) yhteisvaikutusta.

Tarkentavat tiedot kotona nähdystä väkivallasta

Mikäli vastaaja on vastannut myöntävästi johonkin kotona tapahtuneita väkivallantekoja koskevista kysymyksistä, häneltä on kysytty tarkentavia kysymyksiä tapahtuneesta: kuinka usein vastaaja on nähnyt väkivallantekoja, kuka tai ketkä ovat olleet tekijöitä, ja kuinka vakavasta väkivallasta on ollut kyse. Taulukkoon 7 on koottu tiedot fyysisten väkivallanteiden (lievä ja vakava väkivalta) tekijöistä. Vastaajat ovat voineet valita useamman vastausvaihtoehdon, joten taulukon osuudet kertovat, kuinka monessa tapauksessa kukin tekijä oli mainittu. Prosentit eivät siis summaudu sataan.

Taulukko 7. Väkivallan tekijät lasten ja nuorten kotona näkemissä fyysisissä väkivallanteoissa (%).

Tekijä	Nähty tai kuullut fyysisistä väkivaltaa kohdistetun:					
	Äitiin	n	Isään	n	Sisarukseen	n
Isä	29	67	-		18	76
Isäpuoli	15	34	-		2	10
Äiti	-		22	29	14	61
Äitipuoli	-		4	5	2	9
Veli/velipuoli	12	28	10	13	20	85
Sisko/siskopuoli	8	19	8	10	9	39
Vastaaja itse	9	20	10	13	30	128
Muu sukulainen	3	6	5	6	1	6
Muu henkilö	14	32	41	53	27	114
Väkivaltaa nähneitä		227		130		430

Kaikkein useimmin raportoitu väkivallanteko kotona on ollut vastaajan itse sisarukseensa kohdistama (n=128). Sisaruksiin kohdistuneissa väkivallanteoissa tekijänä oli usein myös vastaajan veli. Havainto kertoo sisarusten välisen väkivallan olevan verraten yleistä, mikä vastaa vuoden 2008 lapsiuhrituskimuksen havaintoja (Ellonen & Sariola 2008, 74–75). Sisarukseen kohdistuneista väkivallanteoista yli neljänneksessä (27 %) tekijänä oli ollut ”joku muu”, perheen ulkopuolinen henkilö, mikä voi viitata väkivallan olevan myös osa lasten ja nuorten vertaisryhmien toimintaa.

Vaikka suuri osa sisaruksiin kohdistuvasta väkivallasta on sisarusten välistä, ovat myös vastaajien raportoimat tapaukset, joissa jompikumpi vanhemmista on kohdistanut sisarukseen väkivaltaa yleisempiä kuin vanhempien toisiinsa kohdistamat väkivallanteot. Vanhemmat ovat olleet tekijöinä sisarukseen kohdistuneissa väkivallanteoissa suunnilleen yhtä usein kuin vuoden 2008 lapsiuhrituskimuksessa, aiemmasta poiketen kuitenkin isät hieman useammin, 18 prosentissa tapauksista, kuin äidit (14 % tapauksista). Tämän perusteella näyttää siltä, että lapsiin kohdistetut (lievät) väkivallanteot ovat edelleen asennetasolla hyväksyttävämpiä kuin aikuisiin kohdistetut väkivallanteot (Sariola 2007).

Vanhempiin kohdistuvista väkivallanteoista vastaajat ovat useimmin raportoineet isän äitiin kohdistamasta väkivallasta. Isä tai isäpuoli on ollut tekijänä lähes puolissa äitiin kohdistuneista, lasten tai nuorten näkemistä väkivallanteoista. Toisin kuin vuoden 2008 aineistossa, äidin isään kohdistamat väkivallanteot ovat olleet vähäisempiä, joskin kuitenkin merkittävä osuus isään kohdistuneista väkivallanteoista. Isään koh-

distuneiden väkivallantekojen osalta kuitenkin yleisimmin mainittu (38 %) tekijä on ollut ”joku muu”. Vastaaja itse tai hänen sisaruksensa ovat niin ikään olleet tekijöinä suurehkoissa osassa (yhteensä vajaa 30 %) vanhempiin kohdistuneista väkivallanteoista. (Taulukko 7.)

Lasten ja nuorten kotona näkemän väkivallan seurauksena näkyviä vammoja ovat saaneet useimmin äidit (taulukko 8). Äidille on tullut vammoja 31 prosentissa tapauksista, joissa lapsi tai nuori on nähnyt äitiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa; isälle on tullut vammoja noin viidenneksessä tapauksista (22 %). Vaikka myös sisarukset ovat merkittävässä osuudessa (18 %) tapauksia saaneet vammoja, osuus on kuitenkin pienempi kuin vanhempien kohdalla, mikä viitanee väkivallan suhteelliseen lievyyteen tai niin sanottuun kuritusväkivaltaan. Vastaavasti sisarukset joutuivat hakeutumaan väkivallan seurauksena lääkärin hoitoon pienemmässä osuudessa tapauksista kuin vanhemmat. Isät ja äidit ovat loukkaantuneet lääkärin hoitoa vaatineella tavalla suunnilleen yhtä suuressa osuudessa, noin 15 prosentissa raportoiduista tapauksista. Lukumääräisesti äidit ovat kuitenkin joutuneet hakeutumaan lääkärin hoitoon isiä useammin, sillä väkivallanteoista useampi on kohdistunut äiteihin.

Taulukko 8. Kotona nähtyjen väkivallantekojen seurauksena vammoja saaneiden uhrien osuudet (% uhreista).

	Väkivallan uhri		
	Äiti	Isä	Sisarus
Saanut näkyviä vammoja	31 (n=210)	22 (n=128)	18 (n=416)
Loukkaantunut lääkärin hoitoa vaativalla tavalla	15 (n=209)	15 (n=125)	6 (n=413)

Väkivallan näkeminen taustamuuttujittain

Väkivallan näkemisen yhteyksiä perhekohtaisiin taustatietoihin on esitelty taulukossa 9. Tarkasteltavina ovat perhemallia, koettua taloudellista tilannetta⁴, vanhempien työttömyyttä sekä vastaajan ja hänen vanhempiansa ulkomaalaistaustaa sekä kotikieltä koskevat muuttujat.

Taulukosta nähdään, että vuoden 2008 aineistossa todettu perhemallin yhteys kotona nähdyn väkivallan määrään näyttää yhä pitävän paik-

⁴ Lapsen subjektiivinen arvio perheen taloudellisesta tilanteesta ei toki suoraviivaisesti kerro perheen faktisesta taloudellisesta tilanteesta; vanhemmilla voi olla taloudellisia huolia, vaikka lapset eivät niistä olisi tietoisia. Varsinkin taloudellisen tilanteen kiristyminen perheessä kuitenkin välittyy tavalla tai toisella myös lasten kokemusmaailmaan, esimerkiksi saatavilla olevien kulutusmahdollisuuksien ja vertaisryhmissä tapahtuvan vertailun kautta.

kansa (Ellonen & Sariola 2008, 76–77): vanhempiensa kanssa asuvat lapset ja nuoret ilmoittavat yksinhuoltaja- ja uusperheissä asuvia lapsia ja nuoria harvemmin nähneensä väkivaltaa kotonaan. Kaikista valituista taustamuuttujista vahvin yhteys väkivaltakokemuksiin näyttää olevan vastaajan subjektiivisella arviolla perheensä taloudellisesta tilanteesta: mitä enemmän vastaajat kokivat perheessään olevan taloudellisia vaikeuksia, sitä suurempi osuus heistä oli nähnyt väkivaltaa kotonaan. Erityisesti väkivaltakokemusten yleisyys korostuu siinä ryhmässä, joka kokee perheessään olevan paljon taloudellisia ongelmia. Myös vanhempien työttömyys näytti hieman lisäävän fyysisen väkivallan näkemisen yleisyyttä kotona, tarkasteltaessa kaikkia väkivaltakokemuksia yhdessä työttömyyden yhteys väkivaltakokemuksiin ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Tässä yhteydessä on tarkasteltu myös vanhempien koulutustaustaa, jolla ei kuitenkaan ollut ainakaan suoraa tilastollista yhteyttä kotona tapahtuvan väkivallan näkemisen yleisyyteen (ks. myös Ellonen & Sariola 2008, 76–77).

Ulkomaalaistausta näyttää hieman lisäävän kotona nähdyn väkivallan yleisyyttä. Sekä itse Suomen ulkopuolella syntyneet vastaajat että ne, joiden vanhemmista toinen tai molemmat olivat syntyneet muualla kuin Suomessa, hieman muita useammin kertoivat nähneensä väkivaltaa kotona. Ero ryhmien välillä oli kuitenkin melko pieni, eikä se ollut tilastollisesti merkitsevä. Käytetyt muuttajat niputtavat yhteen joukon hyvin erilaisista sosioekonomisista ja kulttuurisista taustoista tulevia vastaajia, ja pitävämpien tulkintojen saamiseksi ryhmän sisäisen heterogeenisyyden ja ulkomaalaistaustan ja muiden taustamuuttujien keskinäisyyden tarkempi tarkastelu olisikin tarpeen.

Kotonaan muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvat vastaajat näyttävät niin ikään näkevän väkivaltaa hieman muita useammin. Ruotsinkielisten vastaajien asema oli sen sijaan epäselvä: siinä missä he näkivät fyysisiä väkivallantekoja hieman harvemmin, kaikkia väkivallantekoja yhdessä tarkasteltaessa he näyttävät kohtaavan väkivaltaa hieman muita useammin.

Taulukko 9. Niiden lasten ja nuorten osuudet, jotka ilmoittavat nähneensä väkivaltaa kotona (%) eräiden taustatietojen mukaan.

		Jotakin fyysistä väkivaltaa nähneet		Jotakin henkistä tai fyysistä väkivaltaa nähneet (%)	
		(%)	n	(%)	n
Perhemalli	Ydinperhe	5	7265	16	7175
	Yksinhuoltaja	9	1598	21	1577
	Uusperhe	7	631	22	621
	Muu	3	69	19	69
Taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä	4	2973	12	2936
	Melko hyvä	6	4829	18	4765
	Jonkin verran vaikeuksia	10	953	31	939
	Paljon vaikeuksia	20	113	44	112
	En osaa sanoa	6	739	12	731
Työttömyys	Perheessä työttömyyttä	9	423	20	417
	Ei työttömyyttä	6	9110	17	8996
Syntymämaa	Suomi	6	9336	17	9216
	muu	7	286	15	284
Vanhempien syntymämaa	Suomi	6	8760	17	8652
	Toinen tai molemmat syntyneet muualla	7	790	19	778
Kotikieli	Suomi	6	8252	16	8149
	Ruotsi	4	697	22	692
	Muu tai suomi ja muu	8	669	19	658

Julkisella paikalla nähty tai kuultu perheenjäseniin kohdistunut väkivalta

Kotona tapahtuneen, perheenjäsenen kohdistuneen väkivallanteon näkemisen lisäksi tutkimuksessa kysyttiin vuonna 2013 myös perheenjäseniin julkisella paikalla kohdistuneiden väkivallantekojen näkemisestä. Kysymys oli muotoiltu seuraavasti:

Oletko nähnyt tai kuullut, että jollekin perheenjäsenellesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista julkisella paikalla viimeisten 12 kuukauden aikana?

Häntä on nimitelty.

Häntä on pilkattu tai halvennettu.

Häntä on uhattu väkivallalla.

Häntä on tönäisty tai ravisteltu väkivaltaisesti.

Häntä on tukistettu.

Häntä on lyöty avokämmenellä.

Häntä on lyöty nyrkillä

Häntä on lyöty jollakin esineellä.

Hän on saanut selkäsaunan.

Häntä kohti on hyökätty veitsellä.

Häntä on uhattu ampuma-aseella.

Hän on joutunut muunlaisen väkivallanteon kohteeksi.

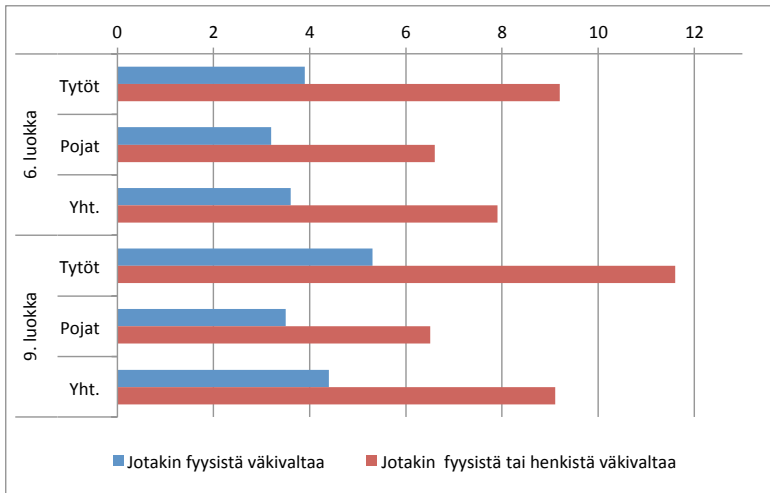
Tulosten tulkinnan ja vertailun kannalta on tärkeää huomata, että vaikka kysytyt väkivallanteot ovat samat kuin kotona nähdyn väkivallan kohdalla, vastausvaihtoehtojen muotoilu on erilainen siten, että tämän kysymyssarjan kohdalla ei ole annettu kyllä-vaihtoehdon lisäksi ei-vaihtoehtoa. Näin ei ole mahdollista erottaa toisistaan tilannetta, jossa vastaaja on halunnut raportoida, että ei ole nähnyt kyseistä väkivallantekoa, ja jossa vastaaja on jättänyt vastaamatta kysymykseen. Siksi prosenttiosuuksia ei voi suoraviivaisesti pitää kotona väkivaltaa nähneiden vastaajien osuuksia vastaavina, sillä edellä esitetyt havainnot kotona väkivaltaa nähneiden lasten ja nuorten osuuksista on käsitelty valideina prosentteina, siis osuuksina kysymyksiin vastanneista. On todennäköistä, että kotona nähtyjä väkivallantekoja koskevien kysymyspattereiden tapaan myös tähän kysymykseen vastaamiseen liittyy katoa, mikä tuo epävarmuutta tulosten tulkintaan.

Julkisella paikalla nähdyn tai kuullun väkivallan määrä

Jotakin perheenjäsenen kohdistettua fyysistä väkivaltaa oli julkisella paikalla nähnyt hieman alle neljä prosenttia vastaajista. Jotakin kaikista kysytyistä väkivallanteoista oli nähnyt kahdeksan prosenttia vastaajista. Luokka-asteen ja sukupuolen vaikutus perheenjäseniin kohdistetun väkivallan näkemiseen julkisella paikalla vastasi pääpiirteissään niiden vaikutusta väkivallan näkemiseen kotona. Väkivaltakokemukset lisääntyivät ylemmälle luokka-asteelle siirryttäessä, joskin luokka-asteen mukainen ero oli pienempi kuin kotona nähdyn väkivallan kohdalla. Tytöt raportoivat jälleen nähneensä niin henkisiä kuin fyysisiä väkivallantekoja useammin kuin pojat, ja sukupuolten välinen ero korostui ylemmällä luokka-asteella. (Kuvio 13, liitetaulukko 29.) Perheenjäseniin kohdistu-

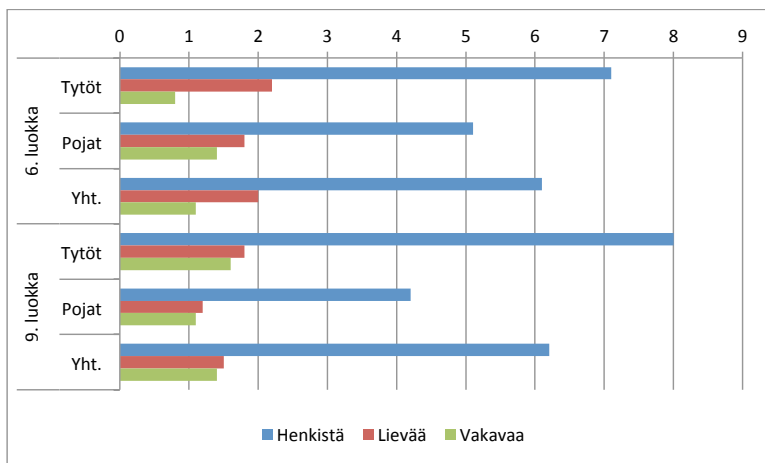
neiden vakavien fyysisen väkivallantekojen osalta sukupuolen vaikutus kuitenkin tasoittui (liitetaulukko 29).

Vaikka osuudet eivät ole suoraan vertailukelpoisia verrattuna väkivaltaa kotona nähneiden osuuksiin, näyttää silti, että perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan kohtaaminen julkisella paikalla on aineistossa harvinaisempaa kuin kotona (vrt. kuvio 10, liitetaulukko 25). Näin ollen koti on se ympäristö, jossa lapset ja nuoret useimmin kohtaavat perheenjäseniinsä kohdistuvaa väkivaltaa.

Kuvio 13. Perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Kuten kotona, myös julkisella paikalla vastaajat olivat useimmin nähneet sisarukseen kohdistettuja väkivallantekoja. Hieman yli kuusi prosenttia vastaajista oli nähnyt sisarukseen kohdistunutta henkistä väkivaltaa, ja yhdestä reiluun kahteen prosenttiin vastaajista lievää tai vakavaa fyysistä väkivaltaa. Luokka-asteen vaikutus väkivallantekojen näkemiseen tasoittui sisarukseen kohdistuneiden väkivallantekojen kohdalla: kun vanhempiin kohdistuneita väkivallantekoja oli nähty ylemmällä luokka-asteella enemmän, sisaruksiin kohdistuneita väkivallantekoja vastaajat molemmilla luokka-asteilla olivat nähneet suunnilleen yhtä usein. Sisarukseen julkisella paikalla kohdistunutta henkistä väkivaltaa ja lievää fyysistä väkivaltaa kuudesluokkalaiset vastaajat näkivät itse asiassa hieman yhdeksäsluokkalaisia vastaajia useammin. (Kuvio 14, liitetaulukko 29.)

Kuvio 14. Sisarukseen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Kuten kotona nähdyn väkivallan kohdalla, julkisella paikalla vanhempiin kohdistuvasta väkivallasta yleisintä oli äitiin kohdistuva henkinen väkivalta, jota oli nähnyt tai kuullut yhdeksäsluokkalaisista vastaajista kolme prosenttia ja kuudesluokkalaisista kaksi prosenttia. Kotona nähdystä väkivallasta poiketen isiin kohdistui kuitenkin julkisella paikalla lieviä fyysisiä väkivallantekoja äitejä useammin, ja vakavia väkivallantekoja kohdistui suunnilleen yhtä harvoin äiteihin ja isiin. Kaiken kaikkiaan vanhempiin kohdistetut väkivallanteot julkisella paikalla olivat kuitenkin harvinaisia. (Liitetaulukko 29.)

Julkisella paikalla nähty väkivalta taustamuuttujittain

Kuten kotona nähdyn väkivallan kohdalla, myös julkisella paikalla nähdyn väkivallan kohdalla on tarkasteltu, missä määrin väkivaltakokemusten määrä vaihtelee perhekohtaisten taustatietojen mukaan. Taustamuuttujien vaikutus oli pääpiirteissään vastaavanlainen kuin kotona nähdyn väkivallan kohdalla (taulukko 10, vrt. taulukko 9).

Taulukko 10. Perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan.

		Fyysistä väkivaltaa julkisella paikalla nähdet (%)	Henkistä tai fyysistä väkivaltaa julkisella paikalla nähdet (%)	n
Perhemalli	Ydinperhe	3	7	8408
	Yksinhuoltaja	5	11	1966
	Uusperhe	7	12	779
	Muu	6	11	99
Taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä	3	6	3477
	Melko hyvä	4	9	5636
	Jonkin verran vaikeuksia	7	15	1182
	Paljon vaikeuksia	7	14	138
	Ei osaa sanoa	4	7	896
Työttömyys	Perheessä työttömyyttä	6	11	483
	Ei työttömyyttä	4	8	10721
Syntymämaa	Suomi	4	8	10956
	muu	5	10	380
Vanhempien syntymämaa	Suomi	4	8	10248
	Yksi tai molemmat syntyneet muualla	5	10	987
Kotikieli	Suomi	4	8	9645
	Ruotsi	5	9	832
	Muu tai suomi ja muu	7	10	848

Kuten kotona nähdyn väkivallan kohdalla, perhemallilla on tilastollisesti merkitsevä vaikutus julkisella paikalla nähdyn väkivallan yleisyyteen siten, että vanhempiansa kanssa asuvat lapset ja nuoret raportoivat yksinhuoltaja- ja uusperheissä asuvia lapsia harvemmin nähneensä perheenjä-

seniin kohdistettua väkivaltaa julkisella paikalla. Niin ikään ne lapset ja nuoret, jotka kokivat perheessään olevan taloudellisia vaikeuksia, olivat jälleen muita useammin myös nähneet perheenjäseniinsä kohdistuvaa väkivaltaa julkisella paikalla. Työttömien vanhempien lapset näyttävät jonkin verran muita useammin näkevän perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa julkisella paikalla, mutta tarkasteltaessa kaikkia väkivallantekoja yhdessä, ero ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää.

Muualla kuin Suomessa syntyneet vastaajat ja vastaajat, joiden vanhemmista toinen tai molemmat olivat syntyneet muualla kuin Suomessa kertoivat hieman muita useammin nähneensä perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla. Ero ryhmien välillä oli kuitenkin melko pieni, eikä se ollut tilastollisesti merkitsevää. Kotikieli sen sijaan vaikutti tilastollisesti merkitsevällä tavalla fyysisen väkivallan näkemiseen: kaikkein harvimmin näitä väkivaltakokemuksia oli suomenkielisillä vastaajilla. (Taulukko 10.)

Perheenjäseniin kohdistetun väkivallan näkeminen erilaisissa ympäristöissä – kotona tai julkisella paikalla – on luonteeltaan kasautuvaa, kuten todettiin jo vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (Salmi 2008a). Niistä lapsista ja nuorista, jotka eivät kertoneet kohdanneensa perheenjäsenensä kohdistunutta fyysistä väkivaltaa julkisella paikalla, alle 5 prosenttia oli nähnyt fyysistä väkivaltaa kotona, kun taas niistä vastaajista, jotka ilmoittavat nähneensä fyysistä väkivaltaa julkisella paikalla, yli 35 prosenttia oli nähnyt fyysistä väkivaltaa myös kotona (taulukko 11). Vastaavasti kaikkia väkivallan muotoja yhdessä tarkasteltaessa niistä vastaajista, jotka eivät olleet nähneet yhtäkään näistä väkivallan muodoista julkisella paikalla, 13 prosenttia oli nähnyt niitä kotonaan, kun taas niistä vastaajista, jotka olivat nähneet yhtä tai useampaa väkivallanteko julkisella paikalla, lähes 60 prosenttia oli nähnyt ainakin jotakin väkivallan muotoa myös kotonaan.

Taulukko 11. Kotona väkivaltaa nähneiden osuudet (%) sen mukaan, onko vastaaja nähnyt väkivaltaa julkisella paikalla.

Nähnyt kotona...	Fyysinen väkivalta julkisella paikalla			Fyysinen tai henkinen väkivalta julkisella paikalla		
	Ei ole nähnyt	On nähnyt	Yht.	Ei ole nähnyt	On nähnyt	Yht.
fyysistä väkivaltaa	5	35	6	4	24	6
n	9263	373	9636	8818	817	9635
fyysistä tai henkistä väkivaltaa	15	63	17	13	59	17
n	9149	365	9514	8707	807	9514

6 SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ

Tässä luvussa tarkastellaan lasten ja nuorten seksuaalista kanssakäymistä sekä siihen liittyvää väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Aluksi kuvataan yleisesti seksuaalista kanssakäymistä ja sen jälkeen hyväksikäytön piirteet täyttäviä kokemuksia. Tarkastelemalla näitä molempia saamme kuvan siitä, missä suhteessa väkivallan ja hyväksikäytön kokemuksia ilmenee verrattuna muuhun lasten ja nuorten seksuaaliseen kanssakäymiseen. Tarkasteluissa pääpaino on lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kannalta riskialttiimmista eli vähintään viisi vuotta vanhempien henkilöiden kanssa koetuissa seksuaalikokemuksissa. Lopuksi tarkastelemme lyhyesti myös yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemuksia ikätovereiden kanssa.

Mittarit

Kyselyssä sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin seksuaalikokemuksista aikuisen, tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa. Koska suurin osa kokemuksista on tapahtunut vastaajan ollessa vähintään 13-vuotias, ovat kumppanit olleet pääsääntöisesti täysi-ikäisiä. Tästä syystä näihin kokemuksiin viitataan jatkossa seksuaalikokemuksina aikuisen kanssa. Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin lisäksi seksuaalisesta kanssakäymisestä enintään neljä vuotta vanhemman henkilön kanssa, ja niihin viitataan ikätoverin kanssa koettuina seksuaalikokemuksina.

Kysymykset, joilla kartoitettiin seksuaalista kanssakäymistä aikuisen henkilön kanssa, on toistettu samanlaisina kuin Heikki Sariolan vuonna 1988 muodostamassa kysymyssarjassa (Sariola 1990). Vuoden 1988 kyselylomakkeen pohjana oli David Finkelhorin vuonna 1979 julkaistun *Sexually Victimized Children* -teoksessa käytetty samantapainen, joskin opiskelijoille suunnattu, kysely. Vuonna 1988 koululaiskysely oli suunnattu yhdeksäsluokkalaisille, joten yhdeksäsluokkalaisten osalta saadaan kolmen mittauskerran vertailutieto. Tarkemmin mittarin taustat ja siihen kytkeytyvä lainsäädäntö on esitelty vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa (Ellonen & Sariola 2008, 81–88). Lakia on sittemmin joiltain osin muutettu, mutta muutoksilla ei käytännössä ole merkitystä tässä käsiteltävän seksuaalisen hyväksikäytön määritelmiin. Esimerkiksi vuonna 2011 rikoslain muutoksella kriminalisoitiin lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20:8b), minkä perusteella myös pelkän pyynnön tai ehdotuksen sisältäneet teot voitaisiin tietyissä tapauksissa määritellä hyväksikäytöksi. Kyselyaineistosta emme kuitenkaan saa tapauksista niin yksityiskohtaisia tietoja, että voisimme sen perusteella laajentaa pelkän pyynnön tai ehdotuksen sisältävät kokemukset hyväksikäytöksi silloinkin, kun ne eivät sisällä pakottamista tai väkivaltaa. Hyväksikäytön mää-

ritelmä onkin vertailukelpoisuuden vuoksi säilytetty samanlaisena kuin aiemmissa lapsiuhrituskimuksissa.

Kysymyksiä edelsi saate: *seuraavaksi kysymme seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviä kysymyksiä. Kaikille vastaajille esitettiin kysymys Onko sinulla kokemuksia seksuaalisesta lähentelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhempien ihmisten kanssa?* Niille, jotka vastasivat kokemuksiä olevan, esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Vuosina 1988 ja 2008 kysyttiin tarkentavia kysymyksiä kolmen ensimmäisen kokemuksen osalta, mutta lomakkeen yksinkertaistamiseksi ja vastaamisen helpottamiseksi päädyttiin tällä kertaa kysymään tarkentavat kysymykset vain ensimmäisen aikuisen kanssa koetun seksuaalikokemuksen osalta. Tämä mahdollistaa yhä keskeisimmät vertailut aiempiin kyselyihin. Seksuaalikokemuksen luonnetta kartoittavat vaihtoehdot on esitelty taulukossa 12 ja muut jatkokysymykset taulukossa 13.

Taulukko 12. Kysytyt seksuaalisen kanssakäymisen muodot vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.

Pyyntö tai ehdotus tehdä jotain seksuaalista
Hyväily
Toinen henkilö näytti sukupuolielimensä
Sinä näytit sukupuolielimesi toiselle
Toinen henkilö kosketteli sukupuolielimiäsi (vaatteiden päältä)
Sinä koskettelit hänen sukupuolielimiään (vaatteiden päältä)
Toinen henkilö kosketteli paljaita sukupuolielimiäsi
Sinä koskettelit hänen paljaita sukupuolielimiään
Sukupuoliyhdyntä ilman sisääntunkeutumista
Yhdyntä

Taulukko 13. Jatkokysymykset seksuaalisesta kanssakäymisestä vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.

Kuinka vanha sinä olit ja kuinka vanha tuo toinen henkilö oli tapauksen sattuessa tai tapahtumasarjan alkaessa?

Oliko toinen henkilö mies vai nainen?

Jos tapaus tai tapahtumasarja johti yhdyntään, kuinka vanha olit ensimmäisen yhdynnän aikana?

Kuinka monta kertaa suunnilleen tapahtui seksuaalista lähentelyä tai kanssakäymistä tämän henkilön kanssa?

Jatkuuko tilanne edelleen?

Kuka tuo henkilö oli?

Kuka aloitti seksuaalisen toiminnan?

Pakottiko, uhkailiko tai kiristikö toinen saadakseen sinut mukaan?

Käyttikö toinen väkivaltaa saadakseen sinut mukaan?

Lahjoiko toinen sinua saadakseen sinut mukaan?

Oliko toinen henkilö alkoholin vaikutuksen alaisena tapauksen sattuessa?

Olitko sinä alkoholin vaikutuksen alaisena tapauksen sattuessa?

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten kokemustasi tapauksen sattuessa?

Koitko tilanteen seksuaalisena hyväksikäyttönä?

Jos kuvatut tapaukset ovat jo ohi, mikä seuraavista kuvaa parhaiten kokemustasi nyt jälkeensä?

Oletko kertonut tästä ensimmäisestä, vähintään 5 vuotta vanhemman henkilön kanssa tapahtuneesta seksuaalisesta kanssakäymisestä jollekin?

Miksi et ole kertonut kenellekään?

Kun kerroit asiasta, miten henkilö(t) jolle kerroit reagoi tai mitä hän teki?

Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin lisäksi kokemuksia ikätovereiden eli enintään neljä vuotta vanhempien kanssa. Pääkysymyksiä seuranneet jatkokysymykset olivat hyvin samankaltaisia kuin aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten osalta, joten jatkokysymyksiä ei tässä esitetä erikseen. Ikätovereiden kanssa koettuun seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvät pääkysymykset olivat seuraavat:

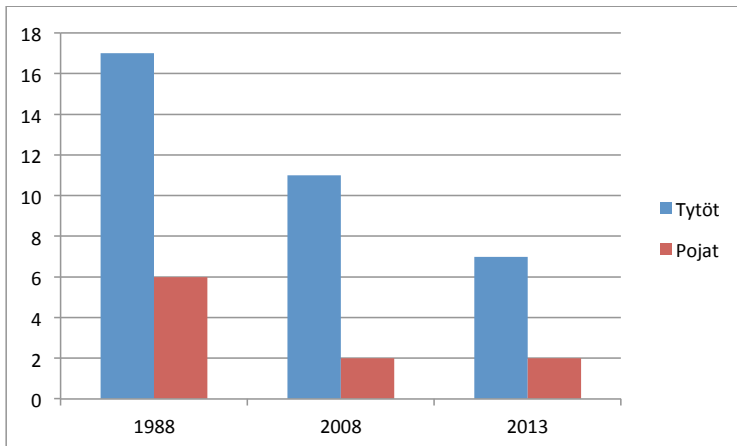
Oletko koskaan kokenut ikätoverisi kanssa sellaista seksuaalista kanssakäymistä, johon ei liittynyt varsinaista fyysistä kosketusta? Kuten esimerkiksi sinua on kannustettu seksuaaliseen kanssakäymiseen, kannustettu paljastamaan itsesi, joku on paljastanut itsensä sinulle tai muuta.

Oletko koskaan kokenut seksuaalista koskettamista ikätoverisi kanssa? Esimerkiksi joku ikätoverisi on koskettanut sinua seksuaalisesti vaatteiden päältä tai alta, sinä olet koskettanut jotain ikätoveriasi jollain seksuaalisella tavalla, tai joku on yrittänyt ottaa vaatteesi pois aikomuksenaan harrastaa kanssasi seksiä.

Oletko koskaan ollut, tai onko kukaan ikätovereistasi yrittänyt olla kanssasi sukupuoliyhteydessä tai harrastaa kanssasi anaali- tai suuseksiä?

Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa

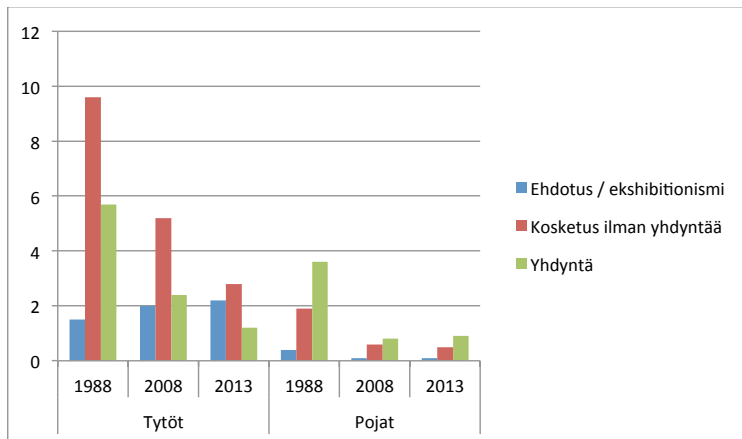
Neljä prosenttia yhdeksäsluokkalaista ilmoitti seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa. Vuonna 1988 luku oli 12 prosenttia, mistä se oli jo laskenut seitsemään prosenttiin vuonna 2008. Kokemukset aikuisten kanssa ovat yleisempiä tytöille kuin pojille, ja yhdeksäsluokkalaista tytöistä kokemuksia ilmoitti nyt seitsemän prosenttia ja pojista kaksi prosenttia. Muutos kokemusten yleisyydessä vuodesta 2008 vuoteen 2013 selittyi käytännössä kokonaan niiden tyttöjen osuuden pienenemisellä, joilla kokemuksia on, sillä kokemuksia omaavien poikien osuus pysyi kahta viimeisintä mittauskertaa verrattaessa samana. (Kuvio 15 ja liitetaulukko 30.)

Kuvio 15. Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

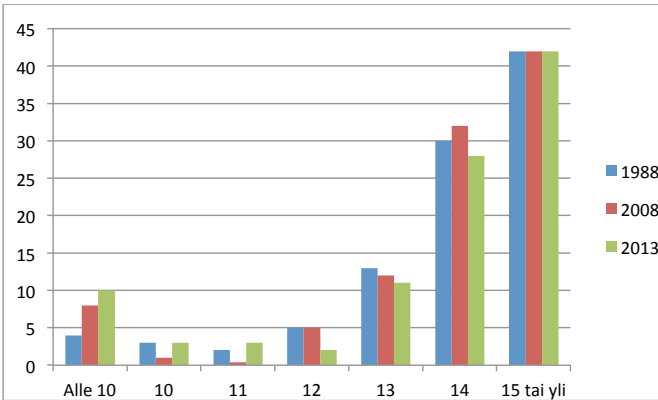
Sen lisäksi, että seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa on yhä harvemmalta nuorella, kokemukset eivät myöskään ole edenneet tapahtumien luonteen mukaan tarkasteltuna yhtä pitkälle kuin aiemmin. Yhdyntään asti edenneet seksuaalikokemukset vähenivät selvästi vuodesta 1988 vuoteen 2008, mutta nyt viisi vuotta myöhemmin suurta muutosta tässä ei ole enää havaittavissa. Kun vuonna 2008 hieman yli kaksi prosenttia yhdeksäsluokkalaista tytöistä ilmoitti olleensa aikuisen kanssa sukupuoliyhteydessä, oli vastaava osuus vuonna 2013 reilu prosentti. Yhdyntään johtaneita kokemuksia selvemmin ovat vähentyneet muut fyysisen kontaktin sisältäneet kokemukset. Tyttöjen kohdalla ehdotusten ja ekshibitionismin tasolle jäänyt kanssakäyminen on sitä vastoin hieman lisääntynyt.

Pojillakin erityisesti yhdyntään edenneet kokemukset olivat selvästi yleisempiä vuonna 1988, mutta vuosien 2008 ja 2013 vertailussa ei ole tapahtunut juurikaan muutoksia siinä, miten pitkälle poikien seksuaalikokemukset aikuisten kanssa ovat edenneet. (Kuvio 16 ja liitetaulukko 31.) Yhdyntään edenneiden kokemusten osuus kaikista poikien kokemuksista kertoo, että vaikka pojista kokemuksia aikuisten kanssa on pienemmällä osalla kuin tytöistä, etenevät pojat seksuaalisessa kanssakäymisessä kokemusten määrään suhteutettuna usein pidemmälle. Näiltä osin tulos on sama kaikilta kolmelta mittauskerralta.

Kuvio 16. Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Aikuisen kanssa koetuista seksuaalikokemuksista suurin osa on alkanut 14–15 -vuoden iässä, eikä tässä suhteessa ole tapahtunut juuri lainkaan muutosta aiempiin mittauskertoihin verrattuna. Alle 10-vuotiaana koettujen kokemusten osuus on nyt prosentuaalisesti hieman suurempi kuin vuosina 1988 ja 2008, mutta lukumäärällisesti tapauksia on vähän, minkä vuoksi johtopäätöksissä tulee olla varovainen. Kun vuonna 2008 alle 10-vuotiaana ensimmäisen kokemuksen kokeneita oli 20 nuorta, oli vuonna 2013 vastaava luku 18. Absoluuttisesti erityisen nuorena koettujen seksuaalikokemusten määrä ei siis ole lisääntynyt, sillä kokemuksia yhteensä ilmoitettiin nyt vähemmän kuin aiemmin, ja lisäksi ikäkysymykseen vastaamatta jättäneiden osuus kokemuksista ilmoittaneista kasvoi. (Kuvio 17 ja liitetaulukko 32.)

Kuvio 17. Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Pakottaminen, väkivalta ja lahjonta seksuaalikokemusten yhteydessä viittaavat tekoihin, jotka määrittyvät rikollisiksi joko sukupuoliyhteyden tai seksuaaliseen tekoon pakottamisena, raiskauksena tai seksuaalipalvelujen ostamisena nuorelta henkilöltä. Pakkoa, väkivaltaa ja lahjontaa esiintyi nuorten seksuaalikokemuksissa aikuisten kanssa suunnilleen yhtä paljon kuin vuosina 1988 ja 2008. Kaikkia edellä mainittuja oli kokenut alle prosentista noin yhteen prosenttiin ikäluokasta, eikä eroa tyttöjen ja poikien välillä tässä suhteessa juuri ollut. (Liitetaulukko 33).

Seksuaalikokemusten toinen osapuoli

Kysymys seksuaalikokemusten toisesta osapuolesta on säilytetty pääosin samanlaisena vuodesta 1988, mutta vuonna 2008 vaihtoehdoiksi lisättiin entinen poika- tai tyttöystävä, opettaja ja harrastuksenohjaaja sekä vuonna 2013 poika- tai tyttöystävä, velipuoli ja siskopuoli. Koska vuonna 1988 ystävät kattoivat vastausvaihtoehtona myös sekä entiset että nykyiset tyttö- ja poikaystävät, on ne myös tuloksissa vuosilta 2008 ja 2013 yhdistetty ystäviin.

Vuonna 2013 useampi kuin joka neljäs yhdeksäsluokkalainen tyttö vastasi ensimmäisen seksuaalikokemuksensa tapahtuneen ystävän kanssa. Vuonna 2008 vastaava osuus oli reilu viidennes seksuaalikokemuksia ilmoittaneista tytöistä, joten ystävät kokemuksen toisena osapuolena yleistyivät hieman aiempaan verrattuna. Ystävien osuus oli kuitenkin mittauserroista suurin vuonna 1988, lähes puolet kokemuksista. Kaikilla kolmella kyselykerralla noin viidennes kokemuksista oli tapahtunut tutun henkilön kanssa, jota vastaaja ei kuitenkaan luokittelisi ystäväksi. Tuntemattomien osuus puolestaan kasvoi: vuonna 1988 viidennes kokemuksista oli koettu tuntemattoman kanssa, kun vuonna 2008 vastaava osuus oli yli kolmannes ja vuonna 2013 lähes 40 prosenttia. (Liitetaulukko 34.) Vaikka tyttöjen seksuaalikokemukset aikuisten kanssa eivät siis ole yhtä yleisiä kuin 80-luvulla, tuntemattomien suurempi osuus kumppaneista viimeisimmissä kyselyissä viittaa siihen, että kaikilta osin nuorten seksuaalisen kanssakäymisen riskitekijät eivät ole suoraviivaisesti vähentyneet.

Pojilla ensimmäisen seksuaalikokemuksen toinen osapuoli oli yleisimmin ystävä sekä vuonna 2008 että 2013. Ystävien kanssa kokemuksia ilmoitti vähän alle kolmannes. Tuttu henkilö, joka ei ollut ystävä, ilmoitettiin aiempaa harvemmin kokemuksen toiseksi osapuoleksi. Päinvastoin kuin tytöillä, pojilla tuntemattomien osuus seksuaalikumppaneista on pienentynyt. Tuntemattomien osuus putosi kolmanneksestä vähän yli viidennekseen vertailtaessa vuosia 1988 ja 2008, ja vuonna 2013 kokemuksista 21 prosenttia ilmoitettiin tuntemattoman kanssa koetuiksi. (Liitetaulukko 35.) Sekä tytöillä että pojilla kysymykseen seksuaalikokemuksen toisesta osapuolesta vastanneiden osuus kokemuksia ilmoittaneista on vähentynyt, joten tulokset vuosilta 2008 ja 2013 perustuvat melko pienten ryhmien vastauksiin.

Seksuaalikokemukset taustamuuttujittain

Perherakenteella on yhteys aikuisen kanssa koettuihin seksuaalikoemuksiin, ja erot ryhmien välillä ovat säilyneet pääosin samanlaisina kuin aiempina vuosina. Nuorilla, jotka asuvat biologisten vanhempiensa kanssa, on keskimääräistä vähemmän seksuaalikoemuksia. Yleisimpiä kokemukset ovat isän ja äitipuolen kanssa tai lastensuojelulaitoksessa asu-

villa nuorilla, sekä tyttöjen kohdalla yksinhuoltajaisän kanssa asuvilla. Erityisesti isän ja äitipuolen kanssa tai lastensuojelulaitoksessa asuvien kokonaismäärät ovat vuoden 2013 aineistossa niin pieniä, ettei kyseisten ryhmien kohdalla voi yksin tämän aineiston perusteella tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Aiempien vuosien tulokset kertovat kuitenkin vastaavanlaisesta perhemuodon yhteydestä seksuaalikokemuksiin. Lastensuojelulaitoksessa asuvien osalta tulos on samansuuntainen kaikilla kolmella kyselykerralla sillä erotuksella, että vuonna 2008 lastensuojelulaitoksissa asuvat pojat eivät raportoineet yhtään seksuaalikokemusta aikuisen kanssa. (Liitetaulukko 36.)

Vanhempien koulutustaustan mukaan tarkasteltuna pelkän peruskoulun käyneiden vanhempien lapsilla on hieman muita yleisemmin seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa. Koulutustaustan yhteys erityisesti tyttöjen seksuaalikokemuksiin on havaittavissa sekä vuoden 2008 että vuoden 2013 aineistossa, ja poikienkin kohdalla erot vanhempien koulutustaustan mukaan ovat hieman kasvaneet. Äitien koulutustausta vaikuttaa selvemmin kuin isien. (Liitetaulukko 37.)

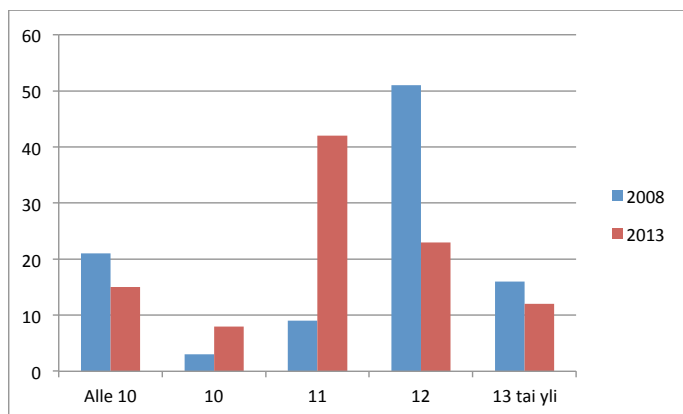
Nuorilla, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla, on hieman suomalaissyntyisten vanhempien lapsia yleisemmin seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa. Erot näiden ryhmien välillä eivät ole suuria, ja ne ovat kaventuneet entisestään vuoteen 2008 verrattuna. Myöskään vanhempien työttömyys ei merkittävällä tavalla erottele vastaajia seksuaalikokemusten yleisyydessä.

Kielen yhteys on pysynyt melko muuttumattomana, eli erityisesti tyttöjen kohdalla seksuaalikokemukset olivat suomenkielisillä nuorilla hieman yleisempiä kuin ruotsinkielisillä. Ero näiden kieliryhmien välillä on kuitenkin kaventunut. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna havaitaan, että yhdeksäsluokkalaaisilla pojilla vuonna 2013 kielen yhteyttä kokemukseen ei ole havaittavissa tai se on jopa päinvastainen kuin aiemmin ja nuorilla keskimäärin. Muuta kuin suomea tai ruotsia kotonaan puhuvat nuoret raportoivat keskimääräistä enemmän kokemuksia sekä vuonna 2008 että 2013. (Liitetaulukko 37.)

Kuudesluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa

Vain harva kuudesluokkalaainen ilmoitti seksuaalikokemuksesta aikuisen kanssa. Sekä tytöistä että pojista näitä kokemuksia oli vuosina 2008 ja 2013 alle prosentista kahteen prosenttiin ikäluokasta (liitetaulukko 38). Valtaosa kokemuksista oli seksuaalista koskettamista, joka ei johtanut yhdyntään.

Suurin osa kuudesluokkalaisten seksuaalisesta kanssakäymisestä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa oli alkanut kuluneen vuoden aikana eli lapsen ollessa 11–12-vuotias. Vuoteen 2008 verrattuna vaikuttaa siltä, että kokemukset alkaisivat kuudesluokkalaisilla aiempaa varhaisemmin, mutta tässä tapauksessa aineistonkeruujankohta on saattanut vaikuttaa tuloksiin. Vuonna 2008 kysely toteutettiin keväällä, jolloin osa lapsista oli jo ehtinyt täyttää 13 vuotta. Vuoden 2013 kysely puolestaan toteutettiin syksyllä koulujen alkaessa, jolloin koko ikäluokka ei ollut vielä täyttänyt edes 12 vuotta. Tämä saattaa olla myös yksi selitys siihen, miksi kuudesluokkalaisten kokemukset näyttävät vähentyneen, ja miksi aiempaa niin paljon pienempi osuus kokemuksista oli tapahtunut 12-vuotiaille. Koska vuonna 2013 pojat raportoivat kokemuksia puolet tyttöjen määrästä, kertoo tulos lähinnä tyttöjen seksuaalikokemusten alkamisistä. (Kuvio 18, liitetaulukko 39.)

Kuvio 18. Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 2008 ja 2013, %.

Kuudesluokkalaisten seksuaalikokemuksissa perheeseen liittyvien taustatekijöiden yhteys kokemusten yleisyyteen on vähäisempi kuin yhdeksäsluokkalaisilla. Tulokset ovat kuitenkin hyvin samansuuntaisia kuin vanhemmassa ikäluokassa. Koska kuudesluokkalaisilla kokemuksia kokonaisuudessaankin on hyvin vähän, ei niiden yleisyyttä taustamuuttujien mukaan eritellä tässä tarkemmin.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Juridisesti lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi määritellään sukupuoliyhteys 16 vuotta nuoremman lapsen kanssa sekä koskettelu tai muunlainen seksuaalinen teko, joka on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä. Myös lapsen yllyttäminen tekoon on hyväksikäyttöä. (RL 20:6 §.) Lähes kaikki tähän kyselyyn vastanneet ovat alle 16-vuotiaita, joten kokemukset vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa voidaan teon luonteesta ja osapuolten kehitystasosta riippuen määritellä hyväksikäytöksi. Niilläkin, jotka ovat täyttäneet 16 vuotta, sijoittuvat tapaukset yleensä aikaan ennen 16 vuoden ikää.

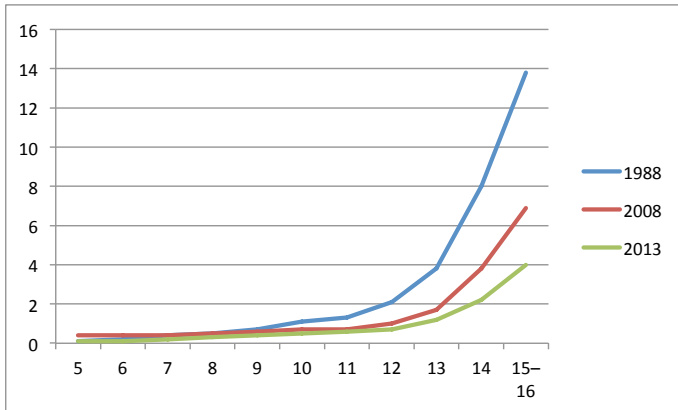
Tässä tutkimuksessa seksuaalinen hyväksikäyttö on määritelty pääosin samoilla perusteilla, joilla ilmiötä on aiemmin tarkasteltu vuosien 2008 ja 1988 lapsiuhritutkimuksissa (ks. Ellonen & Sariola 2008; Sariola & Uutela 1994). Seksuaaliseksi hyväksikäytöksi määritellään tapaukset, joissa toinen osapuoli on vastaajaa vähintään viisi vuotta vanhempi ja kokemus sisältää vähintään yhden seuraavista teoista: sukupuolielinten paljastaminen, sukupuolielinten koskettelu vaatteiden päältä tai alta, yhdynnän jäljittely ja yhdyntä (ks. taulukko 12). Seksuaalisen kanssakäymisen muodosta riippumatta kaikki pakkoa tai väkivaltaa sisältäneet kokemukset luokiteltiin seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Vuosina 1988 ja 2008 lapsiuhritutkimuksissa hyväksikäyttötapauksista rajattiin pois ne, jotka ilmoitettiin ystävän kanssa tapahtuneiksi, mikäli tapauksessa ei käytetty pakkoa eikä väkivaltaa. Taustalla on ollut ajatus siitä, että ikäerosta huolimatta vapaaehtoiset seurustelusuhteet tulisi sulkea hyväksikäytön määritelmän ulkopuolelle. Tällä kertaa myös ystävien kanssa ilmoitetut tapaukset päätettiin ottaa mukaan, sillä lapsen tai nuoren oma arvio suhteen laadusta ei yksiselitteisesti ole muun yhteiskunnan ja lain näkökulmasta peruste hylätä hyväksikäyttöepäily. Osapuolten ikäero on tähän tutkimukseen huomioitu aiemmasta poiketen siten, että jos nuori on ensin vastannut hänellä olevan seksuaalikokemuksia vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa, mutta jatkokysymysten perusteella ikäero on ollut alle viisi vuotta, ei tapausta lähtökohtaisesti ole pidetty seksuaalisena hyväksikäyttönä. Osa on jättänyt vastaamatta oman tai toisen henkilön iän tapahtumahetkellä, jolloin ikäeron oletetaan olleen vähintään viisi vuotta. Alle viiden vuoden ikäeron tapauksetkin on luokiteltu hyväksikäytöksi, mikäli niissä on käytetty pakkoa tai väkivaltaa. Hyväksikäytön esiintyvyys on tätä tutkimusta varten laskettu tässä kuvatuin uusin kriteerein kaikkien kolmen kyselykerran aineistoista.

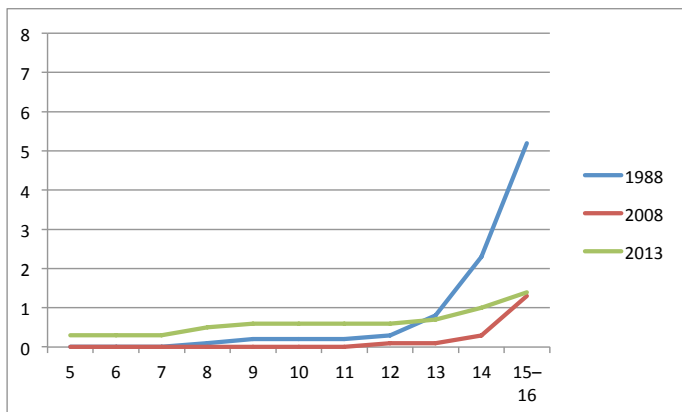
Vuonna 2013 yhdeksäsluokkalaisista tytöistä noin neljällä prosentilla oli hyväksikäytöksi luokiteltavia seksuaalikokemuksia. Viisi vuotta aiemmin vastaavia tapauksia oli seitsemällä prosentilla ja vuonna 1988 14 prosentilla yhdeksäsluokkalaisista tytöistä. Yhdeksäsluokkalaisista pojista kokemuksia oli vuonna 1988 viidellä prosentilla, kun vastaava osuus

kahdella viimeisimmällä kyselykerralla oli noin yksi prosentti. Muutos hyväksikäyttötapausten määrässä on päinvastainen kuin tuomioistuimissa käsitellyissä hyväksikäyttötapauksissa, jotka puolestaan ovat selvästi lisääntyneet 2000-luvulla (Hinkkanen 2009). Tulos vahvistaa oletusta siitä, että tosiasiaissa hyväksikäyttötapausten määrän sijaan viime vuosina on lisääntynyt viranomaiskontrollin ja kiinnijäämisriskin myötä tapausten ilmitulo.

Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten yleisyys ensimmäisen kokemuksen alkamisiän mukaan on esitetty kuviossa 19 (liitetaulukko 40). Kuvioista havaitaan, että seksuaalikokemusten lisäksi on vähentynyt niihin liittyvä hyväksikäyttö, ja suurin osa hyväksikäyttökokemuksista on edelleen koettu 12 ikävuoden jälkeen. Myös pojilla (kuvio 20 ja liitetaulukko 40) hyväksikäyttökokemukset painottuivat teini-ikään vuosien 1988 ja 2008 kyselyissä, mutta jakautuvat nyt aiempaa tasaisemmin eri ikävuosille. Pojilla kokemuksia on kuitenkin kaiken kaikkiaan hyvin vähän, joten yksittäisetkin tapaukset vaikuttavat kuvaajan muotoon.

Kuvio 19. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiän mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

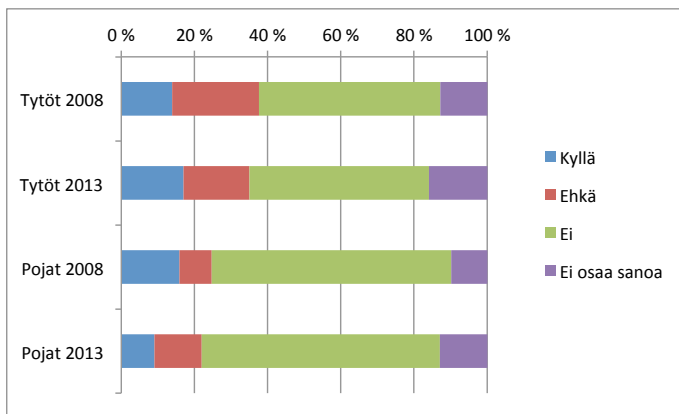
Kuvio 20. Yhdeksäsluokkalaisten poikien hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiän mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

Tässä tutkimuksessa käytetty lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määritelmä ottaa mukaan enemmän tapauksia verrattuna aiemmin raportoituun erityisesti vuoden 1988 aineiston kohdalla (vrt. Ellonen & Sariola 2008; Sariola & Uutela 1994). Mikäli rajaamme pois hyväksikäyttötapausten ne, jotka ilmoitettiin ystävän kanssa koetuiksi ja joissa ei käytetty pakkoa tai väkivaltaa, putoaa yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen kokeman hyväksikäytön osuus vuodelta 1988 lähes puoleen eli noin seitsemään prosenttiin. Ero kohdistuu lähinnä yli 10-vuotiaiden kokemuksiin, eli ystävien kanssa ilman pakkoa ja väkivaltaa koettuja kokemuksia on pääasiassa sitä vanhemmilla. Vastaavien tapausten pois jättämisellä on tyttöjen kohdalla vaikutusta myös vuosien 2008 ja 2013 lukuihin, joskaan ei läheskään yhtä merkittävästi. Vuoden 2008 hyväksikäyttötapauksissa ero kriteerien mukaan on noin kaksi prosenttiyksikköä ja 2013 aineiston tapauksissa yhden prosenttiyksikön. (Liitetaulukko 41.) Kuitenkin riippumatta siitä, käytetäänkö lapsen seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyyden mittaamiseen edellä mainituista laajaa vai suppeampaa määritelmää, on hyväksikäyttö vähentynyt parinkymmenen vuoden takaisesta. Kahden viimeisimmän kyselykerran perusteella näyttää siltä, että laskeva trendi on jatkunut myös 2000-luvun alussa.

Lasten ja nuorten omat kokemukset hyväksikäytöstä

Vuosina 2008 ja 2013 kysyttiin myös, oliko kokemus aikuisen kanssa vastaajan omasta mielestä seksuaalista hyväksikäyttöä. Vaikka seksuaalikokemusten määrä kokonaisuudessaan on vähentynyt, kokemukset hyväksikäytöstä jakautuvat sukupuolen mukaan tarkasteltuna pääosin entiseen tapaan. Myös ikäryhmiä verrattaessa vastaukset jakautuvat samansuuntaisesti, joten kuviossa 21 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten omat kokemukset hyväksikäytöstä on esitetty yhdessä. Ikäryhmittäin tulokset on esitelty alla tekstissä sekä liitetaulukoissa 42 ja 43.

Valtaosa sekä tytöistä että pojista koki edelleen, että seksuaalikoke-
mus aikuisen kanssa ei ollut hyväksikäyttöä. Tytöt raportoivat nyt hieman poikia yleisemmin kokeneensa kanssakäymisen aikuisen kanssa seksuaalisena hyväksikäyttönä, kun aiemmin eroa sukupuolten välillä ei tässä suhteessa juuri ollut. Kuudesluokkalaisista tytöistä reilu viidennes ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 16 prosenttia oli kokenut seksuaaliko-
muksen aikuisen kanssa hyväksikäytöksi. Erityisesti yhdeksäsluokkalai-
silla tytöillä tapauksen hyväksikäytöksi kokeneiden osuus hieman kasvoi verrattuna vuoteen 2008, mutta kyllä- ja ehkä-vastausten yhteenlaskettu osuus oli kuitenkin molempina vuosina lähes sama. (Kuvio 21.)

Kuvio 21. Kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaaliko-
muksessa vuosina 2008 ja 2013, %.

Pojista kokemuksen aikuisen kanssa koki hyväksikäytöksi noin joka kymmenes, eli harvempi kuin vuonna 2008. Kuudesluokkalaisilla pojilla kokemuksia oli vain yksittäisiä, mutta yli puolet koki edelleen, että kokemus ei ollut hyväksikäyttöä. Yhdeksäsluokkalaiset pojat kokivat sekä vuonna 2008 että 2013 vielä nuorempiakin yleisemmin, että kokemus ei ollut seksuaalista hyväksikäyttöä. Vastauksissaan epävarmojen eli En osaa sanoa -vaihtoehdon valinneiden osuudet kasvoivat molemmilla sukupuolilla ja luokka-asteilla.

Niiden tapausten määrä, jotka lapset ja nuoret itse kokevat hyväksikäytöksi, on huomattavasti pienempi kuin lakiin perustuvan hyväksikäyttömääritelmän täyttävien. Tässä mielessä seksuaalisen hyväksikäytön kuvassa ei ole viime vuosina tapahtunut suurta muutosta. Kun tarkastelemme, miten lasten ja nuorten oma kokemus hyväksikäytöstä vastaa lakiin pohjautuvaa määritelmää hyväksikäytöstä, havaitaan muutos siinä, miten nuoret näitä kokemuksia tulkitsevat. Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa 46 prosenttia yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttötapauksista oli sellaisia, joita nuoret itse eivät kokeneet hyväksikäytöksi. Vuonna 2013 vastaavia tapauksia 40 prosenttia hyväksikäyttökokemuksista, ja vastaavasti samaa mieltä lainsäädännön kanssa olevien osuus kasvoi. (Liitetaulukko 44.) Nuorten käsitykset hyväksikäytöstä vaikuttavat siis lähentyneen lain määritelmää.

Insesti

Sukupuoliyhteys oman lapsen tai tämän jälkeläisen, oman vanhemman tai isovanhemman kanssa on lain mukaan rangaistava teko (RL 17 § 22). Arkikielessä inestistä puhutaan kuitenkin usein myös viitattaessa muiden samassa taloudessa asuvien, esimerkiksi isä- tai äitipuolen harjoittamaan hyväksikäyttöön. Vanhemmuuteen rinnastettava suhde huomioidaankin esimerkiksi lain tulkinnessa perusmuotoisen ja törkeän rikoksen välillä (Hinkkanen 2009, 37–39). Tarkastelemme tässä yhteydessä kaikkia ilmoitettuja inestisiä kokemuksia huomioiden myös kokemukset eibiologisten vanhempien kanssa sekä kokemukset, jotka eivät ole edenneet yhdyntään asti.

Seksuaalikokemuksia biologisten vanhempien, isovanhempien tai sisarusten kanssa ilmoitti vuonna 2013 kahdeksan tyttöä. Tytöistä kuusi oli yhdeksäsluokkalaisia ja kaksi kuudesluokkalaisia. Inestitapauksista jätettiin pois kolmen yhdeksäsluokkalaisten pojan vastaukset, jotka voitiin yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa tunnistaa pilailuvastauksiksi. Inestitapausten määrä on selvästi pienempi kuin vuosina 1988 ja 2008.

Vuosien 1988 ja 2008 aineistoista on aiemmin tarkasteltu erityisesti yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksuaalikokemuksia isän tai isäpuolen kanssa (Ellonen & Sariola 2008, 105–106; Sariola 1990, 87–93). Vuon-

na 1988 seksuaalikokemuksia isän tai isäpuolen kanssa ilmoitti viisi tyttöä tuhannesta, vuonna 2008 kolme tuhannesta ja vuonna 2013 yksi tuhannesta (0,1 % tytöistä). Kokemuksen biologisen isän kanssa ilmoitti yhdeksäsluokkalaisista tytöistä vuonna 2013 yksi ja isäpuolen kanssa niin ikään yksi tyttö. Vuonna 2008 vastaavat luvut olivat sekä isien että isäpuolten osalta neljä tyttöä, ja vuonna 1988 kokemuksia isien kanssa ilmoitti kahdeksan ja isäpuolten kanssa 10 tyttöä. Vuosilta 2008 ja 2013 on saatavilla myös tieto kuudesluokkalaisista tytöistä, joista aiemmin kokemuksia biologisen isän kanssa oli viidellä ja isäpuolen kanssa kahdella. Vuoden 2013 aineistossa kuudesluokkalaisista tytöistä kaksi ilmoitti kokemuksen isän kanssa ja kokemuksia isäpuolten kanssa kuudesluokkalaiset eivät raportoineet lainkaan.

Vuonna 2013 koko aineiston kaikissa isä-tytär ja isäpuoli-tytär kokemuksissa aikuinen oli ollut aloitteentekijä. Viidestä tapauksesta kolmessa isä tai isäpuoli oli käyttänyt pakkoa, uhkailua tai kiristämistä, yhdessä oli käytetty väkivaltaa. Yhteen tapaukseen ei liittynyt fyysistä kontaktia, kahteen sisältyi fyysistä kontaktia ja kaksi tapausta oli edennyt yhdyntään. Yhdyntään edenneistä tapauksista toinen ilmoitettiin biologisen isän ja toinen isäpuolen kanssa. Tapauksia kuvattiin inhon ja pelon tuntein.

Inesititapauksia isovanhempien kanssa oli nyt aineistossa kolmella yhdeksäsluokkalaisella, jotka kaikki olivat niin ikään tyttöjä. Kaikki kokemukset olivat koskettamista ilman yhdyntää, ja aloitteentekijänä oli ollut isoisä. Kokemuksia kuvattiin hyvin kielteisiksi, yksi koki tilanteen seksuaalisena hyväksikäyttönä ja kaksi muuta olivat asian suhteen epävarmoja ("Ehkä" ja "En osaa sanoa" -vastaukset). Kuudesluokkalaiset eivät ilmoittaneet kokemuksia isovanhempien kanssa.

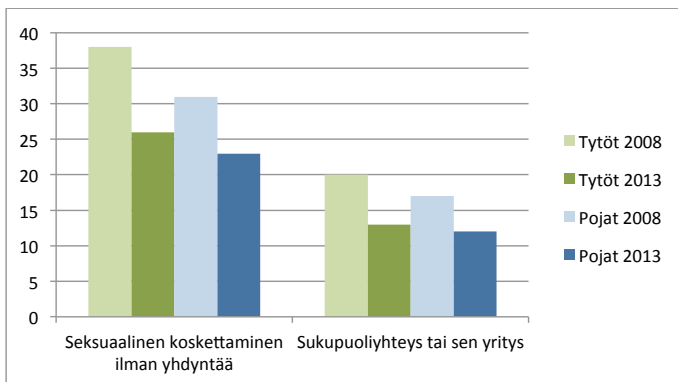
Seksuaalikokemuksen vähintään viisi vuotta vanhemman sisaruksen kanssa ilmoitti yksi kuudesluokkalainen tyttö. Kyseessä oli kosketus ilman yhdyntää. Tapauksissa tytön veli oli käyttänyt pakkoa, uhkailua tai kiristämistä, mutta ei väkivaltaa eikä lahjontaa. Vastaaja kuvasi tilanteita hyvin kielteisiksi ja koki niiden myös olleen seksuaalista hyväksikäyttöä. Molemmat osapuolet olivat kuitenkin tapahtumien aikaan lapsia, sillä vastaaja ilmoitti omaksi iäkseen tapauksen sattuessa viisi vuotta ja veljen 11 vuotta. Kysyttäessä yhdeksäsluokkalaisilta ikätovereiden välisestä seksuaalisesta kanssakäymisestä erityyppisiä kokemuksia veljen tai sisaren kanssa ilmoitti seitsemän eri vastaajaa, joista osalla oli useampi erityyppinen kokemus sisaruksen kanssa. Näistä neljä oli tyttöjä ja kolme poikia. Seksuaalikokemus ilman kosketusta oli neljällä vastaajalla, kuudessa tapauksessa kokemus sisälsi seksuaalista koskettamista ja neljässä edettiin yhdyntään. Tapauksista kuudessa oli käytetty pakkoa, uhkailua tai kiristämistä.

Seksuaalikokemukset ikätovereiden kanssa

Yhdeksäsluokkalaисilta kysyttiin aikuisen kanssa koettujen seksuaaliko-
kemusten lisäksi myös kokemuksia ikätovereiden eli korkeintaan neljä
vuotta vanhempien henkilöiden kanssa. Kysymykset esitettiin erikseen
kolmen eriasteisen kokemuksen osalta: seksuaalinen kanssakäyminen il-
man fyysistä kontaktia, seksuaalinen kanssakäyminen fyysisellä kontak-
tilla mutta ilman yhdyntää sekä yhdyntä. Tarkastelemme tässä yhteydessä
lyhyesti kahden viimeksi mainitun kategorian kokemuksia.

Työistä 26 prosenttia vastasi kokeneensa seksuaalista koskettamista
ikätoverin kanssa. Kokemuksia on nyt selvästi harvemmalla kuin vuonna
2008, jolloin vastaavaa ilmoitti kokeneensa 38 prosenttia tytöistä. Pojista
seksuaalista koskettamista raportoi 23 prosenttia, kun viisi vuotta aiemmin
vastaavia kokemuksia oli 31 prosentilla. Myöskään yhdyntä ikätoverin
kanssa ei ole yhtä yleinen kokemus kuin ennen, sillä tytöillä pudotusta ai-
empaan kyselykertaan on seitsemän prosenttiyksikköä (ennen 20 %, nyt
13 %) ja pojilla viisi prosenttiyksikköä (ennen 17 %, nyt 12 %). (Kuvio 22
ja liitetaulukko 45.) Nuorten seksuaaliko-
kemusten vähenemisen trendi on
yhdenmukainen suomalaisen aikuisväestön seksikäyttäytymisessä tapahtu-
neiden muutosten kanssa, sillä esimerkiksi nuorten aikuisten yhdyntäak-
tiivisuus on vähentynyt selvästi 2000-luvun alussa (Kontula 2009, 233).

Kuvio 22. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätovereiden kanssa vuosina 2008 ja 2013, %.

Kummallakaan sukupuolella seksuaalisen koskettamisen kokemukset eivät siis ole yhtä yleisiä kuin vuonna 2008, ja sukupuolten välinen ero kokemusten yleisyydessä on hieman kaventunut. Niillä nuorilla, jotka kokemuksia ilmoittivat, kokemuksia oli suunnilleen yhtä paljon kuin aiemminkin. Ainoastaan yhdynnässä ikätoverin kanssa yli kymmenen kertaa olleiden osuus kasvoi muutamalla prosenttiyksiköllä vuoteen 2008 verrattuna, joten näiden nuorten osuus yhdynnän kokeneista on hieman yli kolmannes. Hieman yli viidennes nuorista on kokenut muita fyysisen kontaktin sisältäviä kokemuksia 2–3 kertaa. (Liitetaulukko 46 ja 47.) Kumppaneiden lukumäärissäkään ei ole tapahtunut suuria muutoksia, sillä edelleen noin puolet seksuaalisen koskettamisen kokemuksista ilman yhdyntää on koettu yhden ihmisen kanssa (liitetaulukko 48). Yhden kumppanin kanssa yhdynnässä oli puolestaan ollut 61 prosenttia tytöistä ja 58 prosenttia pojista (liitetaulukko 49.)

Pakottamista ja lahjontaa sisältäneitä seksuaalikokemuksia ikätoverin kanssa ilmoitti 1–2 prosenttia nuorista. Tytöistä pakottamista seksuaalisen koskettamisen yhteydessä ilmoitti kokeneensa kaksi prosenttia ja lahjontaa yksi prosentti. Sukupuoliyhteyteen edenneissä kokemuksissa pakottamista raportoi vuonna 2008 kolme prosenttia ja vuonna 2013 kaksi prosenttia tytöistä. Vuonna 2008 tytöt eivät ilmoittaneet lainkaan lahjontaa yhdyntään edenneissä tapauksissa, mutta vuonna 2013 lahjontaa ilmoitti kokeneensa yksi prosentti.

Pojista pakottamista seksuaalisen koskettamisen yhteydessä raportoi viisi vuotta aiemmin kaksi prosenttia ja nyt yksi prosentti. Lahjontaa seksuaalisen koskettamisen yhteydessä oli molemmilla kyselykerroilla kokenut prosentti pojista. Yhdyntään edenneissä tapauksissa lahjontaa raportoi kaksi prosenttia pojista sekä vuonna 2008 että 2013. Vastaavissa tilanteissa pakottamista oli kokenut vuonna 2008 kaksi prosenttia ja vuonna 2013 kolme prosenttia pojista. (Liitetaulukot 50 ja 51.)

7 HARRASTUKSISSA KOETTU VÄKIVALTA

Vuonna 2013 lapsiuhritutkimuksessa kysyttiin uutena kokonaisuutena lasten ja nuorten ohjattujen harrastusten piirissä kokemasta väkivallasta. Lomakkeessa ohjatulla harrastuksella tarkoitettiin esimerkiksi urheiluharrastusta, yhdistys- tai järjestötoimintaa, partiota, soitto- tai laulutunteja tai muuta harrastusta, joka on ohjaajan tai valmentajan vetämää toimintaa. Erikseen mainittiin, että harrastustoiminnalla ei tässä yhteydessä viitata nuorten keskinäiseen vapaamuotoiseen toimintaan. Vastaajilta kysyttiin harrastuksen aikuistoimijoiden – valmentajien tai ohjaajien – heihin kohdistamasta väkivallasta. Lähtökohdaksi otettiin Edinburghin yliopiston Child Protection Research Centren kyselylomake, jonka avulla on kartoitettu ohjattuun urheiluharrastukseen osallistuvien lasten väkivaltakokemuksia (Alexander & Stafford & Lewis 2011). Kysymys on muotoiltu seuraavasti: *Edellä mainitsemasi harrastuksen parissa, onko valmentaja tai harrastuksen ohjaaja tehnyt sinulle jotakin seuraavista?* Vastausvaihtoehtoina oli ”Ei koskaan”, ”Joskus” ja ”Usein”. Kysytyt väkivallan muodot olivat seuraavat:

- Pilkannut tai nimitellyt sinua.
- Kiroillut tai huutanut sinulle vihaisesti.
- Uhkaillut sinua väkivallalla.
- Uhkaillut sinua muuten kuin väkivallalla, esimerkiksi joukkueesta tai ryhmästä erottamisella.
- Tarjonnut sinulle alkoholia, tupakkaa tai huumeita.
- Tarttunut kiinni tai tönäissyt sinua väkivalloin.
- Lyönyt sinua.
- Kertonut seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita.
- Kosketellut sinua seksuaalisesti.
- Yrittänyt suudella tai suudellut sinua.
- Ehdottanut sinulle yhdyntää tai suuseksiä.
- Pakottanut sinut yhdyntään tai suuseksiin.

Yllä mainituista häirinnän, väkivallan ja rikoksen muodoista neljä ensimmäistä, pilkkaaminen tai nimittely, kiroilu tai huutaminen, väkivallalla uhkaaminen sekä muuten kuin väkivallalla uhkaaminen, on luokiteltu henkisen väkivallan kokonaisuudeksi. Tarttuminen tai töniminen sekä lyöminen vastaavasti yhdessä mittaavat kohdattua fyysistä väkivaltaa. Muuttujien ”kosketellut sinua seksuaalisesti”, ”yrittänyt suudella tai suudellut sinua”, ”ehdottanut sinulle yhdyntää tai suuseksiä” ja ”pakottanut sinut yhdyntään tai suuseksiin” on tässä katsottu kokoavan yhteen erilaisia seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muotoja.

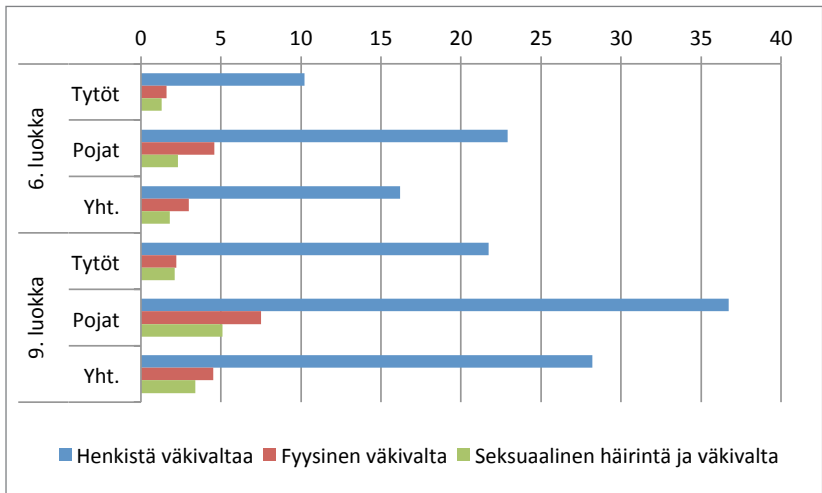
Muuttujat ”tarjonnut sinulle alkoholia, tupakkaa tai huumeita” ja ”kertonut seksiin liittyviä vitsejä ja tarinoita” ovat vaikeasti luokiteltavissa. Vaikka päihteiden välittäminen alaikäiselle on lainsäädännöllisesti

rikos, ja seksiin liittyvien vitsien ja tarinoiden kertominen voidaan usein kokea seksuaalisena häirintänä, on näiden tulkinta paljon kontekstisidonnaisempaa kuin muiden muuttujien. Molemmat voivat olla osana tietyn-tyyppisen yhteisöllisyyden rakentamista, jonka vastaanottava taho, siis tutkimuksen vastaajat, voivat kokea positiivisesti tai negatiivisesti. Siksi henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallantekoja ryppäinä tarkastellessa nämä muuttujat on jätetty pois.

Tähän kysymyssarjaan ovat vastanneet vain ne lapset ja nuoret, jotka ilmoittivat, että heillä on jokin ohjattu harrastus. Heitä oli kaikista vastaajista 66 prosenttia (N=7409). Suosituimpia ohjattuja harrastuksia ovat liikuntaharrastukset: suuri enemmistö (75 %) niistä, joilla oli ohjattu harrastus, harrasti jotakin urheilua tai liikuntaa. Harrastuksiin osallistuminen vaihteli sekä sukupuolen että luokka-asteen mukaan: tytöistä 70 prosenttia ja pojista 62 prosenttia kertoi harrastavansa jotakin ohjattua toimintaa; vastaavasti kuudesluokkalaisista 74 prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista 56 prosenttia. Se joukko, joka on vastannut harrastuksissa kohdattua väkivaltaa koskevaan kysymykseen, on siten näitä osuuksia vastaavalla tavalla vinoutunut sukupuolen ja luokka-asteen mukaan.

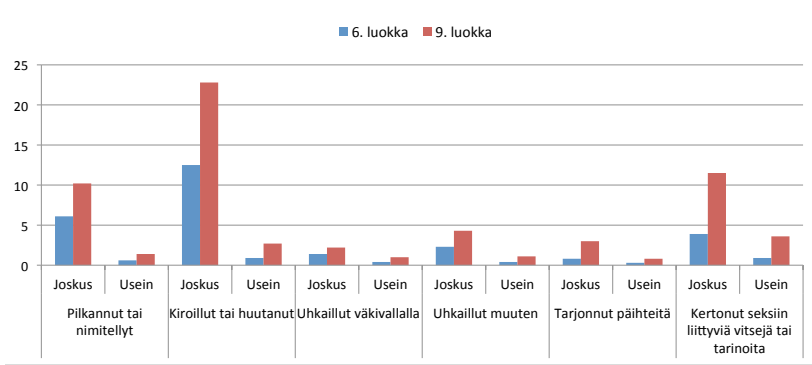
Harrastuksessa kohdatun väkivallan määrä

Kysytyistä väkivallan ja häirinnän muodoista yleisimmin vastaajat raportoivat kohdanneensa harrastuksen ohjaajan taholta henkisen väkivallan muotoja. Jotakin henkisen väkivallan muotoa oli kohdannut alemmalla luokka-asteella olevista vastaajista 16 prosenttia ja ylemmällä luokka-asteella peräti 29 prosenttia. Näihin osuuksiin verrattuna fyysiset ja seksuaaliset väkivallanteot olivat suhteellisen harvinaisia. Fyysisistä väkivaltaa – tarttumista, tönimistä tai lyömistä – oli kohdannut harrastuksen ohjaajan taholta kolme prosenttia kuudesluokkalaisista vastaajista ja viisi prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Jotakin seksuaalisen häirinnän tai väkivallan muotoa oli kohdannut kuudesluokkalaisista vastaajista kaksi prosenttia ja yhdeksäsluokkalaisista kolme prosenttia. (Kuvio 23, liitetaulukko 52.) Luokka-asteen vaikutus harrastuksen ohjaajan taholta kohdattuun väkivaltaan vastaa näin aiempia havaintoja: väkivallan läsnäolo lasten ja nuorten arjessa lisääntyy iän myötä.

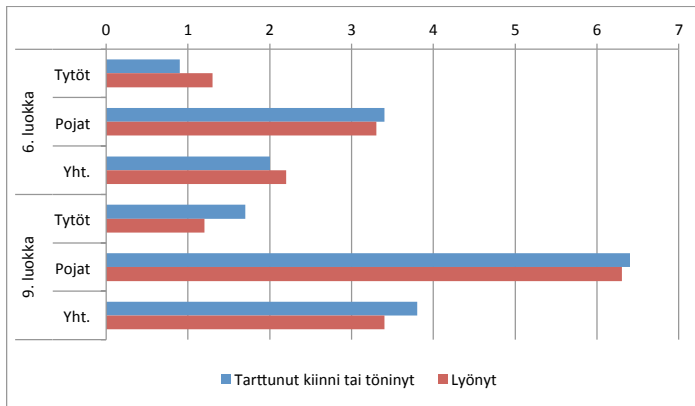
Kuvio 23. Väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Henkisen väkivallan muodoista useimmin raportoitiin kiroilusta tai vihaisesta huutamisesta, jota oli kohdannut harrastuksen ohjaajan taholta 13 prosenttia kuudesluokkalaisista ja 26 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Myös pilkkaaminen tai nimittely oli verraten yleistä. Sen sijaan muista henkisen väkivallan muodoista, väkivallalla uhkaamisesta ja muuten kuin väkivallalla uhkaamisesta kerrottiin huomattavasti harvemmin. Henkisen väkivallan ohella useimmin raportoitiin harrastuksen ohjaajan kertoneen seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita, joita oli kuullut kuudesluokkalaisista viisi prosenttia – pojista kahdeksan prosenttia – ja yhdeksäsluokkalaisista 15 prosenttia – pojista 26 prosenttia. Kokemukset päihteiden tarjoamisesta harrastuksen yhteydessä olivat melko harvinaisia, niistä raportoi reilu prosentti kuudesluokkalaisista vastaajista ja vajaa neljä prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. (Kuvio 24, liitetaulukko 53.)

Kuvio 24. Onko valmentaja tai harrastuksen ohjaaja tehnyt sinulle jotakin seuraavista: pilkannut tai nimitellyt, kiroillut tai huutanut, uhkaillut väkivallalla, uhkaillut muuten, tarjonnut päihteitä, kertonut seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita? Joskus ja usein vastanneet (%).

Sukupuoli muokkasi merkittävästi väkivaltakokemuksia harrastusten piirissä, kuitenkin poiketen siitä, mitä on todettu sukupuolen vaikutuksesta aiempien muuttujien kohdalla. Siinä missä useiden kysymyspattereiden kohdalla tytöt poikia useammin raportoivat erilaisista henkisen ja lievän fyysisen väkivallan muodoista, harrastuksessa kohdatusta väkivallasta kysyttäessä pojat raportoivat useammin niin henkisen ja fyysisen kuin myös seksuaalisen väkivallan kokemuksista (kuvio 24, liitetaulukko 53). Fyysisen väkivallan osalta tyttöjen ja poikien eroa on avattu kuviossa 25. Jo kuudesluokkalaisten keskuudessa tyttöjen ja poikien välinen ero oli huomattava, ja kasvoi entisestään siirryttäessä ylemmälle luokka-asteelle. Yhdeksäsluokkalaisista pojista 6 prosenttia raportoi harrastuksen ohjaajan lyöneen joskus tai usein – yhdeksäsluokkalaisista tytöistä hieman yli prosentti. Tyttöjen joukossa fyysisen väkivallan kokemukset harrastuksessa lisääntyivät vain vähän siirryttäessä kuudennelta luokka-asteelta yhdeksännelle, poikien keskuudessa ne lisääntyivät selvästi.

Kuvio 25. Fyysisistä väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneet (%), luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Sukupuolen vaikutus oli tilastollisesti merkitsevä kaikissa muissa tapauksissa paitsi nuorempien vastaajien joukossa koskien seksuaalisen väkivallan muuttujia ”kosketellut seksuaalisesti”, ”ehdottanut yhdyntää tai suuseksiä” ja ”pakottanut yhdyntään tai suuseksiin”, joita kuudesluokkalaisten tytöt ja pojat olivat siis kohdanneet suunnilleen yhtä harvoin. Reilu yksi prosentti kuudesluokkalaisten ja noin 3 prosenttia yhdeksäsluokkalaisten raportoi seksuaalisesta kosketelusta ja suutelusta tai suuteluyrityksestä, muista seksuaalisista teoista vielä pienempi osuus. (Liitetaulukko 53.)

Voidaan ajatella, että se, että pojat kohtaavat harrastuksessaan tyttöjä useammin aggressiivista käyttäytymistä ja fyysisistä väkivaltaa on osaltaan yhteydessä poikavaltaisten (joukkueurheilu)lajien toiminta- ja kommunikaatiokulttuuriin. Sukupuolten välisen eron laajuus ja se, että myös tyypillisemmin tyttöihin yhdistetyt seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muodot olivat useammin poikien raportoimia, on kuitenkin hieman yllättävää. Usein harrastusten ajatellaan olevan lapsille ja nuorille positiivinen ja erilaisia valmiuksia kehittävä vapaa-ajanvieton tapa (ks. Aaltonen ym. 2011, 50). Henkisen ja fyysisen väkivallan verraten voimakas läsnäolo lasten ja nuorten, erityisesti poikien, harrastuksissa antaa kuitenkin aihetta pohtia ja pyrkiä kehittämään avoimuuden, yhdenvertaisuuden, eettisyyden ja turvallisuuden kysymyksiä harrastustoiminnassa.

Harrastuksessa kohdattu väkivalta taustamuuttujittain

Harrastuksessa kohdattua väkivaltaa on tarkasteltu samojen taustamuuttujien mukaan kuin perheenjäseniin kotona tai julkisella paikalla kohdistetun väkivallan näkemistä (taulukko 14).

Taulukko 14. Väkiä väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan.

		Henkistä väkivaltaa		Fyysistä väkivaltaa		Seksuaalista väkivaltaa	
			n		n		n
Perhemalli	Ydinperhe	21	5743	4	5752	2	5737
	Yksinhuoltaja	20	1035	4	1037	2	1030
	Uusperhe	18	448	3	451	2	447
	Muu	21	61	2	62	7	60
Taloudellinen tilanne	Erittäin hyvä	19	2455	3	2460	2	2451
	Melko hyvä	22	3586	4	3593	2	3577
	Jonkin verran vaikeuksia	26	671	4	672	3	667
	Paljon vaikeuksia	38	60	7	60	10	61
	Ei osaa sanoa	17	537	4	539	2	542
Työttömyys	Perheessä työttömyyttä	20	270	4	269	3	269
	Muu tilanne	21	6993	3	7010	2	6981
Syntymämaa	Suomi	21	7098	3	7111	2	7082
	Muu	24	227	10	230	10	230
Vanhempien syntymämaa	Suomi	21	6678	3	6689	2	6662
	Toinen tai molemmat syntyneet muualla	21	604	7	608	6	606
Kotikieli	Suomi	21	6228	3	6239	2	6214
	Ruotsi	20	536	3	538	4	537
	Muu tai suomi ja muu	25	556	7	558	6	555

Toisin kuin perheenjäseniin kohdistetun väkivallan näkemisen kohdalla, perhemuodolla ei ole vaikutusta siihen, kuinka usein lapset ja nuoret kohtaavat harrastuksessa väkivaltaa. Sen sijaan koettu taloudellinen tilanne on jälleen yhteydessä väkivaltakokemusten yleisyyteen: lapset ja nuoret, jotka kokivat perheessään olevan taloudellisia vaikeuksia, kohtasivat muita useammin erilaisia väkivallan muotoja harrastuksessa. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä henkisen ja seksuaalisen väkivallan kohdalla.

Ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset vastaajat näyttivät myös harrastusten piirissä kohtaavan muita enemmän väkivaltaa. Vastaajan oman ja hänen vanhempiansa ulkomaalaistaustan kohdalla ero näkyy selkeimmin fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemusten kohdalla, henkisen väkivallan kokemusten osalta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Vastaajat, jotka olivat syntyneet Suomen ulkopuolella, olivat noin kolme kertaa useammin kokeneet fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta. Kotikielen yhteys väkivaltakokemuksiin on samansuuntainen: kaikkia väkivallan muotoja harrastuksissa kohtasivat eniten lapset ja nuoret, jotka puhuvat kotonaan (myös) muita kieliä kuin suomea. (Taulukko 14.) Nämä havainnot yhdessä sen kanssa, että aiemmassa kyselytutkimuksessa monikulttuurisia taustoja edustavat nuoret ovat nimenneet vapaa-ajantoimintoihin osallistumisensa esteiksi useimmin ohjaajien ja muiden nuorten ennakkoluuloisuuden (Harinen 2005), herättävät vakavia kysymyksiä harrastustoiminnan etnisestä yhdenvertaisuudesta.

Tarkasteltaessa väkivaltakokemuksia sen mukaan, minkä tyyppisessä harrastustoiminnassa vastaajat olivat mukana, huomataan, että henkistä väkivaltaa kohtasivat useimmin ne, jotka osallistuivat ohjattuun urheiluharrastukseen: heistä lähes neljännes (25 %) oli kohdannut harrastuksen ohjaajan taholta henkistä väkivaltaa, kun järjestötoiminnassa ja muissa harrastuksissa olevien joukossa osuus oli reilut 11 prosenttia ja soiton tai laulun harrastajien joukossa 7 prosenttia. Fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemukset sen sijaan eivät olleet yhteydessä harrastuksen tyyppiin. (Liitetaulukko 54.) Harrastustyyppikohtainen erottelu ei kuitenkaan kenties ole kovin relevantti, sillä lähes kolme neljästä jonkin harrastuksen maininneesta vastaajasta on nimennyt urheiluharrastuksen, joka näin kattaa valtavan variaation erilaisia harrastuksia sekä suurimman osan kysymykseen vastanneista lapsista ja nuorista.

8 VÄKIVALTA SÄHKÖISTEN VIESTIMIEN KAUTTA

Tässä luvussa tarkastellaan lasten ja nuorten kokemaa väkivaltaa, joka liittyy sähköisiin viestimiin: pääasiassa internetiin, mutta myös matkapuhelimiin. Lasten mediabarometrin mukaan kuudesluokkalaisista jopa 85 prosenttia käyttää internetiä ainakin kerran päivässä tai melkein joka päivä (Suoninen 2013). Sähköisen viestinnän yleistyttyä voimakkaasti on yleisesti oletettu, että vastaavasti myös siihen liittyvät riskit ja vaarat ovat laajentuneet. Selvää näyttöä siitä, että nuorten haavoittuvuus verkossa olisi lisääntynyt, ei kuitenkaan ole. (Jones & Mitchell & Finkelhor 2012.)

Tarkastelemme aluksi lyhyesti internetiä lasten ja nuorten tutustumispaikkana, eli yhteystietojen luovuttamista tuntemattomille sekä sellaisten henkilöiden tapaamista, joihin nuoret ovat alun perin tutustuneet internetissä. Lisäksi tarkastelemme sähköisen kiusaamisen ja häirinnän kokemuksia, kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä ja ehdottelusta internetissä sekä internetin kautta alkunsa saaneita seksuaalisen hyväksikäytön tapauksia.

Mittarit

Kysymykset sähköisten viestimien kautta tapahtuvasta väkivallasta on pääosin säilytetty samanlaisina kuin vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa. Kysymysten taustalla on norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA) kehittämä kysymyssarja (Salmi 2008b; Mossige & Stefansen 2007).

Sähköisesti tapahtuvaa kiusaamista ja häirintää kartoitettiin yhdeksällä kysymyksellä teonkuvauksista. Mittaristosta poistettiin vuonna 2008 mukana olleet nuorten omia tekoja koskevat kohdat, mutta muilta osin aiemmat mukana olleet kysymykset säilytettiin. Kysymyspatteristoon lisättiin kolme uutta kysymyskohtaa, joilla pyrittiin entistä kattavammin tavoittamaan erityisesti internetin välityksellä tapahtuvaa kiusaamista ja häirintää. Kysymykset on esitetty taulukossa 15 (2013 lisätyt kysymyskohdat merkitty tähdellä).

Älypuhelimien yleistymisen tarkoittaa, että internet ja sosiaalisen median palvelut kulkevat monen kouluikäisen mukana jatkuvasti. Internet ja matkapuhelimet myös häirinnän ja kiusaamisen välineinä kietoutuvat siten aiempaa enemmän toisiinsa. Tietokoneen ollessa edelleen yleisin laite kuudesluokkalaisten internetinkäyttöön (94 %), käyttää internetiä kännykälläkin jo 56 prosenttia kuudesluokkalaisista (Suoninen 2013). Vanhemmassa ikäryhmässä osuus on todennäköisesti vielä suurempi. Tekstiviesti kommunikaatiovälineenä onkin saattanut menettää merkitystään, kun nuoret viestivät yhä enemmän sosiaalisen median kautta sekä

älypuhelinten pikaviestisovellusten välityksellä. Koska jälkimmäiset ovat kuitenkin käytännössä rinnastettavissa tekstiviesteihin, päätettiin tekstiviestejä koskevat kysymykset säilyttää kyselyssä ennallaan. Jatkossa kysymyksenasettelua lienee kuitenkin syytä arvioida myös käytetyissä viestintäkanavissa tapahtuneiden muutosten valossa.

Taulukko 15. Sähköisten viestimien kautta tapahtunutta kiusaamista ja häirintää kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
	<i>Oletko kokenut jotain seuraavista viimeisen 12 kuukauden aikana?</i>
Kiusaaminen tekstiviestillä	<i>Joku on kiusannut tai haukkunut sinua tekstiviestillä</i>
Uhkaaminen tekstiviestillä	<i>Joku on lähettänyt sinulle puhelimella uhkailevia viestejä</i>
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	<i>Joku on lähettänyt sinulle puhelimella seksuaalisesti häiritseviä viestejä</i>
Huhujen levittäminen internetissä	<i>Joku on levittänyt sinusta huhuja tai kirjoittanut sinusta paha internetissä</i>
Esiintyminen valeprofiililla internetissä*	<i>Joku on esiintynyt internetissä sinuna käyttäen valeprofiilia</i>
Alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin	<i>Joku muu on laittanut kuvan alastomasta vartalostasi</i>
Muunlaisen loukkaavan kuvan laittaminen internetiin*	<i>Joku on laittanut muunlaisen loukkaavan kuvan sinusta internetiin vastoin sinun tahtoasi</i>
Webkamera- tai muun videokuvan laittaminen luvatta internetiin*	<i>Joku on laittanut sinusta webkamera- tai muuta videokuvaa internetiin vastoin tahtoasi</i>

Internetin ja muun teknologian kehittyessä myös niiden välityksellä tapahtuva lasten seksuaalinen hyväksikäyttö saa uusia muotoja, jotka ilmiön tutkimuksessa tulisi tiedostaa (Martellozzo 2012). Kyselyssä internetissä tapahtuneen seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kysymyksiin lisättiin kohta tuntemattoman lapselle lähettämistä alastonkuvista tai esiintymisestä alasti web-kameralle. Seksuaalista häirintää ja ehdottelua kartoittavien kysymysten muoto käy ilmi taulukosta 16. Mikäli vastaaja oli kokenut vähintään yhtä kiusaamisen, häirinnän tai seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun muotoa, kysyttiin lisäksi jatkokysymykset tapauksesta kertomisesta (väkivallasta kertomisesta tarkemmin ks. tämän raportin luku 9).

Kyselyssä selvitettiin myös, onko nuori joutunut fyysisen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi sellaisen henkilön taholta, johon on alun perin tutustunut internetissä. Kysymykset rajaavat pois molemminpuoliseen halukkuuteen perustuvan seksuaalisen kanssakäymisen, josta ei ole maksettu palkkiota. Kysymyksenasettelut on esitetty taulukossa 17.

Taulukko 16. Internetissä tapahtunutta seksuaalista häirintää ja ehdotettua kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
	<i>Oletko kokenut jotain seuraavista viimeisen 12 kuukauden aikana?</i>
Rivo kielenkäyttö internetissä	<i>Onko joku tuntematon henkilö käyttäytynyt sinua kohtaan törkeästi tai käyttänyt rivoa kieltä, kun olet keskustellut hänen kanssaan internetissä?</i>
Seksikkäiden kuvien pyytäminen	<i>Onko joku tuntematon pyytänyt sinua internetissä lähettämään seksikkäitä valokuvia tai videoita sinusta?</i>
Alastonkuvien lähettäminen tai esiintyminen alasti webkameralle*	<i>Onko joku tuntematon lähettänyt sinulle itsestään alastonkuvia tai esiintynyt sinun nähtesi alasti webkameralle?</i>
Seksin ehdottaminen	<i>Onko joku tuntematon ehdottanut sinulle seksiä internetissä?</i>
Palkkion tarjoaminen seksistä	<i>Onko joku tuntematon pyytänyt sinulta internetissä seksiä ja tarjonnut siitä palkinnoksi rahaa tai lahjoja?</i>

Taulukko 17. Internetin kautta alkunsa saanutta seksuaalista hyväksikäyttöä kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
	<i>Oletko kokenut jotakin seuraavista?</i>
Seksiin suostuttelu	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö suostutellut sinut harrastamaan seksiä hänen kanssaan vastoin sinun tahtoasi, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella?</i>
Seksiin pakottaminen	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö pakottanut sinut seksiin, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella?</i>
Palkkion antaminen seksistä	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö antanut sinulle rahaa tai lahjoja seksiä vastaan?</i>

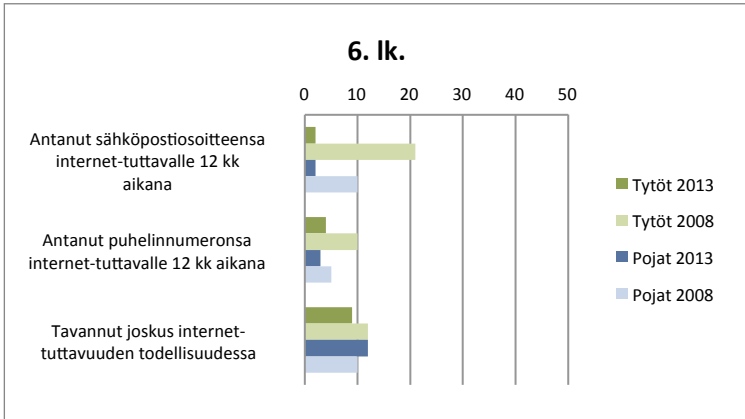
Sähköisten viestimiä koskevaan kysymyskokonaisuuteen vastaamatta jättäneitä on huomattavasti vähemmän kuin perheessä koettua ja nähtyä väkivaltaa kartoitettavissa kysymysosioissa, ja puuttuva tieto on tässä myös jakautunut tasaisemmin eri vastaajaryhmien välille. Puuttuvan tiedon jakautuminen sähköisiä viestimiä koskevissa kysymyksissä vastaa myös vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen vastaavia osuuksia, joten vastaajarymiä ja siten tuloksia näiltä kahdelta mittaukselta voidaan pitää hyvin vertailukelpoisina. (Liitetaulukko 55.)

Internet tutustumispaikkana

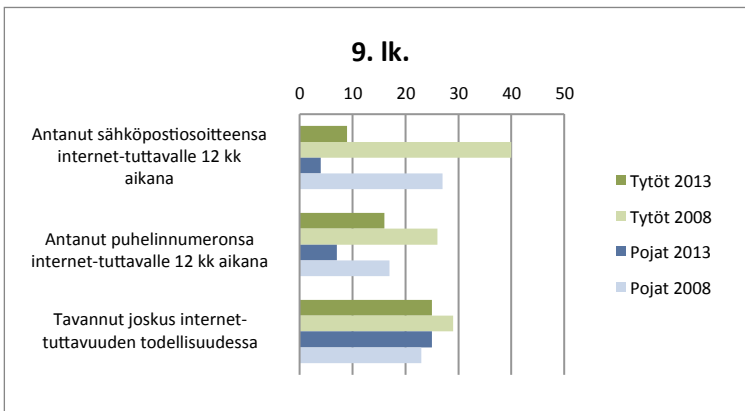
Sosiaalisten kontaktien luonne internetissä on kyselyn perusteella muuttunut viidessä vuodessa joiltain osin merkittävästi. Vuonna 2008 kuudesluokkalaisista tytöistä 21 prosenttia oli antanut sähköpostiosoitteensa internet-tuttavalle, kun vuonna 2013 niin kertoi tehneensä enää kaksi prosenttia. Kuudesluokkalaisista pojista sähköpostiosoitteen oli niin ikään antanut kaksi prosenttia, kun vastaava luku vuonna 2008 oli 10 prosenttia (kuvio 26 ja liitetaulukko 56). Yhdeksäsluokkalaisilla sähköpostiosoitteen antaminen internet-tuttavuudelle oli yleisempää, mutta väheni silti merkittävästi vuodesta 2008 (kuvio 27 ja liitetaulukko 57), tytöillä 40 prosentista yhdeksään prosenttiin ja pojilla 27 prosentista neljään prosenttiin. Sähköpostiviestein kommunikointi internet-tuttavuuksien on siis viidessä vuodessa menettänyt merkitystään huomattavasti.

Myös puhelinnumeron antaminen internet-tuttavalle väheni molemmilla sukupuolilla ja luokka-asteilla, joskaan ei yhtä paljon kuin sähköpostin antaminen. Pienintä pudotus oli yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä, joista edelleen 16 prosenttia oli viimeisen vuoden aikana antanut internet-tuttavalle puhelinnumeron.

Verrattuna muihin kysytyihin internetin tutustumismuotoihin eli sähköpostin ja puhelinnumeron antamiseen, on internet-tuttujen tapaamisessa tapahtunut kaikkein vähiten muutosta vuodesta 2008. Merkilepantavaa on se, että sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilla pojilla internet-tuttujen tapaaminen on jopa hieman yleistynyt. Neljännes yhdeksäsluokkalaisista pojista ja 12 prosenttia kuudesluokkalaisista pojista on joskus tavannut internet-tutun, kun vuonna 2008 saman ilmoitti tehneensä kaksi prosenttiyksikköä pienempi osuus molemmista ikäluokista.

Kuvio 26. Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

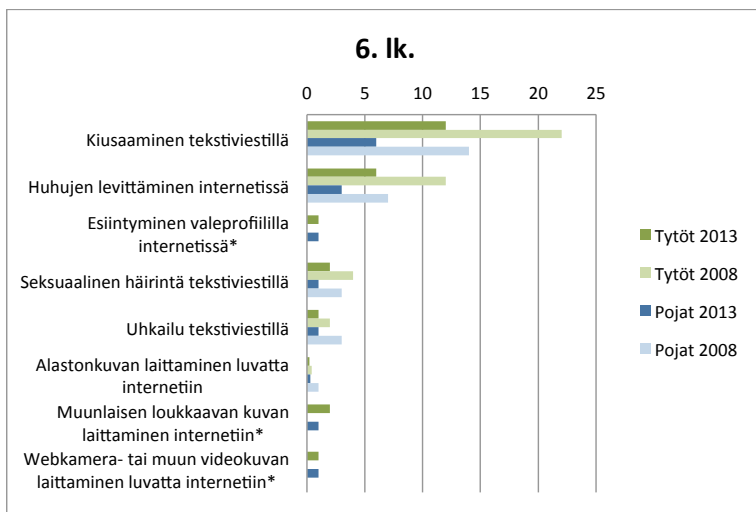
Kuvio 27. Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

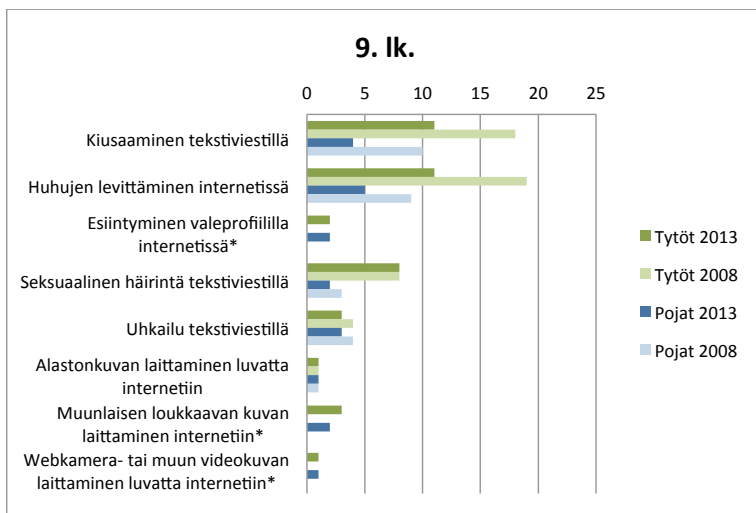
Häirintä ja kiusaaminen internetissä ja matkapuhelimella

Kuudesluokkalaisilla sähköisesti tapahtuneista uhrikokemuksista yleisin oli edelleen kiusaaminen tekstiviestillä. Pudotus vuodesta 2008 on kuitenkin selvä, sillä tytöillä tekstiviestikiusaamista viimeisen vuoden aikana kokeneiden osuus laski kymmenen prosenttiyksikköä (ennen 22 %, nyt 12 %) ja pojilla kahdeksan prosenttiyksikköä (ennen 14 %, nyt 6 %). Toiseksi yleisin kiusaamisen muoto oli huhujen levittäminen internetissä, jota ilmoitti kokeneensa kuusi prosenttia tytöistä ja kolme prosenttia pojista. Sekä tytöillä että pojilla huhujen levittäminen laski puoleen vuoden 2008 tasosta. Uusina uhrikokemuksina mukaan otettuja tekemuotoja, eli esiintymistä valeprofiililla internetissä, loukkaavan kuvan joka ei ollut alastonkuva ja webkamera- tai muun videokuvan laittamista luvatta nettiin, oli kokenut 1–2 prosenttia kuudesluokkalaisista tytöistä ja pojista. Kuudesluokkalaisille alastonkuvan laittaminen luvatta nettiin oli harvinaisen ilmiö (<1 %). (Kuvio 28 ja liitetaulukko 58.)

Yhdeksäsluokkalaisilla tekstiviestikiusaamisen ja internetissä levittävien huhujen kohteeksi joutuminen ovat lähes yhtä yleisiä kokemuksia. Tytöistä sekä tekstiviestikiusaamista että huhujen kohteeksi joutumista oli viimeisen vuoden aikana kokenut 11 prosenttia, kun vuonna 2008 vastaavaa ilmoitti hieman alle viidennes. Kolmanneksi yleisin uhrikokemus tytöillä oli seksuaalinen häirintä tekstiviestillä, jota ilmoitti kokeneensa kahdeksan prosenttia sekä vuonna 2008 että 2013. Uhkailu tekstiviestillä vähentyi yhdellä prosenttiyksiköllä 3 prosenttiin viiden vuoden takaisesta. Nyt ensimmäistä kertaa kysytyistä kiusaamisen muodoista muun loukkaavan kuvan kuin alastonkuvan laittamisen itsestään nettiin oli kokenut kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä. Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla huhujen kohteeksi joutuminen oli nyt jopa hieman yleisempää kuin tekstiviestikiusaaminen: huhujen levittämistä raportoi viisi prosenttia ja tekstiviestikiusaamista neljä prosenttia (ennen 9 % ja 10 %). Pojilla seuraavaksi yleisin uhrikokemus oli uhkailu tekstiviestillä. Tekstiviestikiusaamista ilmoitti nyt kolme prosenttiyksikköä eli prosenttiyksikön vähemmän kuin viisi vuotta aikaisemmin. Muita uhrikokemuksia oli 1–2 prosentilla yhdeksäsluokkalaisista pojista. Alastokuvien osalta tulos on sama kuin vuonna 2008, eli noin prosentti sekä tytöistä että pojista. (Kuvio 29 ja liitetaulukko 59.)

Kuvio 28. Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

Kuvio 29. Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

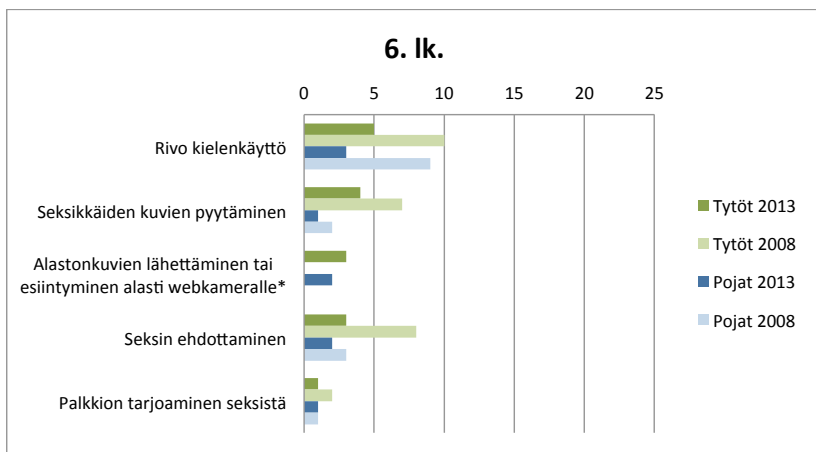
Kokonaisuutena tarkastellen vähintään yhden tässä kyselyssä kysytyn sähköisen kiusaamisen tekotavan uhriksi on joutunut 13 prosenttia kuudesluokkalaisista ja 16 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Tytöistä kiusaamista on kohdannut viidennes ja pojista noin joka kymmenes, mikä on suunnilleen saman verran kuin viimeisimmässä Nuorisoriikollisuuskyselyssä (Salmi & Suonpää 2013; Salmi 2012). Ikäluokkien vertailussa tulos on kuitenkin päinvastainen kuin Nuorten terveystapatutkimuksessa 2009 (Lindfors ym. 2012), jonka mukaan kyberkiusaamisen kohteeksi joutuminen on yleisempää nuoremmille ikäluokille (12- ja 14-vuotiaat) verrattuna vanhempiin, esimerkiksi 16-vuotiaiden ikäryhmään. Tulokset eivät ole erilaisesta kysymyksenasettelusta ja vastaajaryhmien rajauksista johtuen täysin vertailukelpoisia, mutta yhteistä molemmissa tutkimustuloksissa on kuitenkin se, että sähköisesti kiusatuksi joutumista ilmoittavat tytöt yleisemmin kuin pojat.

Seksuaalinen ehdottelu ja häirintä internetissä

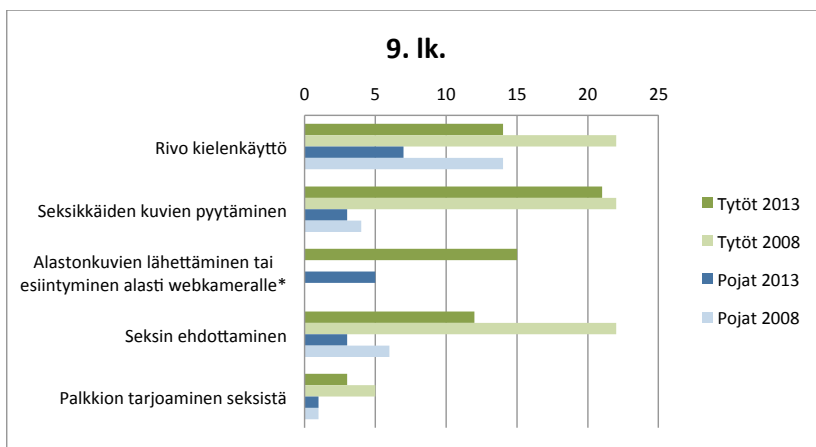
Yleiskuva nuorten kohtaamasta seksuaalisesta häirinnästä ja ehdottelusta internetissä ei ole viime vuosina muuttunut, sillä myös tämäntyyppiset kokemukset ovat edelleen yleisempiä yhdeksäsluokkalaisille kuin kuudesluokkalaisille ja myös selvästi yleisempiä tytöille kuin pojille. Kun verrataan vastaavia häirinnän ja ehdottelun muotoja, joita kysyttiin kyselyssä myös 2008, on häirintä vähentynyt tytöillä 23 prosentista 16 prosenttiin ja pojilla 14 prosentista seitsemään prosenttiin. Jos vuoden 2013 kyselystä otetaan lisäksi mukaan uusi tekomuoto, tuntemattomien nuorille lähettämät alastonkuvat ja esiintyminen alasti webkameralle, nostaa se häirintää ja ehdottelua vuonna 2013 ilmoittaneiden tyttöjen ja poikien osuutta yhdellä prosenttiyksiköllä.

Yleisin kuudesluokkalaisten tyttöjen kohtaama häirinnän muoto oli rivo kielenkäyttö, jota vielä vuonna 2008 ilmoitti joka kymmenes ja nyt viisi prosenttia kuudesluokkalaisista tytöistä. Pojistakin vastaavaa ilmoitti yhdeksän prosenttia vuonna 2008, mutta nyt enää kolme prosenttia. Tuntemattomat olivat lähettäneet itsestään alastonkuvia tai esiintyneet alasti webkameran välityksellä viimeisen vuoden aikana kolmelle prosentille kuudesluokkalaisista tytöistä ja kahdelle prosentille samanikäisistä pojista. (Kuvio 30 ja liitetaulukko 60.)

Yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä yleisin kysytyistä seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun muodoista oli seksikkäiden kuvien pyytäminen, mistä kokemuksia oli edelleen noin viidenneksellä. Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla yleisin kokemus oli yhä rivo kielenkäyttö, joka kuitenkin laski puoleen vuoden 2008 tasosta (ennen 14 %, nyt 7 %). (Kuvio 31 ja liitetaulukko 61.)

Kuvio 30. Viimeisten 12 kuukauden aikana internetissä seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

Kuvio 31. Viimeisten 12 kuukauden aikana internetissä seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

Vuonna 2013 kyselyyn uutena kysymyskohtana lisätty kokemus tunte-mattomien lähettämistä alastonkuvista tai esiintymisestä alasti webkame-ralle oli verrattain yleinen kokemus yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa. Yhdeksäsluokkalaista tytöistä tällaista oli kokenut 15 prosenttia ja pojis-takin viisi prosenttia. Tuntemattomien ehdotukset seksistä vähenivät lähes puoleen vuonna 2008 raportoidusta sekä tytöillä että pojilla. Tytöistä eh-dottelua ilmoitti kuitenkin edelleen useampi kuin joka kymmenes (12 %) ja pojista kolme prosenttia. Yritys ostaa nuorilta seksiä internetissä oli edelleen melko harvinaista sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaistille.

Niiltä lapsilta ja nuorilta, jotka vastasivat joskus tavanneensa in-ternet-tutun todellisuudessa, kysyttiin myös jatkokysymykset internetin kautta alkunsa saaneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Keskeinen ha-vainto on, että seksiin ryhtyminen internet-tuttavan kanssa suostuttelun, pakottamisen tai lahjonnan seurauksena on nuorten keskuudessa edelleen harvinaista. Tällaisia tapauksia aineistossa oli nyt 51, kun vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa vastaavia tapauksia oli 69. Vuoden 2013 inter-netin kautta alkunsa saaneissa hyväksikäyttötapauksissa uhreista 17 oli kuudesluokkalaisia ja 34 yhdeksäsluokkalaisia. Sukupuolten kesken ta-paukset jakautuivat tasaisesti (tyttöjä 26 ja poikia 25).

Yhdeksäsluokkalaisten osalta voimme verrata tuloksia Tanskassa tehtyyn tutkimukseen (Helweg-Larsen & Schütt & Larsen 2012), jossa 14–17 -vuotiailta oppilailta (N=3707) kysyttiin internetiin liittyviä uh-rikokemuksia. Kokemukset oli eritelty seuraaviin: internetissä levitetty huhut, sopimattoman kuvamateriaalin laittaminen nettiin ilman nuoren suostumusta, huijaus valeprofiililla, seksuaalinen ahdistelu ja pyynnöt sekä rahan tai lahjojen tarjoaminen seksistä. Pääpiirteiltään tulokset ovat samankaltaisia, sillä molemmissa maissa noin neljännes vastaajista il-moitti joutuneensa vähintään yhden edellä mainitun teon uhriksi viimei-sen vuoden aikana. Kokemukset olivat niin ikään yleisempiä tytöille kuin pojille. Internet-tuttujen tapaaminen kasvokkain oli kuitenkin selvästi yleisempää tanskalaisille kuin suomalaisille: tanskalaisista nuorista inter-net-tutun oli tavannut 43 prosenttia ja suomalaisista neljännes.

Tulokset internetin välityksellä tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän vähenemisestä ovat mielenkiintoisia, sillä todennäköisesti nuorten netin-käyttö ei viime vuosina ole vähentynyt, vaan pikemminkin lisääntynyt entisestään. Tähän viittaavat esimerkiksi Lasten mediabarometrin tulok-set, joiden mukaan vuonna 2012 jo kyselyyn vastanneet neljäsluokkalai-set lapset käyttivät internetiä useammin kuin edellisen vuoden kyselyyn osallistuneet vuotta vanhemmat lapset (Suoninen 2013, 59). Samansuun-taisia tuloksia internetin välityksellä koettujen uhrikokemusten vähenemisestä on saatu esimerkiksi Yhdysvalloissa tutkimuksesta, jossa 10–17 -vuotiaiden lasten ja nuorten internetissä kokemaa seksuaalista häirintää ja ehdottelua tarkasteltiin vuosina 2000, 2005 ja 2010. Esimerkiksi ei-toivottu seksuaalinen ehdottelu väheni puoleen verrattaessa vuosia 2000

ja 2010. (Jones ym. 2012.) Onkin mahdollista, että sähköisten viestimien valtavirtaistumisen seurauksena vielä riskejä enemmän ovat kasvaneet tietoisuus niistä sekä uusien nuorten ikäluokkien ja heidän vanhempiansa kyky toimia ennaltaehkäisevästi.

9 VÄKIVALLASTA KERTOMINEN

Tukiresurssit lasten ja nuorten lähiympäristössä

Lasten ja nuorten mahdollisuuksia jakaa kokemuksiin ja kertoa koke-
mastaan väkivallasta lähipiirilleen ja erilaisille asiantuntijoille on kysytty
usealla eri tavalla. Yleisellä tasolla lasten ja nuorten lähipiiristä löytyvää
keskusteluapua ja heidän valmiuttaan kertoa potentiaalisista ongelmis-
taan on tiedusteltu seuraavien kysymysten avulla:

*Onko sinulla tällä hetkellä vähintään yksi läheinen ystävä, jonka kanssa
voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi? (Kyl-
lä / Ei)*

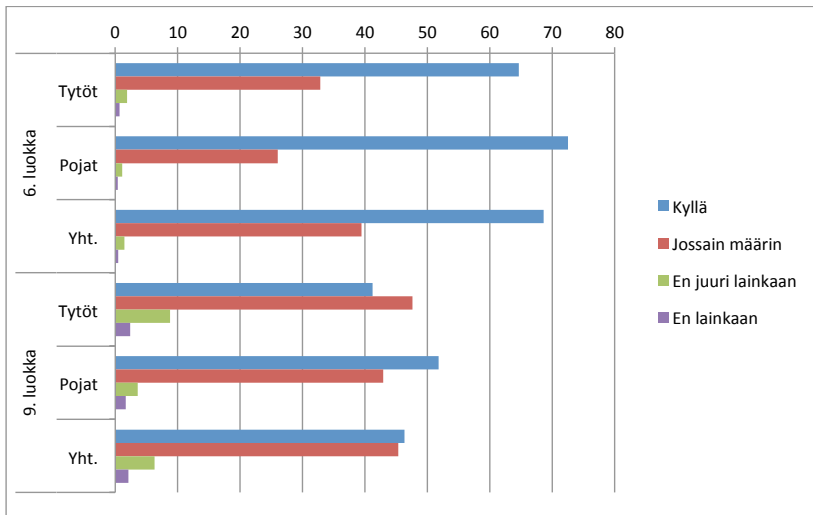
*Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi? (Kyllä /
Jossain määrin / En juuri lainkaan / En lainkaan)*

*Jos sinulla on tai olisi ongelmia, huolia tai murheita, voisitko ajatella
puhuvasi niistä seuraaville viranomaisille? (Kyllä / En / En osaa sanoa)*

Viimeksi mainitussa kysymyksessä viranomaiset olivat opettaja, kuraat-
tori, koulupsykologi, sosiaalityöntekijä, nuorisotyöntekijä ja poliisi.

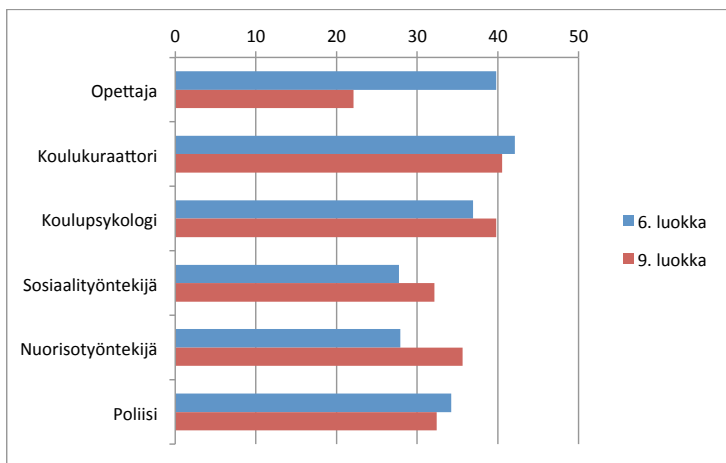
Valtaosalla lapsista ja nuorista on hyvät tukiverkostot lähipiirissään.
Yli 90 prosenttia vastaajista ilmoitti, että heillä on ystävä, jonka kanssa he
voivat keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista asioistaan. Luokka-
aste ei vaikuttanut merkittävästi luottamuksellisten ystävyysuhteiden
olemassaoloon; pojat kuitenkin ilmoittivat hieman tyttöjä useammin, ettei
heillä ollut yhtään tällaista luotettua ystävää (liitetaulukko 62). Samoin
lasten ja nuorten keskusteluyhteys vanhempiensa oli pääsääntöisesti hyvä:
yli 90 prosenttia vastaajista kertoi, että pystyy ainakin ”jossain määrin”
keskustelemaan vanhempiensa kanssa. Ylemmällä luokka-asteella kui-
tenkin lisääntyi niiden vastaajien osuus, jotka kokivat, että eivät pysty
keskustelemaan vanhempiensa kanssa, erityisesti tyttöjen joukossa (ku-
vio 32, liitetaulukko 63). Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä useampi kuin
joka kymmenes (11 %) koki, ettei voi keskustella vanhempiensa kanssa
lainkaan tai ei juuri lainkaan, kun vastaava osuus kuudesluokkalaisten
tyttöjen keskuudessa oli kaksi prosenttia. Poikien joukossa osuudet olivat
viisi prosenttia (yhdeksäsluokkalaiset) ja kaksi prosenttia (kuudesluok-
kalaiset).

Kuvio 32. Pystyvätkö vastaajat keskustelemaan asioistaan vanhempiensa kanssa (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Havainto lasten ja vanhempien välisen keskusteluyhteyden jännitteisyyden lisääntymisestä yläkouluikässä ei ole yllättävä. Se kuitenkin kertoo, että matalan kynnyksen ammatillisen keskusteluavun saatavilla oleminen nuorille esimerkiksi koulussa tai nuorisotyön piirissä on tärkeää, jotta ainakin ongelmatilanteissa kaikilla olisi tiedossa joku aikuinen, jolle puhua. Lasten ja nuorten valmiutta keskustella tällaisten ammattilaistahojen kanssa on niin ikään selvitetty, ja näyttää siltä, että erilaisiin ammattilaisiin luotetaan suhteellisen laajasti (kuvio 33, liitetaulukko 63). Molemmilla luokka-asteilla koulun sisällä vaikuttavat ammatilliset, joiden tehtäväkuva on suunniteltu auttamaan lasten ja nuorten potentiaalisissa ongelmatilanteissa (koulukuraattori ja koulupsykologi) nousevat useimmin mainituiksi tahoiksi, joihin lapset ja nuoret kertovat potentiaalisessa ongelmatilanteessa ottavansa yhteyttä. Näiden ammattilaisten puoleen lapset ja nuoret arvelevat kääntyvänsä useammin kuin opettajan puoleen. Koulun ammatillisia hieman harvemmin lapset ja nuoret olisivat valmiita kertomaan ongelmistaan muille, koulun ulkopuolisille ammatillisille. Kuitenkin lähes kolmannes vastaajista kokee myös nämä tahot riittävän luotettaviksi.

Kuvio 33. Jos sinulla on tai olisi ongelmia, huolia tai murheita, voisitko ajatella puhuvasi niistä seuraaville viranomaisille? Kyllä-vaihtoehdon valinneet (%) luokka-asteen mukaan.

Luokka-asteen ja sukupuolen mukaiset erot lasten ja nuorten arvioissa siitä, lähestyisivätkö he näitä ammattilaistahoja, ovat kokonaisuudessaan suhteellisen pienet. Poikkeuksen muodostaa ylemmälle luokka-asteelle siirryttäessä tapahtuva notkahdus opettajan kokemiseen tällaisena potentiaalisena luotettuna: yhdeksäsluokkalaiset arvioivat noin puolet kuudesluokkalaisia harvemmin, että he voisivat puhua ongelmistaan opettajalle. Muutos liittyyneen ainakin ala- ja yläkoulujen eroihin opetuksen järjestämisessä: yläkoulussa tutun luokanopettajan korvaavat useammat aineenopettajat. Koulun ulkopuoliset ammattilaistahot, sosiaalityöntekijät ja nuorisotyöntekijät, koettiin sen sijaan ylemmällä luokka-asteella hieman helpommin lähestyttävämmiksi kuin alemmalla luokka-asteella. (Kuvio 33, liitetaulukko 64.)

Tytöt näyttävät olevan hieman poikia useammin valmiita kertomaan potentiaalisista ongelmistaan useimmille näistä ammattilaistahoista. Merkittävän poikkeuksen muodostaa suhde poliisiin, jonka puoleen pojat molemmilla luokka-asteilla olivat huomattavasti tyttöjä useammin valmiita kääntymään. Poikien joukossa poliisi on kysytyistä ammattilaistahoista useimmin luotettujen joukossa – vajaat 40 prosenttia pojista molemmilla luokka-asteilla on valmis kertomaan ongelmistaan poliisille, tytöistä reilu neljännes. Myös opettajalle pojat ovat hieman tyttöjä useammin valmiita kertomaan ongelmistaan. (Liitetaulukko 64.) Valmius kertoa ongelmista ammattilaisille on osaltaan yhteydessä myös perheen elämäntapaan ja niin sanottuun sosiaaliseen pääomaan: vastaajat, jotka esimerkiksi syö-

vät säännöllisesti perheensä kanssa, viettävät paljon vapaa-aikaa perheen kanssa ja ilmoittavat vanhempiensa tietävän, missä kulkevat, kertovat muita useammin olevansa valmiita kertomaan mahdollisista ongelmistaan myös perheen ulkopuolisille tahoille (ei taulukoitu).

Väkivallasta, vahingonteosta ja internetin kautta tapahtuneesta kiusaamisesta tai häirinnästä kertominen

Yleisellä tasolla kysyttäessä lasten ja nuorten keskustelu- ja tukiresurssit näyttävät siten melko vahvoilta. Tarkastelemalla tukiresursseja konkreettisten väkivaltakokemusten yhteydessä voidaan arvioida kuitenkin myös niiden toimimista käytännön ongelmatilanteissa. Tutkimuksessa on kysytty seuraavaa: *Mieti mielestäsi vakavinta viimeisten 12 kk aikana sinulle satunutta tapausta, jossa sinua tai omaisuuttasi vahingoitettiin tai uhattiin vahingoittaa. Oletko kertonut tästä vakavimmasta tapahtumasta jollekin? Voit tarvittaessa valita useampia vaihtoehtoja.* Vaihtoehtoina olivat:

Äidille
Isälle
Siskolle tai veljelle
Kaverille
Opettajalle
Poliisille
Koulun terveydenhoitajalle
Koulukuraattorille
Sosiaalityöntekijälle
En ole kertonut kenellekään

Jatkokysymyksinä on kysytty: *Miksi et ole kertonut kenellekään?*

En pitänyt asiaa niin vakavana, että olisin kertonut.
En ole uskaltanut kertoa.
En ole kehdannut kertoa.
En usko, että kukaan on kiinnostunut asiasta.
En usko, että kertomisesta olisi apua.

Kun kerroit asiasta, miten henkilö(t) jolle kerroit reagoi tai mitä hän teki? Voit tarvittaessa valita useita.

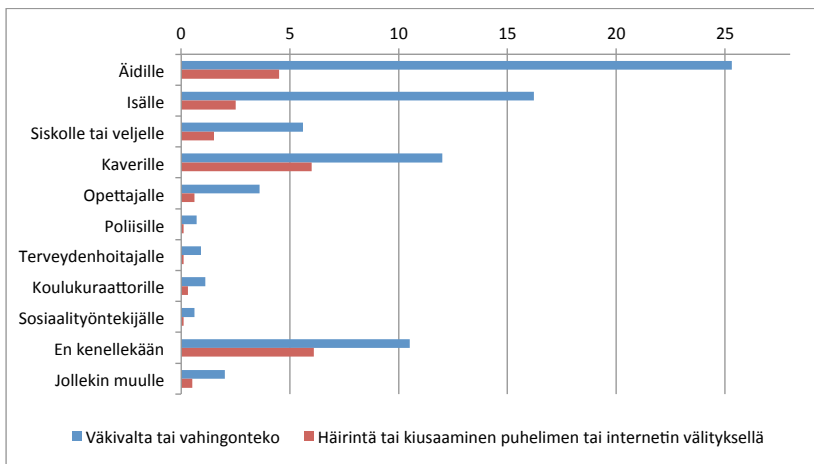
Keskusteli osapuolten kanssa.
Lohdutti ja tuki minua.

Ei uskonut tai vähätteli asiaa.
Suuttui minulle.
Neuvoi minua olemaan puhumatta asiasta kenellekään.
Kannusti minua hakemaan apua viranomaisilta.
Teki lastensuojeluilmoituksen.
Teki rikosilmoituksen.
Teki jotain muuta.

Kokemuksista kertomisesta on kysytty väkivallanteon lisäksi vanhemman henkilön kanssa tapahtunutta seksuaalista kanssakäymistä, ikätoverin kanssa tapahtunutta vastentahtoista seksuaalista kanssakäymistä sekä internetin tai puhelimen välityksellä tapahtunutta kiusaamista tai häirintää koskevien kysymysten yhteydessä.

Seuraavassa tarkastellaan yhdessä kertomista väkivallasta tai vahingonteosta sekä puhelimen tai internetin välityksellä tapahtuneesta kiusaamisesta tai häirinnästä. Vastaajat ovat voineet valita useamman vastausvaihtoehdon, joten mainintojen lukumäärä ei kerro väkivaltakokemusten lukumäärästä. Kysymystä ei ole sidottu tiettyyn yksittäiseen väkivallantekoon, vaan joukkoon erilaisia väkivallantekoja koskevia kysymyksiä. Siksi vastauksia ei ole mahdollista suhteuttaa koettujen väkivallanteiden lukumäärään, vaan prosenttiosuudet on laskettu kaikista vastaajista.

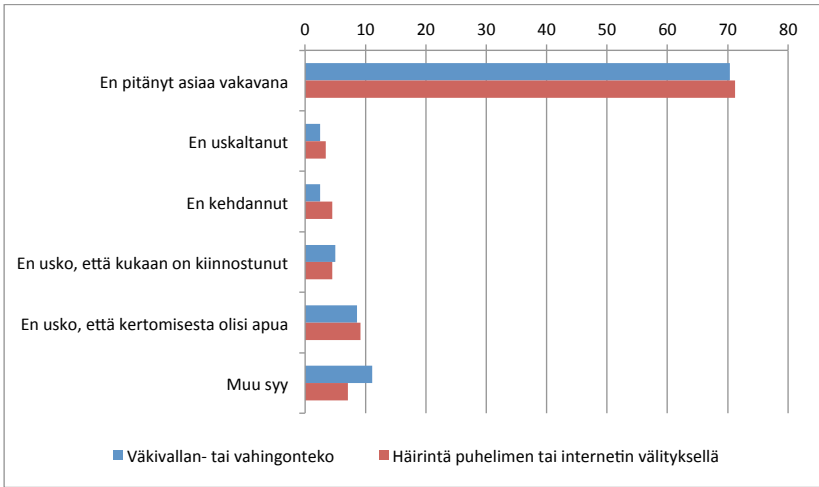
Ne tahot, joihin vastaajat ensisijaisesti ongelmatilanteissa tukeutuivat, löytyivät lähipiiristä: vanhemmat, erityisesti äidit, sekä ystävät. Väkivallan- ja vahingonteosta oli kerrottu useimmin vanhemmille, kun taas puhelimen tai internetin kautta tapahtuvasta häirinnästä tai kiusaamisesta oli kerrottu useimmin ystävälle. Huomionarvoista on myös, että molemmissa tapauksissa oli suhteellisen yleistä, ettei vastaaja ollut kertonut kokemuksestaan kenellekään: noin joka kymmenes (11 %) vastaaja raportoi jostakin sellaisesta väkivallan- tai vahingonteosta, josta ei ollut kertonut kenellekään, kuusi prosenttia raportoi puhelimen tai internetin välityksellä tapahtuneesta kiusaamisesta tai häirinnästä, josta ei ollut kertonut kenellekään. (Kuvio 34, liitetaulukko 65.)

Kuvio 34. Kenelle koetusta väkivallasta, vahingonteosta, häirinnästä tai kiusaamisesta on kerrottu (%).

Ammattilaitahoista kysytyistä kokemuksista oli kerrottu useimmin opettajalle. Vaikka siis yhdeksännellä luokka-asteella tapahtui notkahdus niiden osuudessa, jotka kokivat opettajan sellaiseksi luotetuksi tahoksi, jolle kertoisivat ongelmiaan (ks. kuvio 33), todellisissa ongelmatilanteissa opettaja oli se ammattilainen, jonka puoleen useimmin käännyttiin. Tämä oli kuitenkin melko harvinaista: neljällä prosentilla kaikista vastaajista oli sellaisia väkivaltakokemuksia, joista olivat kertoneet opettajalle, ja vain alle prosentilla sellaisia kokemuksia puhelimen tai internetin välityksellä tapahtuvasta häirinnästä, josta olivat kertoneet opettajalle.

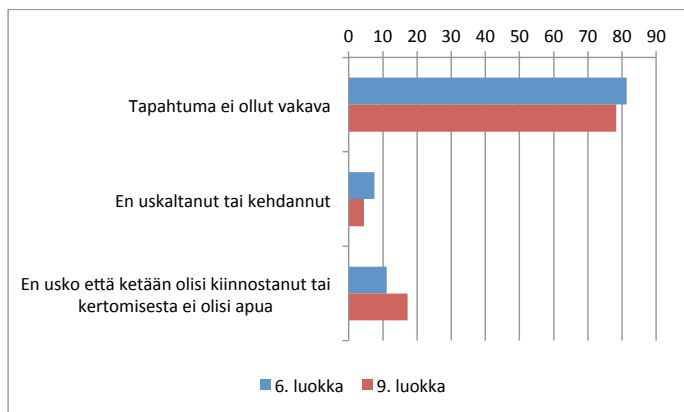
Se, kertooko lapsi tai nuori kokemuksistaan lähipiirilleen tai ammattilaisille, liittyy paitsi tukiresurssien tavoitettavuuteen, myös siihen, kokeeko hän tapahtuneen merkityksellisenä vai vähämerkityksisenä. Kun tarkastellaan lähemmin tapauksia, joissa lapsi tai nuori jätti kokonaan kertomatta tapahtuneesta väkivallasta tai häirinnästä, nähdään, että valtaosassa tapauksista syynä oli yksinkertaisesti se, ettei kokemuksia pidetty niin vakavina, että ne olisi ollut tarpeellista jakaa (Kuvio 35, liitetaulukko 66). Havainto on positiivinen, sillä se kertoo, että useimmiten syyksi väkivaltakokemuksista kertomatta jättämiseen ei ole ainakaan suoranaisesti tukiresurssien puute. Siitä huolimatta jäljelle jää joukko lapsia ja nuoria, joiden kohdalla kertomatta jättämisen syynä ei ole kokemuksen vähäpätöisyys. Lähes viidennes (19 %) kysymykseen vastanneista on ilmoittanut kertomatta jättämisen syyksi jonkin tarjoutuista: he eivät ole uskaltaneet tai kehdanneet, eivät usko kenenkään olevan kiinnostunut tai eivät usko kertomisesta olevan apua. (Kuvio 35, liitetaulukko 66).

Kuvio 35. Miksi tapahtuneesta väkivallanteosta ei ole kerrottu kenellekään (%).

Edelleen tarkemmin on tarkasteltu väkivallasta ja vahingonteosta kertomista ja kertomatta jättämistä. Tässä vaiheessa internetin välityksellä tapahtuva kiusaaminen ja häirintä on jätetty tarkastelusta pois johtuen suhteellisen pienistä vastaajamääristä.

Väkivaltakokemuksista kertomatta jättämisen syissä on luokka-asteen mukaista tilastollisesti merkitsevää vaihtelua. Ylemmällä luokka-asteella olevien vastaajien keskuudessa painottuu niiden osuus, jotka ovat jättäneet kertomatta joko siksi, että uskovat, ettei kukaan olisi kiinnostunut tai siksi, etteivät usko kertomisesta olevan apua. Vastaavasti alemmalla luokka-asteella olevista vastaajista hieman suurempi osuus nimesi syyksi tapahtuman vähämerkityksisyyden tai sen, etteivät uskaltaneet tai kehdanneet. (Kuvio 36, liitetaulukko 67.)

Kuvio 36. Miksi tapahtuneesta väkivallasta tai vahingonteosta ei ole kerrottu (%), luokka-asteen mukaan.

Jatkokysymyksenä väkivaltakokemuksista kertomisesta on lisäksi tiedusteltu, millaisia reaktioita kokemuksesta kertominen on tuottanut (taulukko 18). Tapauksia, joissa vastaaja oli kertonut kokemuksistaan vähintään yhdelle kysytyistä tahoista, oli yhteensä 3601, joten prosenttiosuudet on laskettu tästä luvusta. Koska vastaajat ovat voineet valita useamman vastausvaihtoehdon, prosentit eivät summaudu sataan.

Taulukko 18. Mitä väkivallanteosta kertomisesta seurasi?

	Väkivalta tai vahingonteko	
	%	n
Keskusteli osapuolten kanssa	46	1665
Lohdutti ja tuki minua	56	1997
Ei uskonut tai vähätteli asiaa	4	154
Suuttui minulle	2	75
Neuvoi olemaan puhumatta asiasta	2	80
Kannusti hakemaan apua	2	83
Teki lastensuojeluilmoituksen	1	37
Teki rikosilmoituksen	1	49
Teki jotain muuta	9	334
Tapauksia yhteensä		3601

Reaktiot väkivaltakokemuksesta kertomiseen ovat odotetusti olleet useimmin rakentavia ja empaattisia: valtaosin kuulija on reagoinut lohduttamalla ja tukemalla sekä osapuolten kanssa keskustellen. Kertojan kannalta negatiivisia reaktioita, kokemuksen vähättelyä, suuttumista tai salailua, on kohdannut reilusta kahdesta reiluun neljään prosenttia niistä vastaajista, jotka ovat kertoneet väkivaltakokemuksestaan jollekin. Väkivaltakokemuksen puheeksi ottaminen on johtanut rikosilmoituksen tekemiseen 49 tapauksessa ja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen 37 tapauksessa. (Taulukko 18.) Nämä tulokset eivät kuitenkaan vielä kerro siitä, ovatko lapset ja nuoret kokeneet puheeksi ottamisen aiheuttamien reaktioiden olevan riittäviä, hyödyllisiä, haitallisia tai liiallisia. Lisäksi reaktion voimakkuus toki vaihtelee huomattavasti sen mukaan, kuinka vakavasta väkivallasta on ollut kyse.

Vastentahtoisista seksuaalisista kokemuksista kertominen

Vastaavat kysymyssarjat on kysytty koskien lasten ja nuorten kokemuksia seksuaalisesta kanssakäymisestä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa sekä vastentahtoisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ikätoverin kanssa. Näiden kohdalla kertomista koskeva kysymys on mahdollista sitoa tiettyyn määrään tapauksia: seksuaalisesta kanssakäymisestä vanhemman henkilön kanssa on raportoinut 247 vastaajaa ja vastentahtoisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ikätoverin kanssa 82 vastaajaa.

Verrattuna väkivaltakokemuksista ja puhelimen tai internetin välityksellä tapahtuvasta häirinnästä kertomiseen, seksuaalisen kanssakäymisen kokemusten kohdalla ystävien merkitys korostuu entisestään (taulukko 19). Molemmissa tapauksissa kokemuksista on useimmin kerrottu ystävälle, joskin vanhemmat – erityisesti äidit – ovat toinen suurempi uskottujen joukko. Toinen havainto kuvioon 34 verratessa on, että niiden osuus, jotka eivät ole kertoneet kokemuksestaan kenellekään, on entistä suurempi. Niistä vastaajista, joilla oli kokemuksia seksuaalisesta kanssakäymisestä vanhemman henkilön kanssa, noin viidennes (19 %) ei ollut kertonut näistä kenellekään. Ikätoverin kanssa tapahtuneen vastentahtoisesta seksuaalisen kanssakäymisen kokeneiden nuorten joukossa yleisin vastaus kysymykseen oli, että kokemuksesta ei ollut kerrottu kenellekään (taulukko 19). Väkivalta- ja häirintäkokemuksiin verrattuna ammattilaistahoille oli kuitenkin kerrottu hieman suuremmassa osuudessa tapauksia, useimmin poliisille. Vastaajamäärät ovat kuitenkin hyvin pieniä johtuen kokemusten suhteellisesta harvinaisuudesta, joten vastaajien tarkastelu prosenttiosuuksina ei ole mielekäs.

Taulukko 19. Kenelle kokemuksista seksuaalisesta kanssakäymisestä vanhemman henkilön kanssa tai vastentahtoisesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ikätoverin kanssa on kerrottu?

Oletko kertonut...	Seksuaalinen kanssakäyminen vanhemman henkilön kanssa		Vastentahtoinen seksuaalinen kanssakäyminen ikätoverin kanssa	
	%	n	%	n
Äidille	21	51	12	10
Isälle	13	33	9	7
Siskolle tai veljelle	13	31	2	2
Kaverille	49	122	37	30
Opettajalle	4	11	2	2
Poliisille	6	16	1	1
Terveystoimittajalle	2	5	0	0
Koulukuraattorille	3	7	1	1
Sosiaalitoimittajalle	5	12	1	1
En kenellekään	19	46	39	32
Jollekin muulle	6	14	9	7
Tapauksia yhteensä		247		82

Tarkasteltaessa syitä siihen, miksi seksuaalisen kanssakäymisen kokemuksista ei ole kerrottu, vastaajamäärien vähäisyys edelleen aiheuttaa sen, että prosentiosuuksien tarkastelu ei ole mielekästä. Kuitenkin näyttää siltä, että verrattuna väkivallan- ja vahingontekoja sekä internetin tai puhelimen välityksellä tapahtunutta kiusaamista koskeviin tapauksiin, seksuaalisen kanssakäymisen kohdalla kertomatta jättämisen syynä on harvemmin kokemuksen vähämerkityksisyys. Vastentahtoisien seksuaalisten kokemusten kohdalla puheeksi ottaminen siten näyttää vaikeutuvan, kun ne koetaan muita väkivallantekoja hävettävämmiksi, vaikeammiksi ottaa puheeksi tai vaikeammiksi puuttua. (Liitetaulukko 68.)

10 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet suomalaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia vuonna 2013 kerätyn kyselyaineiston pohjalta ja verranneet näitä tuloksia kahteen aiempaan lapsiuhritutkimukseen vuosilta 1988 ja 2008. Väkivaltakokemuksia on tässä raportissa lähestytty seitsemän eri aihekokonaisuuden kautta, jotka ovat väkivalta rikoksena, väkivalta ikätovereiden välillä, perheessä koettu väkivalta, perheenjäseniin kohdistuneen väkivallan näkeminen, harrastuksissa koettu väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä väkivallasta kertominen. Tarkastelemme seuraavaksi, millaisia johtopäätöksiä voimme tämän tutkimuksen perusteella tehdä lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan kokonaisuudesta ja siinä tapahtuneista muutoksista.

Lapsiin ja nuoriin kohdistunut väkivalta lähes kaikissa muodoissaan vähentynyt

Kotona koettu ja nähty väkivalta

Vanhempien kuritusoikeus poistettiin rikoslaista vuonna 1979 ja kurituksen käyttö kiellettiin erikseen vuonna 1984 voimaan tulleessa laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (364/1983, 1 § 3. momentti). Vuoden 1988 koululaiskyselyyn vastanneet yhdeksäsluokkalaiset olivat eläneet lapsuutensa yhteiskunnassa, jossa ruumiillisen väkivallan käyttö lapsiin oli vielä yleisesti hyväksyttyä. Suurin muutos väkivallan yleisyyden vähenemisessä onkin varsin odotetusti tapahtunut kahdenkymmenen vuoden aikana vuosien 1988 ja 2008 välillä. Käsillä olevan tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että myönteinen kehitys väkivallan vähenemisessä on jatkunut myös 2000-luvun aikana.

Vuonna 2013 poliisin tietoon tuli 5504 epäiltyä pahoinpitelyrikosta, joissa asianomistajat olivat alaikäisiä. Epäilyjä lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista oli 1953. Molempia ilmoitettiin enemmän kuin esimerkiksi vuonna 2008, ja ilmoitukset ovat myös pitkällä aikavälillä lisääntyneet. (Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat 2014.) Vertaamalla poliisin tietoon tulleen rikollisuuden trendiä tämän tutkimuksen tuloksiin vahvistuu käsitys siitä, että rikokset tulevat aiempaa useammin viranomaisten tietoon, vaikka niiden määrä sinänsä ei olisikaan lisääntynyt.

Tämän tutkimuksen tuloksille on myös löydettävissä tukea muista tutkimuksista. Esimerkiksi tukistamisen vähentyminen jopa puoleen vuoden 2008 määrästä saattaa kertoa siitä, että asenneilmapiiri on viime vuosina muuttunut selvästi kuritusväkivaltaa kohtaan kielteisemmäksi, ja tukistaminenkin nähdään nykyään harmittoman ojentamisen sijaan nimenomaan väkivaltana. Oletettu asennemuutos saa selitysvoimaa siitä,

että se on nähtävissä myös esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton toteuttamissa kyselyissä. Kun vuonna 2007 suomalaisista lapsitalouksista noin 20 prosenttia hyväksyi ainakin poikkeustapauksessa ruumiillisen kurituksen kasvatuskeinona, oli luku vuonna 2012 enää 10 prosenttia (Sariola 2012). Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, että muutos ei ole jäänyt ainoastaan asenteiden tasolle, vaan se alkaa uusien ikäluokkien tullessa vanhemmiksi näkyä myös lasten ja nuorten kokemuksissa.

Lasten ja nuorten väkivaltakokemusten väheneminen vuoteen 2008 verrattuna näkyy myös huomattavasti vähentyneinä osuuksina niissä vastaajissa, jotka olivat nähneet perheenjäseniinsä kohdistunutta väkivaltaa kotonaan. Erityisen merkittävästi vähentyi sisarukseen kohdistunutta väkivaltaa nähneiden osuus, mikä tukee tulkintaa kuritusväkivaltaa kohtaan tiukentuneiden asenteiden siirtymisestä käytäntöihin – ovathan vanhemmat merkittävä tekijäryhmä sisaruksiin kohdistuneissa väkivallanteoissa. Lapsiin ja nuoriin näyttää kuitenkin yhä kohdistuvan enemmän väkivallanteoja kuin aikuisiin, joten asennetasolla on vielä tekemistä, jotta lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta ymmärrettäisiin yhtä lailla koskemattomuuden loukkauksena kuin aikuisiin kohdistuva väkivalta.

Nuorten seksuaalikokemukset ja hyväksikäyttö

Tämän tutkimuksen perusteella länsimaisen kulttuurin seksuaalisoituminen (esim. Bragg ym. 2011) ei näy suomalaisten nuorten seksuaalikokemusten lisääntymisenä. Sekä seksuaalikokemuksia että niihin liittyvää hyväksikäyttöä raportoitiin nyt vähemmän kuin vuonna 2008 ja merkittävästi vähemmän kuin 26 vuotta sitten. Samalla kun lasten ja nuorten seksuaalikokemukset erityisesti aikuisten kanssa ovat vähentyneet, näyttää nuorten oma käsitys seksuaalikokemusten hyväksikäyttöluonteesta viime vuosina lähentyneen lain määritelmää hyväksikäytöstä. Tulos saattaa viitata siihen, että nuorten tietoisuus seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta on viime vuosina lisääntynyt, mikä osaltaan selittäisi myös hyväksikäytön vähenemistä.

Vaikka seksuaalisen kanssakäymisen aloittaminen on siirtynyt myöhemmäksi, eivät kanssakäymisen aloittaneiden nuorten kokemukset välttämättä ole vähemmän riskialttiita kuin aikaisemmin – pikemminkin päinvastoin. Tästä kertoo esimerkiksi tuntemattomien lisääntynyt osuus yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksikumppaneista. Vastaava kehityssuunta oli havaittavissa jo vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa, joten kyseessä vaikuttaa olevan selkeä muutos seksuaalikäyttäytymisessä ja kokemusten polarisaatiossa.

Nopeasti muuttuva internet uhrikokemuksissa

Ottaen huomioon internetin käyttöasteen lasten ja nuorten keskuudessa on jokseenkin yllättävää, että sähköisesti tapahtuva häirintä, kiusaaminen ja seksuaalinen ahdistelu ei tämän tutkimuksen perusteella ole viime vuosina lisääntynyt. Lasten ja nuorten elämänpiirin laajentuminen yhä enemmän internetiin näkyy aineistossa kuitenkin siten, että internetissä ja puhelimen välityksellä tapahtuvaa häirintää, kiusaamista ja uhkailua ilmoitettiin paikoitellen myös niissä kysymysosioissa, joissa lähtökohtaisesti kysyttiin kasvokkain tapahtuneista väkivallanteoista. Tämä saattaa kertoa siitä, että internetinkäytön arkipäiväistytyä henkiseksi väkivallaksi luokiteltavia uhrikokemuksia ei ole enää yhtä mielekästä tarkastella kokonaan erillisinä aihekokonaisuuksina sen mukaan, onko kokemus tapahtunut kanssakäymisessä kasvokkain vai internetissä.

Lasten ja nuorten internetin käytössä tapahtuu nopeitakin muutoksia, ja kyselytutkimukset ovat osoittaneet sen olevan yhä tiiviimpi ja monimuotoisempi osa etenkin nuorten ikäryhmien arkea (esim. Myllyniemi & Berg 2013, 23–27). Muutaman vuoden takaiset suositut internetin kohtauspaikat eivät välttämättä ole sitä enää tänä päivänä. Laskeneen vastausaktiivisuuden vaikutusta tuloksiin ei voida kokonaan sulkea pois, mutta vuonna 2013 kyselyyn lisättyjen uusien internet-kiusaamisen ja -häirinnän kysymyskohtien tulokset viittaavat myös siihen, että internetin välityksellä tapahtuvan hyväksikäytön tutkimuksessa nopean muutoksen mukana pysyminen on erityisen tärkeää. Esimerkiksi sähköpostin antaminen internet-tuttavalle oli vielä vuonna 2008 hyvin yleinen lasten ja nuorten tutustumiskeino, mutta viisi vuotta myöhemmin samanikäisten lasten ja nuorten internet-käyttätymisessä sen merkitys näyttää lähes kadonneen, mikä voi liittyä myös sosiaalisen median yhteydenpitokanavien valtavirtaistumiseen.

Väkivaltakokemuksissa yhä eroja sukupuolen ja etnisen taustan mukaan

Tarkasteltaessa yleisesti väkivaltaa rikoksena havaittiin, että poikien riski joutua tuntemattoman tekemän väkivallan uhriksi julkisella paikalla on edelleen suurempi kuin tyttöjen. Sen sijaan kotona koettua väkivaltaa tarkasteltaessa tulos on, että tytöt ilmoittavat sekä äitien että isien taholta poikia yleisemmin kuritusväkivallaksi luokiteltavia tekoja. Myös ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen, seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset ja sähköisiin viestimiin liittyvät uhrikokemukset ovat tytöille yleisempiä kuin pojille. Erot kokemusten yleisyydessä sukupuolittain ovat paikoin hieman kaventuneet, mutta suurta muutosta eri sukupuolille tyypillisissä uhrikokemuksissa ei ole tapahtunut vuodesta 2008 vuoteen 2013 verrattuna.

Yksi tämän tutkimuksen tärkeistä tuloksista on se, että edellä mainittujen julkisten ja yksityisten tilojen ja tilanteiden väliin jää vielä uhrikokemuksia, joiden erityisluonnetta ja esiintyvyyttä ei juuri ole tutkittu. Esimerkiksi lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastustoiminta ei ole väkivallasta vapaa alue – kuten kenties on totuttu ajattelemaan liitettäessä harrastustoimintaan positiivisia odotuksia sosiaalisten ja elämäntavallisten valmiuksien oppimisesta – vaan myös harrastusten vastuutahot saattavat toimia aggressiivisella ja väkivaltaisella tavalla. Kysymällä lasten ja nuorten harrastuksissa kohtaamasta väkivallasta tällä kertaa omana erillisenä kokonaisuutenaan havaitsimme, että pojat kohtaavat ohjattujen harrastustoimintojen parissa tyttöjä yleisemmin sekä henkistä että fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa. Vaikka laki ei jatkossakaan velvoittaisi lasten kanssa työskentelevien vapaaehtoisten taustojen selvittämiseen, tulisi järjestäjien kiinnittää huomiota siihen, että toiminnassa mukana olevat henkilöt ovat tehtäviin sopivia. Tulos muistuttaa myös siitä, että vaikka monella tämänkin tutkimuksen osa-alueella tytöt raportoivat poikia enemmän itseensä kohdistuvaa väkivaltaa, tulisi myös erityisesti poikiin kohdistuvat väkivallan muodot tunnistaa ja tunnustaa, eikä vaieta näistä kokemuksista esimerkiksi miehisen toimintakulttuurin varjolla.

Myös lasten ja nuorten etnisellä taustalla näytti olevan vaikutusta väkivaltakokemuksiin siten, että ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret sekä joutuivat väkivallan uhriksi että näkivät väkivaltaa erilaisissa ympäristöissä hieman etnisesti suomalaisia lapsia ja nuoria useammin. Kotona kohdatun väkivallan osalta ero oli pieni, mutta erityisesti harrastusten kontekstissa ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret raportoivat selvästi muita useammin väkivaltakokemuksista. Rasististen tai ulossulkevien käytäntöjen ja asenteiden läsnäolo niin julkisessa tilassa kuin lasten ja nuorten harrastuksissa olisi siksi otettava todesta, mikäli lasten ja nuorten yhdenvertaista oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen ja turvalliseen ympäristöön halutaan edistää.

Suuri osa uhrikokemuksista jää kertomatta

Väkivaltakokemuksia tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, millaisia mahdollisuuksia lapsilla ja nuorilla on kokemustensa käsitteilyyn ja avun saamiseen. Havainnot lasten ja nuorten tukiresurssista olivat valtaosin myönteisiä: enemmistöllä nuorista on hyvät keskusteluyhteydet lähipiirissään, ja he kokevat myös erilaiset ammattilaisahot suhteellisen luotettaviksi.

Tukiresurssien toimivuus asettuu kuitenkin jokseenkin toisenlaiseen valoon, kun niitä tarkastellaan tietyn koetun väkivallanteon yhteydessä. Suurehkolla osalla lapsista ja nuorista oli sellaisia väkivaltakokemuksia, joista he eivät olleet kertoneet kenellekään. Vaikka usein syynä oli se, ett-

eivät vastaajat pitäneet tapahtunutta merkityksellisenä, jää jäljelle joukko lapsia ja nuoria, joiden uhrikokemuksille ei ole löytynyt luotettavaa kuuliijaa. Erityisesti puheeksi ottamisen arkuus korostui seksuaalikonemusten kohdalla.

Asennetason käsitys siitä, että lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta olisi aikuisiin kohdistuvaa väkivaltaa hyväksyttävämpää, normaalimpaa tai vähämerkityksisempää ei tue lapsia ja nuoria väkivaltakokemusten käsittelyssä, vaan voi olla tekijä, joka ruokkii epäilyksiä siitä, voiko omista kipeistä kokemuksista kertoa. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vakavasti ottaminen ilmiötasolla on siksi keskeinen edellytys lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Vaikka lähipiiri, erityisesti vanhemmat ja ystävät, ovat avainasemassa väkivaltakokemusten käsittelemisessä, myös luotettavien ammattilaistahojen tunnettuus ja saavutettavuus ovat hyvin tärkeitä – jo siksi, että väkivaltakokemuksista suuri osa sattuu lasten ja nuorten lähimmässä piirissä.

LÄHTEET

- Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. & Peltola, M. & Tolonen, T. (2011). Ystävytydet. Teoksessa Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Alexander, K. & Stafford, A. & Lewis, R. (2011). The Experiences of Children Participating in Organised Sport in the UK. London: NSPCC.
- Bragg, S. & Buckingham, D. & Russell, R. & Willett, R. (2011). Too much, too soon? Children, 'sexualization' and consumer culture. *Sex Education* 11(3), 279–292.
- Finkelhor, D. (1979). *Sexually Victimized Children*. New York: Free Press.
- Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization. Violence, Crime and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford University Press.
- Finkelhor, D. & Ormrod, R. & Turner, H. & Hamby, S. L. (2005). The Victimization of Children and Youth: A Comprehensive, National Survey. *Child maltreatment*, 10(1), 5–25.
- Ellonen, N. (2012). Kurin alaiset. Lasten ja nuorten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. (2008). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. (2008). Yhteenveto ja pohdintaa. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, N. & Sariola, H. (2008). Väkivallan näkeminen perheessä. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Harinen, P. (2005). Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen –tutkimushankkeen väliraportti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisusarja.

- Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. (2010). *Tuhansien iskujen maa – Miesten kokema väkivalta Suomessa*. Helsinki: HEUNI.
- Helweg-Larsen, K., Schütt, N., & Larsen, H. B. (2012). Predictors and protective factors for adolescent Internet victimization: results from a 2008 nationwide Danish youth survey. *Acta Paediatrica*, 101(5), 533–539.
- HE 149/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, rikosrekisterilain muuttamisesta sekä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta.
- Hinkkanen, V. (2009). *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 92*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Jones, L. M., Mitchell, Ki. J., & Finkelhor, D. (2012). Trends in youth internet victimization: Findings from three youth internet safety surveys 2000–2010. *Journal of Adolescent Health*, 50(2), 179–186.
- Kivivuori, J. (2011). *Discovery of Hidden Crime. Self-Report Delinquency Surveys in Criminal Policy Context*. Oxford: Oxford University Press.
- Kontula, O. (2009). *Between Sexual Desire and Reality: The Evolution of Sex in Finland*. Publications of the Population Research Institute D49/2009. Helsinki: The Population Research Institute.
- Kuoppamäki, SM. & Kääriäinen, J. & Ellonen, N. (2011). Physical violence against children reported to the police: discrepancies between register-based data and child victim survey. *Violence and Victims* 26 (2), 257–268.
- Kääriäinen, J. (2008). *Ikätereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen*. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kääriäinen, J. (2008). *Väkivalta rikoksena*. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.
- Lappalainen, E. & Mäkelä, M. & Tuominen, J. (2013). *Ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/tup/v12010/art_2013-09-17_001.html. Luettu: 9.1.2014.

- Lapsiasiavaltuutettu (2012). Lapsen oikeuksien näkökulma lasten ja nuorten osallistumisesta kyselytutkimuksiin. <http://www.lapsiasia.fi/nyt/aloitteet/aloite/-/view/1796096>. Luettu: 2.5.2013.
- Lindfors, P. & Kaltiala-Heino, R. & Rimpelä, A. (2012). Cyberbullying among Finnish adolescents – a population-based study. *BMC Public Health* 2012 (12) 1027.
- Martellozzo, Elena (2012). Online Child Sexual Abuse. Grooming, Policing and Child Protection in a Multi-Media World. Lontoo: Routledge.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole. NOVA rapport 20. Oslo: NOVA.
- Myllyniemi, S. & Berg, P. (2013). Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatu tutkimus 2013. Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja (verkkojulkaisu) 49. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Piispa, M. & Heiskanen, M. & Kääriäinen, J. & Sirén, R. (2006). Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225, Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipoliitiikan Instituutti (HEUNI), Publication series No. 51. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Poliisin tulostietojärjestelmä PolStat (2014) Lapset asianomistajina henkeen ja terveyteen kohdistuneissa sekä seksuaalirikostapauksissa. Tilasto 2005–2013.
- Rikoslaki 20. luku 6 § (20.5.2011/540)
- Salmi, V. & Suonpää, K. (2013). Katsaus varhaisnuorten rikoskäyttäytymiseen ja uhrikokemuksiin 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 22/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmi, V. (2007). Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73, Helsinki.
- Salmi, V. (2008a). Väkivallan kasautuminen. Teoksessa N. Ellonen, J. Kääriäinen, V. Salmi & H. Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Salmi, V. (2008b). Väkivalta sähköisten viestimien kautta. Teoksessa N. Ellonen, J. Kääriäinen, V. Salmi & H. Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Salmi, V. (toim.) (2009). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Salmi, V. (2012). Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 85. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Sariola, H. (2007). Älä lyö lasta kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007.
- Sariola, H. (2012). Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ja lapsiin kohdistuvan väkivallan kehitystrendejä Suomessa. Lastensuojelun Keskusliiton Taloustutkimuksella teettämän kyselyn tulokset. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Sariola, H. & Ellonen, N. (2008). Perheessä koettu väkivalta. Teoksessa Ellonen, N. & Kääriäinen, J. & Salmi, V. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Sariola, H. & Uutela, A. (1994). The prevalence of child sexual abuse in Finland. *Child Abuse & Neglect* 18 (10), 827–835.
- Sirén, R. & Aaltonen, M. & Kääriäinen, J. (2010). Suomalaisten kokema väkivalta 1980 – 2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, R., Aaltonen, M. and Kääriäinen, J. (2010). Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, R. & Danielsson, P. & Kivivuori, J. (2013). Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 28/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
- Suoninen, A. (2013). Lasten mediabarometri 2012. 10–12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien mediankäyttö. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 62. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Thornberry T. & Krohn, M.D. (2000). The self-report method of measuring delinquency and crime. In *Measurement and Analysis of Criminal Justice* Vol. 4. National Institute of Justice: Rockville, MD. Saatavilla: www.ncjrs.gov/criminal_justice2000/vol_4/04b.pdf Luettu: 9.1.2014.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009). Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Luettavissa: <http://www.tenk.fi/fi/ohjeet-ja-julkaisut>.

LIITTEET

Liitetaulukko 1. Otoksen ja aineiston vertailua koulu- ja vastaajatasolla opetuskielen ja aluemuuttujien avulla tarkasteltuna, % kouluista ja vastanneista.

	Otos (N=686 koulua)	Aineisto (N=483 koulua)	Puuttuvat (N=201 koulua)	Aineisto (N=11364 oppilasta)
Opetuskieli				
suomi	90	89	94	90
ruotsi	10	11	6	10
Kuntaryhmä				
kaupunkimaiset kunnat	53	53	52	64
taajaan asutut kunnat	21	20	23	18
maaseutumaiset kunnat	26	27	25	18
AVI				
Etelä-Suomen AVI	37	38	36	40
Lounais-Suomen AVI	13	13	13	12
Itä-Suomen AVI	11	10	14	10
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	21	22	19	23
Pohjois-Suomen AVI	12	12	13	10
Lapin AVI	4	4	4	3
Ahvenanmaan valtionvirasto	1	2	1	1
Vanha lääni				
Ahvenanmaan valtionvirasto	1	2	1	1
Etelä-Suomi	37	38	36	40
Itä-Suomi	11	10	14	10
Lappi	4	4	4	3
Länsi-Suomi	34	35	32	35
Oulu	12	12	13	10

Liitetaulukko 2. Lapsiuhritutkimuksen tunnuslukujen vertailu Kouluterveyskyselyyn ja Nuorisoriikollisuuskyselyyn, %^a.

	NRK	Kouluterveyskysely	Lapsiuhritutkimus
Sukupuoli			
Tyttö	50	50	51
Poika	50	50	49
Perhemuoto			
Ydinperhe	65	78	76
Isän korkein koulutustaso			
Peruskoulu		16	9
Korkeakoulu		26	31
Äidin korkein koulutustaso			
Peruskoulu		11	6
Korkeakoulu		31	37
Vanhempien ulkomaalaistausta			
Toinen tai molemmat syntyneet ulkomailla	5		9

^a Kouluterveyskyselyn osalta taulukossa käytetään vuosien 2010–2011 yhdistettyjä tuloksia, jotka kattavat koko maan (N=94058–101245) (Kouluterveyskysely 2010; 2011.) NRK on vuodelta 2008 (N=5826) (Salmi 2009).

Liitetaulukko 3. Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikkoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan (kuviot 1 ja 2).

		Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Ryöstö	2	2	0	4	4	0
	Varkaus	10	14	4	12	13	1
	Vahingonteko	14	10	-4	17	11	-6
	Pahoinpitely	14	8	-6	25	14	-11
	Pahoinpitelyn yritys	5	2	-3	13	5	-8
	Laiton uhkaus	13	7	-6	21	11	-10
9. luokka	Ryöstö	1	2	1	3	5	2
	Varkaus	12	17	5	14	18	4
	Vahingonteko	11	12	1	16	15	-1
	Pahoinpitely	17	11	-6	22	14	-8
	Pahoinpitelyn yritys	8	4	-4	12	7	-5
	Laiton uhkaus	19	10	-9	25	11	-14

Liitetaulukko 4. Väkivalta- tai omaisuusrikosten kohteeksi viimeisten 12 kk:n aikana joutumisen kerrat: keskiarvot sukupuolen, luokka-asteen ja tutkimusvuoden mukaan.

		Työt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Ryöstö	4,24	3,78	-0,46	4,51	4,26	-0,25
	Varkaus	2,81	2,54	-0,27	2,47	2,56	0,09
	Vahingonteko	2,01	1,98	-0,03	2,49	3,34	0,85
	Pahoinpitely	2,72	3,99	1,27	3,61	4,33	0,72
	Pahoinpitelyn yritys	1,79	2,76	0,97	2,96	3,45	0,49
	Laiton uhkaus	2,30	3,47	1,17	3,10	3,81	0,71
9. luokka	Ryöstö	2,10	3,44	1,34	3,19	6,37	3,18
	Varkaus	1,77	2,05	0,28	1,99	2,81	0,82
	Vahingonteko	2,26	2,45	0,19	2,56	3,26	0,7
	Pahoinpitely	2,71	3,49	0,78	1,84	4,20	2,36
	Pahoinpitelyn yritys	1,84	2,28	0,44	2,22	3,42	1,2
	Laiton uhkaus	2,34	3,29	0,95	3,38	3,92	0,54

Liitetaulukko 5. Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (% pahoinpitelyjä kokeneista) luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusajankohdan mukaan.

	Viimeisimmässä teossa:	Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Uhattiin väkivallalla	18	18	0	20	17	-3
	Työnnettiin, ravisteltiin tai lyötiin avokämmenellä	54	36	-18	50	33	-17
	Potkittiin, hakattiin nyrkillä tai jollain esineellä	34	27	-7	37	33	-4
	Heitettiin huonekaluja tai seinää vasten tai heitettiin alas portaita	4	5	1	3	3	0
	Kuristettiin, pahoinpideltiin puukolla tai aseella	2	2	0	2	2	0
	Jotain muuta	21	34	13	13	23	10
	N (vastaajia)	500	255		841	425	
9. luokka	Uhattiin väkivallalla	30	29	-1	33	24	-9
	Työnnettiin, ravisteltiin tai lyötiin avokämmenellä	66	63	-3	43	44	1
	Potkittiin, hakattiin nyrkillä tai jollain esineellä	32	33	1	39	37	-2
	Heitettiin huonekaluja tai seinää vasten tai heitettiin alas portaita	11	14	3	5	9	4
	Kuristettiin, pahoinpideltiin puukolla tai aseella	4	8	4	5	8	3
	Jotain muuta	18	14	-4	19	15	-4
	N (vastaajia)	470	287		591	334	

Liitetaulukko 6. Vammojen vakavuus viimeisimmässä pahoinpitelyssä luokka-asteen, sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan (% pahoinpitelyn seurauksena loukkaantuneista).

	Viimeisimmässä teossa:	Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Sai pienen mustelman, naarmun tai haavan	71	80	9	53	52	-1
	Sai ison mustelman, haavan tai mustan silmän	38	36	-2	37	40	3
	Luu tai hammas katkesi tai lihas revähti	5	11	6	8	11	3
	Sai sisäisiä vammoja	4	7	3	1	0	-1
	Menetti tajuntansa	2	7	5	4	5	1
	Loukkaantui muulla tavoin	10	11	1	13	10	-3
	N (vastaajia)	128	51		182	78	
9. luokka	Sai pienen mustelman, naarmun tai haavan	62	68	6	53	50	-3
	Sai ison mustelman, haavan tai mustan silmän	41	49	8	45	44	-1
	Luu tai hammas katkesi tai lihas revähti	4	9	5	11	17	6
	Sai sisäisiä vammoja	3	4	1	4	14	10
	Menetti tajuntansa	4	11	7	5	14	9
	Loukkaantui muulla tavoin	13	2	-11	8	17	9
	N (vastaajia)	196	95		176	78	

Liitetaulukko 7. Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutu-
neet viimeisimmän teon tekijän, vastaajan luokka-asteen,
sukupuolen ja tutkimusvuoden mukaan, % vastaajista.

		Työtöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Tuntematon	5	5	0	10	9	-1
	Tyttö/poikaystävä	2	3	1	1	0	-1
	Tuttu kavერი	33	22	-11	67	49	-18
	Veli tai sisko	41	47	6	16	21	5
	Isä	5	3	-2	1	2	1
	Isäpuoli/ äidin miesystävä	1	2	1	0,5	0,5	0
	Äiti	6	3	-3	1	1	0
	Äitipuoli/ isän naisystävä	0,5	1	0,5	0,5	0	-0,5
	Muu sukulainen	1	1	0	0,5	0,5	0
	Opettaja	0,5	0	-0,5	0,5	0,5	0
	Harrastuksen ohjaaja	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0
	Joku muu	5	13	8	4	18	14
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	505	242		840	382	
9. luokka	Tuntematon	11	7	-4	20	24	4
	Tyttö/poikaystävä	7	7	0	2	1	-1
	Tuttu kavერი	28	24	-4	64	49	-15
	Veli tai sisko	28	27	-1	6	10	4
	Isä	10	10	0	2	1	-1
	Isäpuoli/ äidin miesystävä	3	3	0	1	0	-1
	Äiti	9	11	2	1	0	-1
	Äitipuoli/ isän naisystävä	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0
	Muu sukulainen	1	0	-1	0,5	0,5	0
	Opettaja	0,5	0	-0,5	1	2	1
	Harrastuksen ohjaaja	0,5	0	-0,5	0,5	0,5	0
	Joku muu	3	9	6	3	13	10
	Yhteensä	100	100		100	100	
	N	455	277		588	292	

Liitetaulukko 8. Viimeisten 12 kuukauden aikana pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden kuudesluokkalaisten osuudet (% , sulkeissa N) sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	20	35	28 (5607)	12	21	17 (4725)
Yksinhuoltajaperhe	30	39	34 (1347)	15	25	20 (989)
Äiti ja isäpuoli	28	44	36 (536)	17	23	20 (341)
Isä ja äitipuoli	33	46	41 (64)	19	27	23 (64)
Muu	32	23	27 (67)	26	21	23 (62)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	24	33	28 (710)	15	22	18 (229)
Ammatillinen koulutus	22	37	29 (1212)	17	24	21 (753)
Lukio	21	38	29 (1268)	14	17	16 (949)
Korkeakoulu	25	41	33 (1399)	13	26	20 (1055)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	22	35	29 (3095)	12	22	17 (3237)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	24	35	28 (935)	18	21	19 (288)
Ammatillinen koulutus	23	36	30 (1627)	13	22	17 (1140)
Lukio	22	36	29 (760)	18	22	20 (554)
Korkeakoulu	22	39	31 (1063)	13	25	20 (836)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	22	37	29 (3299)	12	21	17 (3405)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	27	35	31 (229)	10	25	18 (255)
Ei	22	37	30 (7317)	13	22	18 (5867)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa:						
Kyllä	44	41	43 (117)	22	35	30 (103)
Ei	22	37	29 (7159)	13	22	17 (5961)

Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	23	43	33 (594)	16	25	20 (584)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	23	36	29 (6950)	13	22	17 (5560)
Vastaaja ei tiedä	27	44	35 (87)	30	25	27 (77)

Liitetaulukko 9. Viimeisten 12 kuukauden aikana pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokoneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (% , sulkeissa N) sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	26	36	31 (3957)	16	21	19 (3639)
Yksinhuoltajaperhe	36	43	39 (1267)	26	33	29 (968)
Äiti ja isäpuoli	36	45	40 (395)	22	22	21 (309)
Isä ja äitipuoli	32	51	44 (69)	28	31	30 (60)
Muu	38	60	52 (23)	18	10	14 (36)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	34	39	36 (572)	22	19	21 (189)
Ammatillinen koulutus	30	38	33 (1688)	16	26	21 (1290)
Lukio	26	38	32 (1263)	19	19	19 (998)
Korkeakoulu	30	42	36 (1556)	19	26	22 (1548)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	31	36	34 (696)	22	22	22 (1046)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	29	38	33 (857)	21	23	22 (342)
Ammatillinen koulutus	29	39	34 (2307)	17	24	21 (1871)
Lukio	27	41	34 (548)	19	27	23 (481)
Korkeakoulu	29	39	34 (1208)	18	25	21 (1212)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	34	38	36 (855)	21	20	21 (1165)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	33	43	38 (260)	18	14	17 (227)
Ei	29	38	34 (5463)	19	24	21 (4798)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa:						
Kyllä	64	55	60 (106)	35	42	38 (106)
Ei	29	38	34 (5458)	18	23	21 (4799)

Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	36	39	37 (337)	20	23	21 (391)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	29	39	34 (5378)	19	23	21 (4642)
Vastaaja ei tiedä	60	33	46 (33)	28	33	30 (33)

Liitetaulukko 10. Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta koettua väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 3).

		Tytöt			Pojat		
		2008	2013	Erotus	2008	2013	Erotus
6. luokka	Ikätovereiden välinen pahoinpitely	25	20	-5	26	18	-8
	Ikätovereiden taholta koettu fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	16	10	-6	13	6	-7
	Ikätovereiden taholta koettu psyykkisesti väkivaltainen kiusaaminen	27	13	-14	19	7	-12
9. luokka	Ikätovereiden välinen pahoinpitely	24	18	-6	18	12	-6
	Ikätovereiden taholta koettu fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	13	8	-5	9	4	-5
	Ikätovereiden taholta koettu psyykkisesti väkivaltainen kiusaaminen	31	18	-13	14	6	-8

Liitetaulukko 11. Perheessä koettua väkivaltaa koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008		2013	
	%	N	%	N
Sukupuoli:				
Tyttö	3	6725	8	5731
Poika	7	6690	17	5592
Luokka-aste:				
6. lk.	5	7684	14	6269
9. lk.	5	5775	11	5095
Opetuskieli:				
Suomi	5	12482	12	10181
Ruotsi	10	977	13	1183
Perhemuoto:				
Ydinperhe	5	9564	12	8481
Muu	5	3768	14	2756
Vanhempien ulkomaalaistausta:				
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	8	931	17	984
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	5	12328	12	10251
Vastaa ei tiedä	12	120	21	112
Asunut sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa:				
Kyllä	10	223	20	214
Ei	5	12617	12	10814
Puuttuvaa tietoa yhteensä	5	13459	13	11364

Liitetaulukko 12. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuviot 4, 5 ja 6).

	Äiti			Isä			Äiti ja/tai isä		
	1988	2008	2013	1988	2008	2013	1988	2008	2013
Henkinen väkivalta									
Murjotanut tai kieltäytynyt puhumasta	39	36	29	29	22	18	49	42	34
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	29	32	23	35	26	18	45	40	28
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	18	17	11	15	12	7	26	23	15
Uhannut väkivallalla	5	5	3	9	6	3	11	9	5
Lievä väkivalta									
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	14	8	5	16	8	4	23	12	7
Tukistanut	56	27	12	45	20	9	65	34	16
Läimäyttänyt	17	7	4	16	5	3	24	10	6
Antanut piiskaa	25	8	3	26	7	3	35	11	4
Antanut selkäsaunan	7	3	2	10	3	2	12	5	3
Vakava väkivalta									
Lyönyt nyrkillä	1	1	1	3	1	1	3	2	2
Lyönyt esineellä	3	2	1	2	1	1	4	2	2
Potkaissut	2	2	1	2	1	1	3	3	2

Uhannut veitsellä tai aseella	<1	1	1	1	1	1	1	1	1
Käyttänyt veistä tai ampuma- asetta	<1	1	1	<1	<1	1	<1	1	1
N	7157– 7182	5273– 5362	4025– 4102	6835– 6864	5101– 5166	3979– 4036	7223– 7251	5337– 5419	3986– 4131

Liitetaulukko 13. Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkival-
lan toistuvuus ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988, 2008 ja
2013, % (kuvio 7).

	1988			2008			2013		
	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht
Henkinen väkivalta	59	10	69 (7264)	44	13	57 (5438)	35	10	45 (4296)
Lievä väkivalta	65	7	72 (7244)	33	5	38 (5379)	18	3	21 (4191)
Vakava väkivalta	7	1	8 (7228)	4	1	4 (5359)	2	1	3 (4156)

Liitetaulukko 14. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkivallasta kuluneen vuoden aikana vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

	Äiti			Isä			Äiti ja/tai isä		
	1988	2008	2013	1988	2008	2013	1988	2008	2013
Henkinen väkivalta									
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	22	24	19	17	15	12	30	30	23
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	22	22	20	24	21	15	32	34	24
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	10	11	8	8	7	6	15	15	11
Uhannut väkivallalla	2	3	1	5	4	2	6	6	3
Lievä väkivalta									
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	5	4	3	8	4	3	11	6	5
Tukistanut	7	4	2	6	3	2	10	6	4
Läimäyttänyt	5	3	2	5	2	1	8	4	3
Antanut piiskaa	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Antanut selkäsaunan	<1	1	1	1	<1	1	1	1	1
Vakava väkivalta									
Lyönyt nyrkillä	1	1	1	2	1	1	2	1	1
Lyönyt esineellä	1	1	1	1	1	<1	2	1	1
Potkaissut	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	<1	<1	<1	<1	1	<1	1

Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	1	<1	<1	<1	<1	<1	1
N	6545– 6688	4435– 4617	2956– 3021	6150– 6282	4265– 4358	2919– 2967	6764– 6823	4534– 4721	3109– 3203

Liitetaulukko 15. Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet sukupuolen mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

	1988			2008			2013		
Henkinen väkivalta	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.
Tyttö	59	13	72	50	19	69	40	13	53
Poika	59	7	66	38	8	46	29	6	35
Yhteensä	59	10	69	44	13	58	35	10	45
			(N=7256)			(N=5433)			(N=4287)
	1988			2008			2013		
Lievä väkivalta	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.
Tyttö	66	8	74	39	8	47	21	3	24
Poika	64	5	69	27	3	30	14	2	16
Yhteensä	65	7	72	33	5	38	18	3	21
			(N=7237)			(N=5374)			(N=4183)

Liitetaulukko 16. Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet äidinkielen mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, %.

	1988			2008			2013		
Henkinen väkivalta	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.
Suomi	59	10	69	44	14	58 (5068)	35	10	44 (3856)
Ruotsi	64	7	72	45	9	53 (370)	37	6	43 (441)
Yhteensä	58	10	69 (7264)	44	13	58 (5438)	35	10	44 (4297)
	1988			2008			2013		
Lievä väkivalta	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.	Joskus	Usein	Yht.
Suomi	66	7	73	34	6	40 (5020)	18	3	21 (3770)
Ruotsi	55	5	60	23	2	25 (359)	12	3	14 (423)
Yhteensä	65	7	72 (7244)	33	5	39 (5379)	17	3	20 (4193)

Liitetaulukko 17. Elämänsä aikana henkistä väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008			2013		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	13	44	57 (3742)	8	34	43 (3137)
Yksinhuoltajaperhe	14	44	59 (956)	13	36	49 (780)
Äiti ja isäpuoli	14	45	59 (556)	10	39	49 (265)
Isä ja äitipuoli	10	49	59 (109)	8	22	29 (51)
Muu	29	36	65 (75)	19	48	67 (21)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	16	41	56 (540)	13	29	41 (152)
Ammatillinen koulutus	14	44	57 (1596)	9	36	46 (1094)
Lukio	12	47	60 (1197)	9	36	44 (874)
Korkeakoulu	14	46	60 (1482)	10	37	47 (1354)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	11	40	52 (623)	10	29	38 (823)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	15	45	60 (816)	14	33	47 (287)
Ammatillinen koulutus	12	44	56 (2181)	9	35	44 (1611)
Lukio	14	48	62 (513)	8	38	46 (410)
Korkeakoulu	14	45	59 (1158)	9	38	47 (1053)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	15	40	55 (770)	10	30	40 (936)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	17	40	57 (241)	13	37	50 (206)
Ei	13	44	58 (5162)	9	35	44 (4063)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	19	45	64 (310)	12	35	47 (319)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	13	44	57 (5085)	9	35	44 (3952)
Vastaaja ei tiedä	30	37	30 (27)	0	21	21 (24)

Liitetaulukko 18. Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008			2013		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	4	33	38 (3703)	2	17	19 (3062)
Yksinhuoltajaperhe	7	34	41 (945)	4	19	23 (761)
Äiti ja isäpuoli	7	34	41 (550)	4	21	25 (259)
Isä ja äitipuoli	1	34	35 (108)	8	8	16 (48)
Muu	23	25	48 (73)	4	30	34 (23)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	6	31	36 (536)	5	13	18 (147)
Ammatillinen koulutus	7	35	42 (1580)	3	18	21 (1067)
Lukio	5	34	38 (1180)	2	18	20 (855)
Korkeakoulu	5	35	39 (1469)	3	18	21 (1324)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	5	28	32 (614)	3	16	19 (797)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	4	35	40 (809)	5	18	23 (277)
Ammatillinen koulutus	5	34	39 (2153)	3	17	20 (1572)
Lukio	4	35	40 (508)	3	17	20 (399)
Korkeakoulu	5	34	38 (1144)	3	18	21 (1034)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	8	29	36 (765)	3	18	21 (909)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	5	35	40 (240)	5	19	24 (200)
Ei	5	33	39 (5107)	3	17	20 (3970)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	6	33	40 (308)	4	17	21 (310)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	5	33	40 (5029)	3	17	20 (3856)
Vastaaja ei tiedä	26	33	59 (27)	4	16	20 (25)

Liitetaulukko 19. Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 8).

	Äiti		Isä		Äiti ja/tai isä	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Henkinen väkivalta						
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	20	15	12	9	23	17
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	17	11	14	8	22	14
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	11	7	6	4	13	8
Uhannut väkivallalla	2	1	2	1	4	2
Lievä väkivalta						
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	3	2	3	1	5	3
Tukistanut	20	7	14	5	24	9
Läimäyttänyt	4	2	3	1	6	3
Antanut piiskaa	5	1	4	1	7	2
Antanut selkäsaunan	2	1	2	1	4	1
Vakava väkivalta						
Lyönyt nyrkillä	1	<1	1	<1	1	1
Lyönyt esineellä	1	<1	1	<1	2	1
Potkaissut	1	1	1	<1	2	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	<1	<1	1	1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	<1	<1	1	1
N	6961– 7057	4723– 4811	6814– 6857	4673– 4737	7059– 7145	4681– 4813

Liitetaulukko 20. Vanhempien kuudesluokkalaisiin kohdistaman väkivallan toistuvuus ennen 12 vuoden ikää vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 9).

	2008			2013		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Henkinen väkivalta	32	5	38 (7176)	23	4	26 (5002)
Lievä väkivalta	25	3	28 (7111)	10	1	11(4888)
Vakava väkivalta	2	1	3 (7084)	1	<1	1 (4853)

Liitetaulukko 21. Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013, %.

Henkinen väkivalta	2008			2013		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö	34	6	41 (3683)	25	4	29 (2639)
Poika	30	4	35 (3478)	20	3	23 (2347)
Yhteensä	32	5	38 (7161)	23	4	26 (4986)

Lievä väkivalta	2008			2013		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö	26	3	29 (3659)	10	1	11 (2573)
Poika	24	3	27 (3436)	11	1	12 (2298)
Yhteensä	25	3	28 (7095)	10	1	11 (4871)

Liitetaulukko 22. Elämänsä aikana henkistä tai lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet äidinkielen mukaan vuosina 2008 ja 2013, %.

	2008			2013		
Henkinen väkivalta	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	33	5	38 (6687)	22	4	26 (4520)
Ruotsi	29	3	32 (489)	26	3	29 (482)
Yhteensä	32	5	38 (7176)	23	4	26 (5002)
	2008			2013		
Lievä väkivalta	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	26	3	29 (6627)	10	1	11 (4419)
Ruotsi	19	1	20 (484)	8	2	10 (469)
Yhteensä	25	3	28 (7111)	10	1	11 (4888)

Liitetaulukko 23. Elämänsä aikana henkistä väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008			2013		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	5	32	36 (5232)	3	22	25 (3241)
Yksinhuoltajaperhe	9	33	41 (980)	5	25	36 (758)
Äiti ja isäpuoli	6	34	40 (717)	6	30	36 (271)
Isä ja äitipuoli	7	44	51 (100)	6	18	25 (49)
Muu	5	37	43 (178)	6	16	22 (49)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	6	32	38 (672)	4	25	30 (182)
Ammatillinen koulutus	6	35	41 (1147)	4	23	30 (608)
Lukio	6	34	39 (1205)	3	25	28 (787)
Korkeakoulu	6	34	40 (1324)	4	23	28 (860)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	5	30	35 (2828)	3	22	25 (2566)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	6	32	38 (883)	2	20	22 (242)
Ammatillinen koulutus	6	34	40 (1540)	4	21	25 (930)
Lukio	5	33	38 (716)	4	26	31 (459)
Korkeakoulu	6	36	42 (1010)	4	26	30 (664)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	4	30	35 (3027)	4	22	26 (2708)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	7	37	44 (214)	6	23	29 (208)
Ei	5	32	38 (6857)	4	23	26 (4718)

Vanhempien ulkomaalaistausta:							
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	6	36	42 (533)	5	26	31 (444)	
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	5	32	37 (6534)	3	22	26 (4494)	
Vastaaja ei tiedä	12	33	45 (76)	3	17	20 (59)	

Liitetaulukko 24. Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuudet (sulkeissa n) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008			2013		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	3	25	27 (5188)	1	10	11 (3773)
Yksinhuoltajaperhe	3	26	29 (968)	1	12	13 (732)
Äiti ja isäpuoli	3	28	30 (711)	2	12	14 (256)
Isä ja äitipuoli	6	23	29 (100)	0	10	10 (49)
Muu	5	27	32 (144)	0	7	22 (178)
Äidin korkein koulutus:						
Peruskoulu	3	28	30 (664)	1	14	15 (173)
Ammatillinen koulutus	3	27	30 (1141)	1	13	14 (588)
Lukio	3	25	28 (1194)	1	12	13 (773)
Korkeakoulu	3	25	28 (1317)	<1	8	9 (846)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	2	24	26 (2795)	1	9	10 (2509)
Isän korkein koulutus:						
Peruskoulu	4	25	29 (877)	<1	12	12 (234)
Ammatillinen koulutus	2	28	31 (1528)	1	11	12 (912)
Lukio	4	24	28 (710)	1	13	14 (448)
Korkeakoulu	2	25	27 (1003)	1	10	11 (655)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	2	24	27 (2993)	1	10	11 (2638)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	3	27	30 (214)	0	11	11 (201)
Ei	3	25	28 (6795)	1	10	11 (4613)

Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	3	24	27 (520)	2	9	11 (424)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	3	25	28 (6485)	1	10	11 (4400)
Vastaaja ei tiedä	7	24	31 (75)	2	15	17 (59)

Liitetaulukko 25. Kotona johonkin perheenjäsenen kohdistunutta väkivaltaa nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 10).

Nähty perheen- jäsenen kohdistu- nutta...	6. luokka				9. luokka			
	Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
henkistä väkivaltaa	15	11	13	5449	26	13	20	4475
lievää fyysistä väkivaltaa	5	4	4	5437	8	4	6	4477
vakavaa fyysistä väkivaltaa	3	3	3	5337	4	3	4	4395
jotakin fyysistä väkivaltaa	6	4	5	5267	9	5	7	4340
jotakin fyysistä tai henkistä väkivaltaa	16	12	14	5207	26	13	20	4279

Liitetaulukko 26. Perheenjäseniin kohdistuvia väkivallantekoja kotona nähneiden osuudet (%) sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 11).

		6. luokka				9. luokka			
		Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Äitiin	Henkistä	6	5	6	5745	16	7	12	4691
	Lievää	1	1	1	5741	3	2	3	4690
	Vakavaa	1	1	1	5707	2	2	2	4650
Isään	Henkistä	5	3	4	5703	12	6	9	4700
	Lievää	1	1	1	5699	2	1	1	4688
	Vakavaa	1	1	1	5664	1	1	1	4671
Sisarukseen	Henkistä	11	8	10	5597	18	9	13	4604
	Lievää	4	3	4	5590	6	3	4	4608
	Vakavaa	2	2	2	5540	3	2	2	4559

Liitetaulukko 27. Kotona nähtyä väkivaltaa koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) sukupuolen ja luokka-asteen mukaan.

Puuttuvat	6. luokka			9. luokka		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
äitiin kohdistuva henkinen väkivalta	6	10	8	5	10	8
äitiin kohdistuva lievä väkivalta	6	10	8	5	10	8
äitiin kohdistuva vakava väkivalta	6	11	8	6	11	8
isään kohdistuva henkinen väkivalta	7	10	8	5	10	7
isään kohdistuva lievä väkivalta	6	11	8	5	10	8
isään kohdistuva vakava väkivalta	7	11	9	6	11	8
sisarukseen kohdistuva henkinen väkivalta	8	12	10	7	12	9
sisarukseen kohdistuva lievä väkivalta	8	12	10	8	12	10
sisarukseen kohdistuva vakava väkivalta	9	13	11	8	13	10

Liitetaulukko 28. Perheenjäseniin kohdistunutta väkivaltaa kotona nähneiden osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 2013 ja 2008 (kuvio 12).

		2008				2013			
		Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Äitiin	Henkistä	21	11	16	12749	11	6	8	10436
	Lievää	5	3	4	12703	2	2	2	10431
	Vakavaa	2	2	2	12567	1	1	1	10357
Isään	Henkistä	15	7	11	11186	8	4	6	10403
	Lievää	3	1	2	12526	1	1	1	10387
	Vakavaa	3	2	2	12453	1	1	1	10335
Sisarukseen	Henkistä	32	21	26	10869	14	8	11	10201
	Lievää	14	8	11	10834	5	3	4	10198
	Vakavaa	7	5	6	10724	2	2	2	10099

Liitetaulukko 29. Perheenjäseniin kohdistunutta väkivaltaa julkisella paikalla nähneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuviot 13 ja 14).

		6. luokka (n=6241)			9. luokka (n=5080)		
		Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Äitiin	Henkistä	2	2	2	4	2	3
	Lievää	1	1	1	1	1	1
	Vakavaa	<1	1	<1	1	1	1
Isään	Henkistä	1	1	1	3	2	2
	Lievää	1	1	1	3	2	2
	Vakavaa	<1	1	<1	1	1	1
Sisarukseen	Henkistä	7	5	6	8	4	6
	Lievää	2	2	2	2	1	2
	Vakavaa	1	1	1	2	1	1
Jotain fyysistä väkivaltaa		4	3	4	5	4	4
Jotain fyysistä tai henkistä väkivaltaa		9	7	8	12	7	9

Liitetaulukko 30. Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 15).

	1988	2008	2013
Tytöt	17	11	7
Pojat	6	2	2
Yhteensä	12 (N=6793)	7 (N=5524)	4 (N=4822)

Liitetaulukko 31. Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 16).

	Ehdotus/ ekshibitionismi	Kosketus ilman yhdyntää	Yhdyntä
Tytöt 1988 (N=3533)	2	10	6
Tytöt 2008 (N=2749)	2	5	2
Tytöt 2013 (N=2523)	2	3	1
Pojat 1988 (N=3260)	<1	2	4
Pojat 2008 (N=2775)	<1	1	1
Pojat 2013 (N=2299)	<1	1	1

Liitetaulukko 32. Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakaumat ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 17).

	1988			2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ikä									
Alle 10	5	3	5	8	12	8	5	28	10
10	3	2	3	1	0	1	2	2	2
11	0	0	0	0	0	0	2	6	3
12	8	3	7	4	5	4	2	2	2
13	15	10	14	11	2	10	11	6	10
14	30	30	31	33	20	31	30	24	29
15 tai yli	39	52	40	43	61	46	48	32	44
Yhteensä	100 (N=580)	100 (N=162)	100 (N=742)	100 (N=286)	100 (N=41)	100 (N=327)	100 (N=184)	100 (N=50)	100 (N=234)

Liitetaulukko 33. Pakko, väkivalta ja lahjonta yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalikokemuksissa aikuisen kanssa vuosina 1988, 2008 ja 2013, % kaikista vastanneista.

	1988		2008		2013	
	%	N	%	N	%	N
Pakkoa						
Tytöt	2	3533	1	2749	1	2523
Pojat	<1	3260	<1	2735	<1	2299
Yhteensä	1	6793	1	5524	1	4822
Väkivaltaa	%	N	%	N	%	N
Tytöt	1	3533	1	2749	<1	2523
Pojat	<1	3260	<1	2735	<1	2299
Yhteensä	1	6793	<1	5524	<1	4822
Lahjontaa	%	N	%	N	%	N
Tytöt	1	3533	1	2749	1	2523
Pojat	<1	3260	<1	2735	1	2299
Yhteensä	1	6793	1	5524	1	4822

Liitetaulukko 34. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ensimmäisten seksuaalikokemusten kumppanit vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (n).

Aikuinen	1988	2008	2013
Ystävä	47 % (272)	23 % (58)	26 % (41)
Tuttu, mutta ei ystävä	19 % (112)	21 % (53)	19 % (30)
Tuntematon	21 % (121)	35 % (87)	38 % (59)
Isä/isäpuoli	3 % (18)	3 % (8)	1 % (2)
Äiti/äitipuoli			1 % (2)
Veli/sisko	1 % (3)	<1 % (1)	
Isovanhempi	1 % (3)	1 % (3)	2 % (3)
Setä tai eno	2 % (13)	2 % (4)	1 % (2)
Serkku	1 % (7)	<1 % (1)	
Vanhempien ystävä	4 % (23)	2 % (6)	2 % (2)
Opettaja		1 % (2)	1 % (1)
Harrastuksen ohjaaja		1 % (2)	1 % (2)
Muu	1 % (7)	9 % (23)	8 % (12)
Kaikki	100 % (579)	100 % (248)	100 % (156)

Liitetaulukko 35. Yhdeksäsluokkalaisten poikien ensimmäisten seksuaalikokemusten kumppanit vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (n).

Aikuinen	1988	2008	2013
Ystävä	33 % (61)	36 % (13)	28 % (8)
Tuttu, mutta ei ystävä	23 % (43)	25 % (9)	10 % (3)
Tuntematon	34 % (63)	22 % (8)	21 % (6)
Isä/isäpuoli	1 % (1)		3 % (1)
Äiti/äitipuoli	1 % (1)		3 % (1)
Veli/sisko	1 % (1)	3 % (1)	
Isovanhempi			3 % (1)
Setä tai eno	2 % (3)		3 % (1)
Serkku	2 % (3)		
Vanhempien ystävä	3 % (5)		3 % (1)
Opettaja			7 % (2)
Harrastuksen ohjaaja			3 % (1)
Muu	1 % (2)	14 % (5)	14 % (4)
Kaikki	100 % (183)	100 % (36)	100 % (29)

Liitetaulukko 36. Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten prosenttiosuudet perhemuodon mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2012, % (N).

	Tytöt 1988	Tytöt 2008	Tytöt 2013	Pojat 1988	Pojat 2008	Pojat 2013
Biologiset vanhemmat	15 (2762)	9 (1869)	5 (1763)	5 (2597)	2 (1917)	2 (1704)
Äiti	24 (370)	14 (528)	9 (433)	9 (335)	3 (441)	3 (274)
Isä	37 (67)	21 (96)	15 (75)	11 (71)	3 (136)	1 (120)
Äiti ja isäpuoli	25 (234)	11 (181)	8 (164)	13 (166)	2 (193)	1 (127)
Isä ja äitipuoli	19 (36)	33 (24)	35 (23)	5 (38)	0 (38)	3 (29)
Lastensuojelulaitos	36 (14)	26 (19)	9 (11)	14 (7)	0 (11)	20 (5)
Yhteensä	17 (3530)	11 (2741)	7 (2526)	6 (3254)	2 (2758)	2 (2299)

Liitetaulukko 37. Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden 9.-luokkalaisten prosenttiosuudet eräiden taustamuuttujien mukaan vuonna 2008 ja 2013, %.

	2008				2013			
	Tytöt	Pojat	Yht.	N	Tytöt	Pojat	Yht.	N
Äidin korkein koulutus:								
Peruskoulu	14	2	8	545	13	3	8	179
Ammatillinen koulutus	11	2	7	1616	6	3	5	1225
Lukio	11	3	7	1206	6	1	4	960
Korkeakoulu	10	2	6	1494	7	2	4	1496
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	13	3	7	668	8	2	4	971
Isän korkein koulutus:								
Peruskoulu	11	3	7	827	11	0	7	331
Ammatillinen koulutus	12	3	7	2206	5	2	4	1783
Lukio	10	1	6	525	6	3	5	458
Korkeakoulu	10	2	6	1168	8	2	5	1168
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	13	3	8	803	7	1	4	1091
Vanhempien ulkomaalaistausta:								
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	15	3	10	317	7	5	6	359
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	11	2	7	5167	7	2	4	4440
Vastaaja ei tiedä	42	12	24	29	13	23	17	29
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:								
Kyllä	9	3	6	251	7	4	5	212
Ei	11	2	7	5243	7	2	4	4580
Kotikieli:								
Suomi	11	2	7	5008	7	2	4	4118
Ruotsi	7	1	4	249	5	3	4	409
Muu tai suomi ja muu	12	4	8	267	8	2	6	296

Liitetaulukko 38. Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 6.-luokkalaisten keskuudessa vuosina 2008 ja 2013, %.

	2008	2013
Tytöt	2 (N=3728)	1 (N=2968)
Pojat	2 (N=3604)	<1 (N=2881)
Yhteensä	2 (N=7273)	2 (N=5849)

Liitetaulukko 39. Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksen ilmoittaneiden 6.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakaumat ensimmäisen kokemuksen alkaessa vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 18).

	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Ikä						
Alle 10	20	25	21	11	29	15
10	4	0	3	11	0	8
11	10	5	9	47	29	42
12	54	45	51	26	14	23
13 tai yli	12	25	16	5	29	12
Yhteensä	100 (N=50)	100 (N=20)	100 (N=70)	100 (N=19)	100 (N=8)	100 (N=27)

Liitetaulukko 40. Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten yleisyys kokemusten alkamisiin mukaan vuosina 1988, 2008 ja 2013, % (kuvio 19 ja 20).

Västään ikä	1988		1988		2008		2008		2013		2013	
	Tytöt (N=3604)		Pojat (N=3330)		Tytöt (N=2807)		Pojat (N=2788)		Tytöt (N=2554)		Pojat (N=2316)	
	Kumu- lat. %	n	Kumu- lat. %	n	Kumu- lat. %	n	Kumu- lat. %	n	Kumu- lat. %	n	Kumu- lat. %	n
5	0,1	4	<0,1	1	0,4	10	0	0	0,1	3	0,3	6
6	0,2	7	<0,1	2	0,4	11	0	0	0,1	3	0,3	7
7	0,4	15	<0,1	2	0,4	11	<0,1	1	0,2	4	0,3	8
8	0,5	19	0,1	3	0,5	14	<0,1	1	0,3	7	0,5	12
9	0,7	24	0,2	5	0,6	17	<0,1	1	0,4	9	0,6	13
10	1,1	39	0,2	6	0,7	20	<0,1	1	0,5	12	0,6	14
11	1,3	48	0,2	6	0,7	20	<0,1	1	0,6	15	0,6	14
12	2,1	75	0,3	10	1	29	0,1	2	0,7	18	0,6	15
13	3,8	138	0,8	26	1,7	48	0,1	3	1,2	31	0,7	17
14	8	288	2,3	75	3,8	107	0,3	7	2,2	57	1	24
15-16	13,8	499	5,2	175	6,9	193	1,3	36	4	105	1,4	34

Liitetaulukko 41. Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten yleisyys ja yleisyys, josta kokemukset ystävien kanssa rajattu pois elleivät sisällä pakkoa ja/tai väkivaltaa, % vuosina 1988, 2008 ja 2013.

	1988		2008		2013	
	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat
Hyväksikäyttöä	14	5	7	1	4	1
Hyväksikäyttöä, ystävät rajattu pois ellei pakkoa/väkivaltaa käytetty	7	4	5	1	3	1
N	3604	3330	2807	2788	2554	2316

Liitetaulukko 42. Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaalokokemuksessa vuosina 2008 ja 2013, %.

Kokemus hyväksikäytöstä	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kyllä	12	17	12	16	12	15
Ehkä	24	7	22	19	12	18
Ei	53	74	56	52	67	54
Ei osaa sanoa	11	2	10	14	9	13
N	265	42	307	157	29	186

Liitetaulukko 43. Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä ensimmäisessä aikuisen kanssa tapahtuneessa seksuaalokokemuksessa vuosina 2008 ja 2013, %.

Kokemus hyväksikäytöstä	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kyllä	21	14	19	22	0	16
Ehkä	23	11	19	14	15	14
Ei	37	54	42	28	55	36
Ei osaa sanoa	19	21	20	36	30	34
N	62	28	90	21	8	29

Liitetaulukko 44. Kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus seksuaalisen hyväksikäytön kriteerit täyttävistä tapauksista, % hyväksikäyttötapauksista vuosina 2008 ja 2013.

Oma kokemus hyväksikäytöstä	2008		2013	
	%	n	%	N
Kyllä	19	52	23	33
Ehkä	22	61	21	30
Ei	46	126	40	57
Ei osaa sanoa	12	33	15	21
Yhteensä	100	154	100	141

Liitetaulukko 45. Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätovereiden kanssa vuosina 2008 ja 2013, % (kuvio 22).

Seksuaalisen kanssakäymisen kokemus	2008		2013	
	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat
Seksuaalinen koskettaminen ilman yhdyntää	38	31	26	23
Sukupuoliyhteys tai sen yritys	20	17	13	12
N	2765–2778	2726–2741	2511	2221–2237

Liitetaulukko 46. Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalisen koskettamisen toistuvuus ikätoverin kanssa vuosina 2008 ja 2013, %.

	Kontakti					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kerran	17	16	17	16	18	17
2–3 kertaa	31	33	32	34	34	34
4–6 kertaa	17	17	17	15	15	15
7–10 kertaa	8	6	7	6	6	6
Yli 10 kertaa	28	29	29	29	28	29
N	1061	864	1926	647	495	1142

Liitetaulukko 47. Yhdeksäsluokkalaisten yhdyntöjen toistuvuus ikätoverin kanssa vuosina 2008 ja 2013, %.

	Sukupuoliyhteys					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kerran	23	21	22	21	24	22
2–3 kertaa	29	32	30	29	29	29
4–6 kertaa	15	14	14	13	13	13
7–10 kertaa	9	5	7	4	3	4
Yli 10 kertaa	25	29	27	32	32	32
N	551	471	1022	321	260	581

Liitetaulukko 48. Ikätoverin kanssa koetun seksuaalisen koskettamisen kumppaneiden määrä vuosina 2008 ja 2013, %.

	Kontakti					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Yhden ihmisen kanssa	47	44	45	48	50	49
2–3 eri ihmisen kanssa	38	38	38	41	36	39
4–6 eri ihmisen kanssa	11	11	11	8	7	7
7–10 eri ihmisen kanssa	2	3	3	2	1	1
Yli 10 eri ihmisen kanssa	2	4	3	1	6	4
N	1057	856	1913	649	493	1142

Liitetaulukko 49. Ikätoverin kanssa koettujen yhdyntöjen kumppaneiden määrä vuosina 2008 ja 2013, %.

	Sukupuolilyhteys					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Yhden ihmisen kanssa	57	57	57	61	58	59
2–3 eri ihmisen kanssa	30	31	31	30	24	27
4–6 eri ihmisen kanssa	9	5	7	7	7	7
7–10 eri ihmisen kanssa	2	2	2	1	1	1
Yli 10 eri ihmisen kanssa	1	6	3	1	11	5
N	552	462	1014	327	263	590

Liitetaulukko 50. Pakkoa ja lahjontaa ikätoverin kanssa seksuaalisen koskettamisen yhteydessä kokeneet yhdeksäsluokkalaiset vuosina 2008 ja 2013, %.

	Kontakti					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Pakottamista	2	2	2	2	1	2
Lahjontaa	1	1	1	1	1	1
N	1046–1056	840–869	1887–1926	634–640	471–489	1104–1129

Liitetaulukko 51. Pakkoa ja lahjontaa ikätoverin kanssa yhdyntäkoke-
muksen yhteydessä kokeneet yhdeksäsluokkalaiset
vuosina 2008 ja 2013, %.

	Sukupuoliyhteys					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Pakottamista	3	2	2	2	3	2
Lahjontaa	0	2	1	1	2	1
N	536–548	442–453	978–1001	316–318	247–254	564–573

Liitetaulukko 52. Henkistä, fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa harras-
tuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%)
luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 24).

	6. luokka				9. luokka			
	Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Henkistä väkivaltaa	11	22	16	4508	21	38	29	2806
Fyysinen väkivalta	2	5	3	4509	2	8	5	2818
Seksuaalista väkivaltaa	1	2	2	4488	2	5	3	2812

Liitetaulukko 53. Erilaisia väkivallan ja häirinnän muotoja harrastuksen ohjaajan taholta joskus ja usein kohdanneiden osuudet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

		6. luokka				9. luokka			
		Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Pilkannut tai nimitellyt	Joskus	4	8	6	4524	8	14	10	2822
	Usein	1	1	1		1	2	1	
Kiroillut tai huutanut	Joskus	8	18	13	4518	17	30	23	2822
	Usein	1	1	1		2	4	3	
Uhkaillut väkivallalla	Joskus	1	2	1	4514	1	4	2	2819
	Usein	<1	1	<1		1	2	1	
Uhkaillut muuten	Joskus	2	3	2	4519	4	5	4	2822
	Usein	1	<1	<1		1	2	1	
Tarjonnut päihteitä	Joskus	<1	1	1	4517	2	4	3	2823
	Usein	<1	<1	<1		1	1	1	
Tarttunut kiinni tai tönäissyt	Joskus	1	3	2	4517	1	5	3	2823
	Usein	<1	1	<1		<1	2	1	
Lyönyt	Joskus	1	3	2	4513	1	4	2	2820
	Usein	<1	<1	<1		<1	2	1	
Kertonut seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita	Joskus	2	6	4	4514	6	19	12	2818
	Usein	1	1	1		1	7	4	
Kosketellut seksuaalisesti	Joskus	1	1	1	4513	1	2	2	2823
	Usein	<1	<1	<1		1	1	1	
Yrittänyt suudella tai suudellut	Joskus	1	1	1	4515	1	2	2	2820
	Usein	1	1	1		<1	1	1	
Ehdottanut yhdyntää tai suuseksiä	Joskus	<1	<1	<1	4514	<1	2	1	2821
	Usein	<1	<1	<1		<1	2	1	
Pakottanut yhdyntään tai suuseksiin	Joskus	0	<1	<1	4491	<1	1	1	2817
	Usein	<1	<1	<1		1	2	1	

Liitetaulukko 54. Väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kohdanneiden osuudet (%) harrastuksen tyypin mukaan.

	Kohdannut harrastuksessa...					
	Henkistä väkivaltaa	n	Fyysistä väkivaltaa	n	Seksuaalista väkivaltaa	n
Urheiluharrastus	25	5486	4	5492	2	5470
Soitto- tai lauluharrastus	8	778	3	784	2	778
Järjestötoiminta	11	386	4	387	2	388
Muu harrastus	12	6650	5	650	3	650
Yhteensä	21	7300	4	7313	2	7286

Liitetaulukko 55. Sähköisesti tapahtunutta kiusaamista ja häirintää koskeviin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet (%) eräiden taustamuuttujien mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	2008		2013	
	%	n	%	n
Sukupuoli:				
Tyttö	3	6725	4	5731
Poika	6	6690	8	5592
Luokka-aste:				
6. lk.	5	7684	6	6269
9. lk.	5	5775	6	5095
Opetuskieli:				
Suomi	5	12482	6	10181
Ruotsi	8	977	8	1183
Perhemuoto:				
Ydinperhe	4	9564	6	8481
Muu	6	3768	7	2756
Vanhempien ulkomaalaistausta:				
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	9	931	11	984
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	4	12328	6	10251
Vastaaja ei tiedä	12	120	11	112
Asunut sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa:				
Kyllä	14	223	12	214
Ei	4	12617	6	10814
Puuttuvaa tietoa yhteensä	5	13459	6	11364

Liitetaulukko 56. Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 26).

	6. lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Antanut sähköpostiosoitteensa internet-tuttavalle 12kk aikana	21	10	16	2	2	2
Antanut puhelinnumeronsa internet-tuttavalle 12kk aikana	10	5	8	4	3	4
Tavannut joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa	12	10	11	9	12	11
N	3025– 3655	2703– 3478	5728– 7133	2833– 2927	2674– 2815	5507– 5742

Liitetaulukko 57. Viimeisten 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 27).

	9. lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Antanut sähköpostiosoitteensa internet-tuttavalle 12kk aikana	40	28	34	9	4	7
Antanut puhelinnumeronsa internet-tuttavalle 12kk aikana	26	17	22	16	7	12
Tavannut joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa	29	23	26	25	25	23
N	2458– 2736	2234– 2640	4692– 5376	2441– 2787	2077– 2192	4518– 4979

Liitetaulukko 58. Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden 6.-luokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 28).

	6. lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kiusaaminen tekstiviestillä	22	14	18	12	6	9
Huhujen levittäminen internetissä	12	7	10	6	3	4
Esiintyminen vaprofiililla internetissä*				1	1	1
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	4	3	3	2	1	2
Uhkailu tekstiviestillä	2	3	2	1	1	1
Alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin	<1	1	<1	<1	<1	<1
Muunlaisen loukkaavan kuvan laittaminen internetiin*				2	1	1
Webkamera- tai muun videokuvan laittaminen luvatta internetiin				1	1	1
N	3666– 3695	3510– 3549	7176– 7244	2864– 2891	2674– 2712	5538– 5603

Liitetaulukko 59. Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimella kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden 9.-luokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013 (kuvio 29).

	9.lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Kiusaaminen tekstiviestillä	18	10	14	11	4	8
Huhujen levittäminen internetissä	19	9	14	11	5	8
Esiintyminen valediililla internetissä*				2	2	2
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	8	3	5	8	2	5
Uhkailu tekstiviestillä	4	4	4	3	3	3
Alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin	1	1	1	1	1	1
Muunlaisen loukkaavan kuvan laittaminen internetiin*				3	2	2
Webkamera- tai muun videokuvan laittaminen luvatta internetiin				1	1	1
N	2755– 2765	2685– 2702	5445– 5467	2458– 2476	2106– 2141	4564– 4617

Liitetaulukko 60. Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden kuudesluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	6. lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Rivo kielenkäyttö	10	9	9	5	3	4
Seksikkäiden kuvien pyytäminen	7	2	4	4	1	2
Alastonkuvien lähettäminen tai esiintyminen alasti webkameralle*				3	2	2
Seksin ehdottaminen	8	3	6	3	2	2
Palkkion tarjoaminen seksistä	2	1	2	1	1	1
N	3644– 3666	3472– 3491	7116– 7154	2859– 2865	2691– 2700	5552– 5564

Liitetaulukko 61. Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden yhdeksäsluokkalaisten osuudet (%) vastaajista sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2013.

	9. lk					
	2008			2013		
	Tytöt	Pojat	Yhteensä	Tytöt	Pojat	Yhteensä
Rivo kielenkäyttö	22	14	18	14	7	11
Seksikkäiden kuvien pyytäminen	22	4	13	21	3	13
Alastonkuvien lähettäminen tai esiintyminen alasti webkameralle*				15	5	10
Seksin ehdottaminen	22	6	14	12	3	8
Palkkion tarjoaminen seksistä	5	1	3	3	1	2
N	2725– 2742	2636– 2651	5361– 5391	2444– 2451	2086– 2093	4533– 4543

Liitetaulukko 62. Luottamukselliset ystävyysuhteet (%) sukupuolen mukaan.

		Tytöt	Pojat	Yhteensä	n
Onko sinulla vähintään yksi ystävä, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti?	Kyllä	94	92	93	10473
	Ei	6	9	7	793
Yhteensä		100	100	100	11266

Liitetaulukko 63. Pystyvätkö vastaajat keskustelemaan asioistaan vanhempiensa kanssa (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 32).

Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa?	6. luokka				9. luokka			
	Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Kyllä	65	73	69	4279	42	51	46	2349
Jossain määrin	33	26	29	1817	47	43	45	2293
En juuri lainkaan	2	1	1	86	9	4	6	315
En lainkaan	1	<1	1	30	2	2	2	101

Liitetaulukko 64. Jos sinulla on tai olisi ongelmia, huolia tai murheitaa, voisitko ajatella puhuvasi niistä seuraaville viranomaisille? Kyllä-vaihtoehdon valinneet (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 33).

	6. luokka				9. luokka			
	Tytöt	Pojat	Yht.	n	Tytöt	Pojat	Yht.	n
Opettaja	38	42	40	6057	20	24	22	5017
Koulukuraattori	47	38	43	5940	41	39	40	5027
Koulupsykologi	40	35	38	5864	40	39	40	5005
Sosiaalityöntekijä	30	26	28	5803	32	32	32	4994
Nuorisotyöntekijä	29	26	28	5825	37	33	35	4995
Poliisi	28	40	34	5840	27	39	33	4992

Liitetaulukko 65. Kenelle koetusta väkivallasta, vahingonteosta, häirinnästä tai kiusaamisesta on kerrottu (kuvio 34).

Oletko kertonut...	Väkivalta tai vahingonteko		Häirintä tai kiusaaminen puhelimen tai internetin välityksellä	
	%	n	%	n
Äidille	25	2874	5	510
Isälle	16	1839	3	287
Siskolle tai veljelle	6	635	2	174
Kaverille	12	1369	6	685
Opettajalle	4	407	1	67
Poliisille	1	78	<1	13
Terveystenhoitajalle	1	98	<1	16
Koulukuraattorille	1	126	<1	33
Sosiaalityöntekijälle	1	67	<1	8
En kenellekään	11	1190	6	698

Liitetaulukko 66. Miksi koetusta väkivallanteosta tai häirinnästä ei ole kerrottu (kuvio 35).

	Väkivallan- tai vahingonteko		Häirintä puhelimen tai internetin välityksellä	
	%	n	%	n
En pitänyt asiaa vakavana	70	818	71	493
En uskaltanut	3	29	3	23
En kehdannut	3	29	5	31
En usko, että kukaan on kiinnostunut	5	59	5	31
En usko, että kertomisesta olisi apua	7	100	9	64
Muu syy	11	129	7	49
Yhteensä	100	1163	100	691

Liitetaulukko 67. Miksi tapahtuneesta väkivallasta ei ole kerrottu (%), luokka-asteen mukaan (kuvio 36).

	6. luokka (n=344)	9. luokka (n=691)
Tapahtuma ei ollut vakava	81	78
En uskaltanut tai kehdannut	8	5
En usko että kukaan on kiinnostunut tai kertomisesta ei olisi apua	11	17
Yhteensä	100	100

Liitetaulukko 68. Miksi tapahtuneesta seksuaalisesta kanssakäymisestä ei ole kerrottu kenellekään?

	Seksuaalinen kanssakäyminen vanhemman henkilön kanssa		Vastentahtoinen seksuaalinen kanssakäyminen ikätoverin kanssa	
	%	n	%	n
En pitänyt asiaa vakavana	38	18	37	11
En uskaltanut	15	7	7	2
En kehdannut	11	5	27	8
En usko, että kukaan on kiinnostunut	13	6	3	1
En usko, että kertomisesta olisi apua	13	6	20	6
Muu syy	11	5	7	2
Yhteensä	100	47	100	30

Vesa Huotari ja Matti Vuorensyrjä (toim.): Henkilöstön työhyvinvointi, johtaminen ja organisaatioilmasto: poliisin henkilöstöbarometri kehittämisen välineenä. 41/2011. 40,70 €

Sanna-Mari Humpppi ja Noora Ellonen: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. 40/2010. 40,60 €

Mirikka Kreus: Terrorismin torjunta Suomessa. 39/2010. 40,70 €

Arno Tanner ja Laura Koivisto-Khazaal: Maahanmuutto- ja ulkomalaisviranomaiset mediassa. 38/2010. 23,10 €

Matti Vuorensyrjä: Tulos- ja kehityskeskustelujen arviointi ja kehittäminen poliisihallinnossa. 37/2009. 16,50 €

Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä. 36/2009. 23,10 €

Erkki Hämäläinen: Eurooppalaistuva lainvalvonta. 35/2009. 27,50 €

Terhi Hakamo, Anne Alvesalo, Kirsi Jauhiainen ja Erja Virta: Talousrikokset rikosprosessissa. 33/2009. 40,70 €

Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen: Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 23,10 €

Anna Vanhala: Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 16,50 €

Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi: Samalla puolella – eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 23,50 €

Kari Saari: Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilan-
teet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkö-
kulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 16,50 €

Marko Viitanen: Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikok-
sen kuvasta. 28/2007. 40,70 €

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen, Noora Ellonen, Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. 110/2014. 40,70 €

Iina Sahramäki ja Terhi Kankaanranta: Vihreämpää rajan toisella puolella? Vertaileva tutkimus ympäristörikollisuuden torjunnasta ja tutkinnasta Suomessa ja Ruotsissa. 109/2014. 16,50 €

Jenni Niemi: Laittoman maahanmuuton torjunta viranomaisyhteistyön haasteena. 108/2013. 16,50 €

Jouni Perttula: Kolmas sektori turvallisuuden osatekijänä. 107/2013. 16,50 €

Matti Vuorensyrjä ja Leena Ranta: Poliisin perustutkintokoulutuksen vaikuttavuusarviointi: vuosina 2010-2011 valmistuneiden poliisien työllisyys ja arviot koulutuksen työelämävastaavuudesta. 106/2013. 27,50 €

Terhi Kankaanranta ja Vesa Muttilainen: Talousrikostutkinta poliisissa vuonna 2011: tutkintahenkilöstölle osoitetun kyselyn tuloksia. 105/2013. 16,50 €

Jenni Niemi ja Iina Sahramäki: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. 104/2012. 16,50 €

Noora Ellonen: Kurin alaiset: lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. 103/2012. 27,50 €

Risto Honkonen ja Vesa Muttilainen (toim.): Poliisin toimintaympäristö: Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2012. 102/2012. 23,10 €

Tomi Lintonen, Sanna Rönkä, Elina Kotovirta ja Anne Konu: Huumeet Suomessa 2020: ennakointitutkimus. 101/2012. 16,50 €

Anna Leppänen ja Vesa Muttilainen: Poliisin tietoon tullut korruptiorikollisuus Suomessa 2007-2010: seurantamenetelmän kehittäminen ja rikosepäilyjen ominaispiirteet. 100/2012. 16,50 €

Jouni Perttula: Pirkanmaan turvallisuusklusteri? Esiselvitys hankkeen toteutettavuudesta. 99/2012. 16,50 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja, ISSN 1455-8270

Noora Ellonen (toim.): Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. 20/2013. 23,10 €

Antti Laakso: Poliisisanasto suomi-venäjä. 19/2013. 23,10 €

Kimmo K. Kiiski: Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa. 18/2009. 2. uudistettu painos. 20,00 €

Johan Boucht, Dan Frände suom. Markus Wahlberg: Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 17/2008. 20,00 €

Reima Kukkonen: Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa. 16/2007. 27,00 €

Risto Honkonen & Nora Stenvall (toim.): Poliisin johtamista kehittämässä. 15/2007. 39,00 €

Arto Hankilanoja: Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003 2. uudistettu painos 2007. 16,00 €

Janne Häyrynen & Tero Kurenmaa: Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €

Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila (toim.): Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €

Anne Jokinen: Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkintamenetelmänä. 12/2005. 20,00 €

Nina Pelkonen: Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €

Kimmo Himberg: Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteseen. 9/2002. 12,96 €

Marketta Vesisenaho: Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €

Lapset ja nuoret kohtaavat väkivaltaa jopa enemmän kuin aikuiset, mutta vain pieni osa väkivallasta tulee viranomaisten tietoon. Tässä tutkimuksessa väkivallan yleisyyttä ja ilmene-mismuotoja on selvitetty valtakunnallisen kyselytutkimuksen avulla. Ensimmäisen kerran lasten ja nuorten väkivaltakoke-muksia kartoitettiin vastaavassa laajuudessa vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa. Tämän tutkimuksen myötä arvokas-ta vertailutietoa saadaan muun muassa lasten kokemista pahoinpitelyistä, seksuaalisesta väkivallasta, ikätovereiden keskinäisestä väkivallasta, kuritusväkivallasta sekä matkapu-helimien ja internetin välityksellä tapahtuvasta väkivallasta. Uusina teemoina tarkastellaan lisäksi väkivaltaa harrastusten parissa, perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan näkemistä jul-kisella paikalla sekä väkivallasta kertomista. Havainnot perus-tuvat vuoden 2013 syksyllä toteutettuun koululaiskyselyyn, johon vastasi yli 11 000 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista lasta ja nuorta.

ISBN: 978-951-815-269-2

